

de govern de la Secció Permanent de Propaganda Autonomista adreçava el projectat escrit als parlamentaris catalans.

"Al produir-se en la Festa de Germanor dels Orfeons de la comarca de Vic -hi llegim- els successos dolorosos de que encara en guardareu esment, ja que sotmoqué la consciència de tot Catalunya, els nostres companys d'ideal i d'estament del Centre Autonomista de Dependents del Comerç i de la Indústria de Vic ens trameteren un clam d'indignació, demanant-nos recaptéssim l'ajuda dels Centres de Dependents de la nostra terra per a formular prop dels representants catalans a les Corts la més viva protesta pels fets ocorreguts i com a conseqüència recabar la immediata derogació de la llei de jurisdiccions, a l'ombra de la qual són possibles determinades gestes que restringeixen, vexen i humilien la ciutadania de l'home. L'adhesió coratjosa, unànim dels nostres companys s'ha assolit al primer requeriment, ço que demostra com està avorrida i odiada aquella llei feta expressament per a impossibilitar la lliure manifestació dels sentiments del poble. I el nostre poble, que sent els desitjos més fervents de manifestar les seves aspiracions de llibertat, pateix en definitiva les conseqüències totes d'aquella llei." L'escrit després d'esmentar les entitats adherides, apel·lava a la "consciència d'home lliure i a l'actuació del partit en què figureu per a demanar-vos reclameu de les Corts la derogació total, absoluta, de la llei de Jurisdiccions, sense permetre que cap de llurs extrems pugui ésser adicionat en altres lleis". (383)

La Secció de Propaganda Autonomista continuava la seva tasca, "en constant lluita contra els factors depriments de l'espirit nacionalista", tot contribuint "a conservar, revifant-lo a intervals, el caliu del nostre Ideal", segons subratllava la Memòria del Consell Directiu del CADCI del curs 1921-1922 (384). D'aquesta manera "totes les avinanteses-segons la mateixa memòria- han estat aprofitades per tal de donar lliure expansió al sentiment patriòtic de la nostra gent, sentiment més viu i més intens que mai i únicament retret per l'actual desorientació política. Remebrem, sinó, la diada del 11 de setembre, espectacle generador dels més grans optimismes; -- tot un poble precedit de significades representacions acudí a retre

fervorós homenatge a la memòria d'en Rafael de Casanova, renovant - així la professió de fe nacionalista. Posteriorment, la Diada de la Llengua Catalana, la Festa d'Infants i Flors i l'Aplec de la Sardana han palesat igual vehemència, vinculada en diferents actes tradicionals." (385)

El butlletí "Acció", per la seva banda, es feia ressò del procés del moviment irlandès, el gener i l'abril de 1922 (386). El febrer del 1922, el mateix butlletí partint de la imatge d'una "minúscula bandera catalana encimbellada dalt d'un gegantesc camió", subratllava com havia "estat prou per a desvetllar els sentiments patriòtics alertats, potser per manca d'una acció militant. El panorama ha semblat esvair-se en aparèixer quatre barres de porpra sobre fons auri... I veus aquí com l'espectador, captivat per aquesta nota lluminosa ha decidit, seguint una lògica relació d'idees, apel·lar als sentiments patriòtics dels companys. Per què no fem -ha pensat- que aqueixa visió es multipliqui?" (387). "Amics -proseguia-hom més en davant-: als despatxos, a les botigues, als magatzems, en un lloc ben visible dels vehicles deueu fer honor a l'emblema de la nostra Pàtria. Que la seva presència mantingui en els vostres cors el foc -inextinguible de l'ideal nacionalista: cal que -mentre dura el temps de treva- propagueu la calor de les vostres conviccions i guanyeu -nous adeptes per a la nostra causa." (388)

Un nou fet anava a remoure l'agitació protestatària relacionat una altra vegada amb el dret català: l'aprovació d'un nou reglament de Notaries, el gener de 1922, que disposava la constitució d'un tribunal a Madrid per a la provisió de notaries vacans, "entre les quals s'hi comptem varies de Catalunya" (389). "Un nou ultratge ha estat inferit a Catalunya -remarcava el butlletí "Acció" del mes de febrer-; aquesta vegada en forma d'atemptat al nostre Dret. Es diria - que els eterns contraris a les nostres coses desitgen una acció constant de lluita; remarqueu com aquesta flagel·lació a la nostra personalitat política és executada en moments de legargia, com si volguessin realitzar l'escomesa sigilosament i emparant-se en la nostra serena actitud... Pueril suposició la dels que creuen en l'esmortuiment del nostre plet nacionalista. A tothora trobaran el nostre -

esperit disposat a redreçar-se contra les maquinacions d'una política proterva." (390) Una gran campanya es duia a terme perquè el Degà del Col·legi de Notaris de Catalunya renunciés al càrrec de vocal d'aquell tribunal, en la que no hi mancava el CADCI, que el 25 de gener de 1922 adreçava un telegrama al degà esmentat, signat per Francesc X. Casals, com a president del Centre, en el mateix sentit tot esperant "que ni dit Sr. Degà ni cap representant del Col·legi es presentarà a concórrer a l'esmentat tribunal, per a fer el trist i antipatriòtic paper de legalitzar amb la seva complicitat la vinguda a terra catalana de notaris que poden vantar-se d'ignorar el nostre Dret i la nostra llengua" (391). Fruit d'aquesta campanya, la Junta del Col·legi Notarial acordava per unanimitat que el degà renunciés al càrrec de vocal del tribunal d'oposicions esmentat (392). L'Acadèmia de Jurisprudència animaria aquest moviment contra la situació plantejada pel nou reglament, com ho havia fet l'abril de 1920 en ocasió d'aquelles sentències del Tribunal Suprem sobre successions que afectaven també el dret català, al costat de la Unió Jurídica Catalana, si bé no havien assolit que el reglament esmentat fos modificat (393).

"Ha rebrotat una vegada més l'abrandament nacionalista" -escrivia - hom al butlletí "Acció" d'abril de 1922 (393 bis)-. I per aquesta rebrotada ha sigut precis que el fibló enemic anés a parar al cor mateix dels nostres sentiments: al dret i a l'idiome de Catalunya. La protesta ha estat viril i enèrgica com sempre que s'han inferit a les nostres coses sagrades; però, com sempre, restarà sense eficàcia i l'esforç fet esdevindrà un de tants esforços fracassats que ajudarà a mantenir el pessimisme de les nostres masses. (...) si Catalunya tenint-ne consciència d'aquesta personalitat vol assolir la llibertat, li cal fer quelcom més que planyer's de les ferides que un dia a l'idioma, un altre al dret foral, un altre a les costums, se li van causant. Per a assolir la llibertat s'ha de lluitar i el lluitar significa estar disposat a l'ofensiva, a atacar sempre i sense repòs(...). Amb una lluita constant, si no flauegen ni claudiquen els caps directors, s'obté la victòria, perquè les multituds no es desanimen mai, al contrari, s'enforteixen i augmenten amb la brega. Un seguit d'anys de lluita nacionalista va donar lloc a la -

formació de veritables exèrcits, que actuaven amb una disciplina i un delit exemplars, d'aïtal manera, que a Madrid, on mai s'havia donat satisfacció a cap de les demandes de Catalunya, es van veure obligats a concedir la Mancomunitat i haurien tingut d'accedir a la concessió de l'Autonomia si els directors del gran moviment nacionalista haguessin tingut la fortalesa d'esperit i de convicció necessària per a sostenir fins a la fi la lluita entaulada. Més, com que aquesta fortalesa no hi va ésser en els elements directors, es va ensorrar sorollosament el gran casal bastit amb tantes suors, amb tants afanys, amb tantes il·lusions, pel nostre poble. I ha vingut després la depressió d'esperit com una conseqüència fatal i lògica del gran desengany sofert. L'experiència demostra que s'ha de conservar sempre latent l'esperit lluitador. (...) És per aquest motiu -- que s'ha d'intensificar l'actuació nacionalista. (...) Quantes nacionalitats, sense un estat de consciència tan madur ni una personalitat tan definida, han vist satisfets els seus desigs de llibertat mercès a la constància i a la fermesa amb què han defensat les seves aspiracions! Davant el fet eloqüentíssim de les nacionalitats germanes és encertat encara el triar una carretera plana i llisa -- però immensament llarga, havent-hi dreceres ràpides, encara que costoses, que menen els pobles al punt màxim de la seva fretura i del seu desig?".

Aquest esperit és el que portava el CADCI a assajar de superar la situació ambiental i a trobar el desllorigador de la crisi del catalanisme polític. En aquesta tasca l'aportació d'un nacionalista radical i d'esquerres com Francesc Xavier Casals, deixeble de Martí i Julià, des de la direcció del Centre, era sens dubte d'una gran importància, com ho havia estat la de Miquel Guinart, i ara la de Domènec Carrove', des de la Secció Permanent de Propaganda Autonomista que ja feia temps que avançava en aquesta direcció. Tanmateix, cal no oblidar que la suspensió de garanties que sofria Barcelona de manera quasi permanent des del gener de 1919, amb alguns períodes més o menys breus de normalitat o de "treva" obstaculitzava la lliure iniciativa del Centre en aquest terreny (394).

Tot i això, el Centre i la secció Permanent de Propaganda Autonomis

ta, en particular, prosseguia la seva acció de desvetllament nacionalista.

D'aquesta manera, al costat de la campanya contra la llei de jurisdiccions i de la seva participació a la protesta per l'afer del reglament de notaries, a finals de 1921 i començament de 1922, la Secció esmentada decidia el febrer de 1922, d'organitzar un cicle de conferències d'orientació nacionalista. La Secció considerava "d'una necessitat inajornable el que l'opinió nacionalista sàpiquei vers on s'ha d'orientar la seva actuació per arribar a assolir la llibertat de Catalunya. Si ens hem de manifestar amb tota sinceritat, convindrem en què l'opinió avui es troba en un estat depressiu tan intens que es fa necessari remoure un xic el caliu patriòtic per a revifar llur esperit. Aquesta depressió, motivada, entre altres coses, per la decepció soferta en moments que hom creia inevitable la solució parcial del nostre plet junt amb l'immediat abandó de l'actitud valenta i decidida de la campanya mantinguda per a defensar les aspiracions de Catalunya, fa que l'esperit públic es distregui i desorienti impossibilitant una acció conjunta i ben avinguda, pedra de toc de totes les victòries i de tots els èxits. Creiem que serà ben rebuda la iniciativa de la junta d'aquesta Secció, doncs capiren - d'una fàisó evident els vius desitjos dels nostres consocis que estan fretuosos d'escoltar veus autoritzades que indiquin el camí de la llibertat. En moments com els actuals, d'una desorientació tan gran en què la imaginació cerca debades solucions que pugin suplir la manca de parers d'homes que aconduint grans masses d'opinió nacionalista en tot moment havien tingut cura d'assenyalar la ruta a seguir mantenint-se d'aquesta manera en perfecta comenetració d'ideals, es fa imprescindible el posar en pràctica la nostra iniciativa." El Centre en aquest sentit, esperava comptar "amb la col·laboració d'homes prestigiosos del nacionalisme, a quins l'opinió considera i respecta i amb alguns dels quals hi té posades esperances sobre futures actuacions per a l'assoliment de les llibertats de Catalunya" (395).

Significativament, el primer conferenciant fóra Francesc Macià, que ocupava la tribuna del CADCI el diumenge, dia 2 d'abril de 1922, --

sobre el tema "Orientacions a seguir en el moment actual". "El Diluvio" subratllava com "en los actuales momentos en que el pueblo de Cataluña reacciona contra los que, atribuyéndose su representación, han caído en las más vergonzosas claudicaciones, el anuncio de la conferencia del dignísimo diputado por Las Borjas tenía forzosamente que despertar expectación entre los elementos nacionalistas.(396) Así fue, en efecto. El domingo, el amplio salón de actos del Centre Autonomista de Dependents viose lleno a rebosar. Pocas veces hemos visto en la referida entidad tan nutrida concurrencia. Y pocas veces, también, se ha mostrado ésta tan entusiasta..." (397)

Francesc X. Casals, president del Centre, Domènec Carrové, president de Propaganda Autonomista, i Duran i Albesa, i Palau Cañellas, entre altres, ocupaven la presidència tot acompanyant Macià. Francesc X. Casals, en presentar l'orador, "con palabras de alta estima para -- el mismo", manifestaria que el cicle de conferències que s'inaugurava "obedecia a la necesidad, que sienten los verdaderos nacionalistas, de emprender una enérgica campaña de afirmación de la idealidad catalana para contrarestar la actuación de inconsecuencia de los que han pretendido erigirse en monopolizadores de esta idealidad" (398). En aixecar-se Francesc Macià a parlar "el deliri de la multitud fou unànim, indescriptible" (399). Francesc Macià, assenyalaria que havia acceptat o'acudir allí convidat per la Secció de Propaganda "de esta benemérita entidad, honra de Cataluña" (400). Segons l'extensa recensió del butlletí "Acció", faria "una nova professió de la seva fe nacionalista, afirmant la possessió optimista en què es mira la generació actual, creient que damunt aquests moments de gran descontent i d'imperdonables traicions prevalerà el sentit veritable de l'esperit català, i veient, aviat, l'esclat formidable del mateix. Després, diu, que no hi creu pas amb la postergació del nostre esperit, afirmant que ni les conviccions dels pobles ni els ideals dels homes poden canviar com per art de màgia. Els que amb això volen jutjar-lo s'equivoquen completament. Un poble no es pot jutjar més que per els moments febrorsos d'actuació en les grans crisis de la seva història. Posa de manifest el fracàs absolut de l'Estat unitari. Dóna algunes dades sobre el grau d'analfabetisme que hi ha a

Espanya, com també l'abandó en què es troba el servei de sanitat. - S'ocupa de la qüestió social i de la impassibilitat i indiferència que miren tots els Governos aquest magne problema. També s'ocupa de la llei de Jurisdiccions. Té paraules d'elogi per la ferma campanya que el nostre Centre s'ha emprès per la derogació d'aquella llei - posada com a mordaca a la lliure opinió nostra i al lliure exercici de la nostra idealitat. També diu que aquest és l'Estat que no ha sabut mantenir amb prou dignitat, ni Cuba, ni Filipines, ni Puerto Rico, com també és el d'una ridícula aventura imperialista que absorbeix la sang dels ciutadans al Nord d'Àfrica. Afirmar d'una manera - categòrica, que malgrat tots aqueixos desgavells, totes aquestes tiranies i totes aquestes arbitrarietats, hi ha l'ànima d'un poble que vol ésser lliure completament, que vol administrar-se llurs cabals, que vol assolir el ple exercici de llurs funcions, que vol donar satisfacció a llurs delits de raça, i que vol ésser un tot inconfundible davant del món? Macià assenyalaria que no volia parlar de la - Unió Monàrquica Nacional ni de la Federació Monàrquica Autonomista ni del Partit Radical de Lerroux al que igualment desqualificaria. "Però sí - assenyalaria- que vull parlar-vos d'una manera explícita i resolta de la Lliga Regionalista." L'ataca furiosament i especialment al seu leader en Francesc Cambó, dient que vol recordar la seva història tota plena d'inadaptacions, d'inconseqüències, de claudicacions i de traïcions. Parla extensament de l'actuació d'en Cambó llavors de l'Assemblea de Parlamentaris de l'any 1917. I diu que va traïcionar aquesta Assemblea donant al govern epressor dos ministres... Parla d'un seguit de conferències que va tenir amb en Cambó i en Ventosa, treient-ne de tot això la conseqüència de que el líder de la Lliga no creu amb el poble de Catalunya (401), per tal - com pertany a aquell grup d'homes que creuen que el dret donat per la força és superior a tots els demés, menyspreuant, així, les lleis tradicionals i els sentiments més nobles, més íntims i més delicats del poble. Recorda la petició que va fer al Parlament d'Espanya declarant que volíem una nacionalitat catalana lliure i independent per a què aqueixa nacionalitat pogués assistir a la Lliga de les -- Nacions, portant allí la seva civilització i la seva cultura, ja que el fi cabdal d'aqueixa Lliga era el de formar una entitat supe-

rior que dirimis les diferències i litigis entre les nacions lliures i evitès els conflictes sanguants, trobant al banc blau, al fer aquesta petició, a en Cambó, aquell home que havia dit que no acceptaria el formar part de cap govern sense que acceptès les conclusions de l'Assemblea de Parlamentaris. Li dol el tenir de parlar d'aquesta manera d'un partit polític que ha absorbit la major part d'opinió catalana. Creu que llurs capdavanters no són polítics professionals a la antiga usanza, com tampoc que la massa que els segueix es faci solidària de llur actuació, esperant que hi haurà una reacció proclamant-se ben alt els nobles ideals de reivindicació. Jo crec, segueix dient, que l'únic camí seguidor és el de formar un Estat Català a base d'una República Catalana. Cal que una Comissió cridi a tots els nacionalistes. Fet això es tenen d'elegir els representants del Parlament Català, i aquest al President de la República i els seus consellers. S'ocupa extensament de les funcions que serien reservades a cada un dels components del futur govern català. Entén que ara fóra una hora propícia per a plasmar l'organització que s'imposa. En termes vibrants, diu que cal decisió i fermesa. El que no es veigi en cor d'anar endavant, que es quedi a casa. S'han d'acabar les claudicacions, les traicions i les covardies. El poble ja n'està -- massa d'encanyat. No hi ha dret a jugar amb la seva sobirania. I, si amb tot, encara hi haquessin traïdors, aleshores seria qüestió d'afusellar-los per l'espatlla. Fa una crida a les joventuts catalanistes, anomenant-les el nervi del nostre exèrcit alliberador. Fa palès la necessitat d'un desenrotllament físic, per tal d'evitar que els febles siguin atropellats, i els desheretats escarnits. Esmenta també a tots aquells republicans, fills espirituals d'en Pi i Margall, i els diu que espera tindran fe i entusiasme per aquesta organització que es projecta. Es dirigeix, també, als obrers, força vital dins la vida de Catalunya. Tot sentint el problema de llibertat col·lectiva, es necessari que Catalunya sigui la mare amorosa dels propis fills, agermanats al seu redós amb vincles d'amor indestructibles. (402). Recomana novament fermesa i decisió per la futura grandesa de la nostra pàtria, i acaba dient que no mancant l'entusiasme, creu i promet un triomf verdader. Vosaltres amb mi, Jo al

vostre costat. I tot i tots per la llibertat de Catalunya". (403)

En acabar l'acte, un grup dels assistents es dirigiria Rambla de -- Santa Mònica amunt, tot cantant els Segadors, i cridant "Visques", fins que fóra interceptat per una càrrega de la policia. Francesc Mensa Garzón, soci del CADCI, fóra detingut i traslladat més tard a la presó, "acusado de capitanear dicho grupo, de dar gritos sub--versivos y de haber repartido en el interior del citado local unas hojas clandestinas". (404)

La creació d'Estat Català, fóra una de les conseqüències d'aquests plantejaments macianistes, amb la intervenció de diversos associats del Centre, com és lògic comprendre a la vista de l'entusiasme que provoca en els mots de Macià dins del CADCI, el qual, com ja ho vàrem assenyalar en un altre lloc, substituïa Martí i Julià, com l'au--toritat indiscutible en el nacionalisme català, entre els dependents del Centre (405).

Per als dependents del Centre, l'èxit assolit amb la conferència de Macià, era un "eloqüent testimoni de que les conviccions continuen fortament arrelades en l'ànima del poble i cal tan sols l'abranda---ment que ha de donar-les-hi proporció i vigoria" (406). D'aquesta manera, el butlletí "Acció" del mes de maig de 1922, subratllava que la Secció de Propaganda Autonomista no s'havia enganyat en els seus averanys en "organitzar el cicle de conferències d'orientació del na--cionalisme en els moments actuals. Pelsent l'opinió n'havíem deduït la conseqüència que existia un desig molt viu d'escoltar veus auto--ritzades que indiquessin a Catalunya el camí de la seva llibertat. La Junta de Govern d'aquesta Secció, fent-se ressò d'aquest desig, convidà a diferents personalitats, que en èpoques variades han fet una tasca fortament nacionalista, per a què exposessin des de la tri--buna del Centre, les orientacions que al seu entendre havien de seguir-se per a què la voluntat i els drets de Catalunya arribessin a tenir efectivitat. No és presentà pas gaire planera la realització dels nostres propòsits. Els dubtes i les evasives amb què foren rebudes les nostres pretensions per part dels homes a què vàrem dirigir-nos, obstaculitzaren el que el cicle de conferències que plane--jàrem assolís l'amplitud i rapidesa que les nostres il.lusions ens

feren concebir. Animats, però, amb la idea de treballar per la causa de Catalunya, continuàrem fent gestions per dur a terme la iniciativa, perquè damunt la nostra consciència de nacionalistes hi pesava la recança de veure transcórrer el temps sense una vibració dels ideals, sense un abrandament, sense una demostració que exterioritzés i afirmés els sentiments dels catalans en aquesta hora de depressió. Resultat de les nostres gestions sigué la primera conferència del cicle, que anà a càrrec del diputat per les Borges, En Francesc Macià. L'èxit assolit amb aquesta conferència fou complet, quedant revelada ben a les clares la fretura del nostre poble per llurs reivindicacions, fretura que és persistència en l'ideal i confiança - mai perduda en el triomf. No era pas esvaïda la flama de l'ideal en els cors nacionalistes. Com s'abrandava viva i ardent en l'acte - del dia 2 d'abril. L'entusiasme de la immensa gentada, on s'hi veien vells lluitadors entre mig de la joventut, demostrà que el nacionalisme no ha donat ni una passa endarrera, al contrari, avança i creix d'una fàlsia abassagadora vers un objectiu que cada jorn se'ns fa -- més obirador." (407)

L'abril de 1922, el Centre participava també a l'homenatge als catalans d'Amèrica, amb ocasió del lliurament d'una bandera catalana a la Mancomunitat, fet al que ja ens hem referit en planes anteriors (408). Aquest mateix abril Sánchez Guerra restablí les garanties constitucionals i el fet ajudava a canviar la conjuntura, si més no donava millors facilitats d'actuació pública. El maig de 1922, la Secció de Propaganda Autonomista, recollia la iniciativa del professor d'Història de Catalunya, Enric Cubas i dels seus alumnes d'obrir una subscripció entre totes les entitats nacionalistes per a fer - construir una sepultura per a les despulles de Guifré el Pilós, que romanien fins aleshores en un "sarcòfeg immunde" (409). El 30 d'agost de 1922, la Secció s'adreçava al president de la Mancomunitat, Puig i Cadafalch, tot demanant el patrocini de la Mancomunitat, cosa que el Consell d'aquesta corporació acceptava (410). La iniciativa es desenrotllaria l'any següent amb una convocatòria d'entitats nacionalistes que es reuniren el 20 de febrer de 1923 (411) i que donaria lloc a la formació d'una comissió que tiraria endavant la

subscripció popular per al monument funerari (412).

El juliol de 1922, la mateixa Secció de Propaganda adreçava una comunicació al president de la Diputació de València, tot felicitant-lo per haver pres l'acord, la seva corporació, d'establir la cooficialitat del català (413). Però la iniciativa més remarcable i espectacular de tot aquest període, anava a ésser l'organització de l'acte d'afirmació nacionalista del 20 d'octubre de 1922 (414). El mes de març de 1922, començava la Secció de Propaganda, a iniciativa de Francesc X. Casals i sota la direcció de Domènec Carrové (415), la preparació d'aquest projecte "que ha de desvetllar l'esperit patriòtic de tot Catalunya. En aquest acte hi seran convidats tots els elements nacionalistes de la nostra terra per a què hi assisteixin, si, com el nostre Centre senten la necessitat d'afirmar en els moments actuals i per una vegada més la seva fe nacionalista, marcant en la Història de les nostres reivindicacions la voluntat inquebrantable dels catalans d'avui de viure amb ple reconeixement de la personalitat de Catalunya." (416).

"La tasca de la Secció -assenyalaria uns anys després el butlletí "Acció"- torna a ésser intensa, plena d'abrandament. Ens sembla millor no enumerar-la per nodiluir la diferència de l'empresa enorme, valenta, costosa que la Secció s'ha imposat i que a mitja organització arrabassa, diríem, darrera seu tot el Centre, que amb el Consell Directiu al cap, solemnement se la fa seva. És per aquesta iniciativa, que el Centre ocupa una vegada més el lloc que li pertoca, i se situa a l'alçaria del moment i es fa l'interpret màxim de la voluntat de Catalunya. Des de l'abril de 1922 que la Secció, recollint l'aspiració general dels catalans a llur sobirania, es dedica francament, obertament, a agitar la consciència popular a favor d'aquesta aspiració. I tot el catalanisme és mobilitzat sota l'ègida prestigiosa del Centre. La política, la cultura, l'excursionisme, els orfeons, tota la vida corporativa catalana, és impel·lida a definir-se patriòticament." (417). D'aquesta manera, el cicle de conferències d'orientació nacionalista amb la pronunciada per Macià a començaments d'abril, no constituïa una iniciativa aïllada. Els animadors del CADCI duïen a terme ambdós projectes dins de la mateixa voluntat

d'acabar amb la depressió nacionalista i de dur a la pràctica aquella lluita permanent que consideraven havia de caracteritzar el nacionalisme català, com hem vist (418).

L'acte, doncs, "havia d'assenyalar una fita en el moviment nacionalista de Catalunya" i havia d'ésser "l'exteriorització del voler del nostre poble en favor de la llibertat" (419). Hom l'havia previst, en principi, per al 4 o 5 de juny, per Pasqua, però fóra ajornat -- a causa de la celebració de la Conferència Nacional Catalana, "perquè ningú pogués creure ni suposar que nosaltres anàvem a destorbar les tasques de la mateixa" (420). Hom fixaria llavors la data de celebració per al 10 de setembre. En aquest sentit, la Secció de Propaganda faria una crida al suport i a la solidaritat dels socis "per l'èxit de tan trascendental acte, ajudant-nos d'aquesta manera a fer desaparèixer els prejudicis que la política ha posat damunt el problema de Catalunya que unes vegades s'ha presentat d'una forma i al tre d'altra. Pel damunt de les qüestions polítiques Catalunya ha de fer constar l'aspiració neta i simple de la seva llibertat". (421). El Centre no convidaria ningú particularment. "Se hará un llamamiento general a los nacionalistas de toda Cataluña para que asistan a hacer acto de afirmación nacionalista, demostrando, a pesar de lo que dicen los políticos, que los catalanes sienten y quieren la libertad de su patria. La historia y la orientación del Centre de Dependents del C. y de la I. son bastante garantía para inspirar confianza a todos, sin despertar sospechas ni recelos, por lo que hay la seguridad de que aquel acto alcanzará una grandiosidad nunca - vista." (422)

La iniciativa es concretaria, especialment, en la invitació a tots els municipis catalans a signar una declaració que afirmava:

"Proclamem el fet de Catalunya-Nació.

Reclamem per a la Nació Catalana el dret de regir-se per un govern propi.

Declarem la voluntat del nostre Poble d'ajudar a la immediata institució d'aquest Govern, el qual ha de conduir - la Nació Catalana a complir els seus destins en la història dels pobles." (423)

La declaració, com pot veure's, duia raons de la proposta de Macià a la seva conferència al CADCI, sense esmentar però el terme "estat català".

El butlletí del CADCI, "Acció" del mes d'agost de 1922, publicava a la seva primera plana, un manifest signat pel Consell Directiu - adreçat a tots els catalans, que subratllava les raons de la iniciativa:

"Els problemes nacionalistes plantejats en els diversos Estats d'Europa, estan essent, en gran part, resolt; en la seva totalitat, reconeguts i posats en vies de solució. Únicament el plet nacional de Catalunya resta no solament per a resoldre, sino àdhuc negada ENCARA la seva existència, per part de determinats sectors que exerceixen o estan en pla d'exercir les funcions de Govern del país (...). Catalunya se sent encara ofegada dins una anquilosada organització estatal que (...) Únicament manté la seva coherència per a l'obra - negativa de resistir-se impermeable a tota renovació i a la comprensió de les lícites reivindicacions dels pobles, com Catalunya, a ella sotmesos, en la consciència dels quals arrela, com lògica conseqüència d'aquest espectacle, i cada vegada amb major fermesa, el convenciment que sols a un estat d'imposició poden fiar el reconeixement efectiu de llurs drets (424). Per ço, quan Catalunya, políticament desorientada, descoratjada per dissensions interiors, aturada pels reflexes que en la nostra terra -espiritualment i econòmicament lligada amb els pobles d'Europa- ha tingut la liquidació dels transcendents problemes econòmics i social de la postguerra, ha moderat l'energia en els seus clams de Llibertat i Justícia, s'ha donat per renunciada la nostra demanda i per extingida la nostra acció, atrevint-se inclòs a iniciar contra nosaltres, potser per via d'assaig, atacs parcials encaminats a rependre'ns les minses posicions guanyades o a desposseir-nos d'altres que ens són consubstancials. Sortosament (...) Catalunya s'arbora novament en la flama - del patriotisme i ovira, a la seva llum, el camí a seguir. Comprendent que en la vida dels pobles com en la dels homes, el temps no passa debades i que hi ha moments irreparables. Catalunya es dispo-

sa a guanyar el temps llastimosament perdut i a situar-se definitivament davant l'enemic: l'Estat opressor." (425) "La mobilització - total de les nostres forces -indicava el manifest- ha de precedir a la batalla. Nosaltres ens permetem assenyalar àdhuc una data exacta per a aquesta mobilització: la diada del DEU DE SETEMBRE PROPER. No saltres convidem, doncs, a tots els nacionalistes catalans a refermar en el susdit dia 10 de setembre d'enguany la seva fe en Catalunya, a prestar en ell JURAMENT A LA PATRIA. Nosaltres proposarem - fins i tot, la fórmula d'aquest jurament: una fórmula breu, senzilla sense elucubracions i sense mixtificacions: que tots puguin capir-la i tots puguin aprovar-la. Demanem, doncs, a tots els patriotes - catalans, organitzats en associacions de tota mena de finalitats, que per al 10 de setembre d'enguany aprovin i ratifiquin una DECLARACIO que de tots serà coneguda oportunament. Ens adrecem especialment a tots els nacionalistes, sigui la que es vulgui la seva denominació partidista, que exerceixin càrrecs d'elecció popular en els pobles, viles i ciutats de Catalunya, per a què en la secció municipal del dia més aprop del deu de setembre, facin aprovar allí on si guin majoria, com acord consistorial, l'esmentada Declaració, o la sotscriuin com expressió de la voluntat dels partits que representin en la Corporació municipal. " (426). El manifest, finalment, - anunciava la intenció de convocar "el poble de Barcelona i totes les representacions catalanes que vulguin ajuntar-s'hi, a una GRAN MANIFESTACIÓ", el mateix dia 10 de setembre, "per a fer conèixer a la Mancomunitat de Catalunya la voluntat del nostre poble de que aquest organisme, que és l'inici del Govern Català, sigui immediatament, de finitivament, el que representi i exerceixi la sobirania catalana". (427)

El butlletí "Acció" de setembre de 1922, publicava nous comentaris relatius a la data del 10 de setembre que s'aprovava (428). "Quan el nostre Centre fou fundat s'ubratllava un d'ells- era en el temps aquell en què el nacionalisme començava a manifestar-se i un petit estol de companys nostres sentiren la necessitat d'agrupar-se per a com a entitat de classe, col.laborar al moviment del despertar catalanista que s'iniciava. I aquell caliu, aquell amor envers Catalunya

dels fundadors del nostre estimat Centre és el mateix que avui uneix, encara, els nou mil socis que aixopluguem en aquesta casa. La mateixa progressió o semblant és la que ha adquirit el nacionalisme en totes les manifestacions i activitats del nostre poble i, malgrat tot, per desencerts dels uns i vacil·lacions hagudes en els partits que agrupaven els homes de diferents ideologies dins del catalanisme i agreujat per aquests anys de guerra que ens han dut una onada de materialisme que ofega tot sentiment enlairat, han fet aparèixer als ulls de la gent simplista, dels que sols veuen la superficialitat de les coses, com si el problema de Catalunya, el fet de la Nació Catalana, no existís. I nosaltres que el sentim el fet de la Nació nostra i per ço mateix que és sentiment sabem prou bé que no és pas cosa fictícia creada per conveniències polítiques, encara que malauradament hi hagi hagut qui explotés aquesta noble sentimentalitat per a sos fins propis, no podem tolerar que un llarg silenci doni apariències de realitat, com a cosa extingida, a ço que cada dia és més gran i per més consciències capít la personalitat nacional de Catalunya. Per ço nosaltres que mai hem volgut ni podem, per sabimament dels nostres estatuts, immiscóir-nos en qüestions de política de partit, ens creiem amb autoritat suficient per a cridar a tots els nacionalistes, a tots els bons catalans, sien de dreta o d'esquerra, per a què, com proclama el manifest que publicàvem en L'Acció del mes passat, vinguin juntament amb nosaltres a prestar jurament a la Pàtria, a proclamar que cada dia és més ferma la voluntat dels catalans per a regir-nos nosaltres mateixos." (429)

Juntament amb l'acte d'afirmació hom projectava la celebració d'una funció teatral al Tívoli, per a "sufragar los cuantiosos gastos de los actos de afirmación" (430). Tanmateix la vaga de correus dificultava les tasques preparatòries de la diada, especialment la comunicació entre el Centre i les entitats i els pobles de Catalunya (431), i la Secció l'ajornava al 22 d'octubre, sense suspendre, però, la sessió teatral esmentada (432). Comentant aquestes dilacions escriu "Acció" d'abril de 1932: "L'organització feixuga, aclaparadora, de posar en peu tot Catalunya fa ajornar l'acte. Cal rebre més adhesions, captar més voluntats... Però arriba l'11 de setembre i --

cal desistir, encara, que la luctuosa data coincideixi amb el lliurament solemne al president de la Mancomunitat Catalana, de la declaració que imperiosament subscriu el poble català (433). L'11 de setembre rep la consagració plena, en creixent superació, del poble que s'opressa a voler la seva redempció. L'esclat de l'11 de setembre, és un poderós incentiu per a la grandiosa manifestació nacional que es prepara..." (434)

El CADCI adreçava a totes les corporacions municipals la declaració perquè la signessin. Ajuntaments, entitats i particulars enviaven - al Centre la corresponent adhesió (435), mentre aquest seguia subratllant el caràcter patriòtic i obert de la seva iniciativa (436). El manifest del CADCI convidant els catalans a prendre part a la manifestació del dia 22 (437) era editat en cartells per a fixarlo - pels carrers i places de les ciutats i viles catalanes (438). La declaració produïa en diversos ajuntaments conflictes com en el cas del de Lleida (439); en d'altres casos fóra aprovada amb modificacions com en el cas de Barcelona (440). La premsa catalana informava periòdicament de la preparació de l'acte de les incidències i de les adhesions, tot contribuint a augmentar-ne l'espectació (441).

El 19 d'octubre de 1922, el Consell Directiu del CADCI comunicava - oficialment al president de la Mancomunitat la visita que farien - els dirigents del Centre i representants d'entitats, corporacions i particulars per a lliurar-li la declaració (442). El general Martí nez Anido, tanmateix, prohibia la celebració de la manifestació i la policia arrencava els cartells anunciadors i detenia dos dels -- enganxadors (443). El CADCI, davant d'aquests fets, publicava una nota informativa dels fets i de denúncia "perquè tots els catalans compreguin bé el règim a què estem sotmesos". "El cartell als CATALANS -assenyalava tot seguit-, que tan llegit ha sigut, fou autoritzat per l'autoritat governativa, a indicació de la qual s'introduïren algunes modificacions en el text primitiu. Malgrat això, a darre ra hora, això és, a la tarda, la policia arrencava amb la punta dels seus sabres, amb rascletes i altres eines, el cartell que - l'autoritat governativa acabava, segurament a recomanació d'algú, de declarar inacceptable malgrat constar en ell el corresponent segell

del Govern civil. Alguns fixadors foren detinguts en fomes si bé in correctes prou conegudes com a generalitzades, i, fins i tot, alguna honorable damisella que s'atreví a comentar la fúria patriòtica dels estripadors, fou conduïda a una delegació, on romangué diverses hores en una ben desagradosa companyia. Ahir, el Centre, complint, com sempre ha fet, les preinscripcions legals, presentà al Govern civil altres instàncies demanant autorització per a sortir el diumenge vinent el Consell Directiu de l'entitat acompanyat de les representacions que volguessin unir-se-li, del Casal del Centre per anar al Palau de la Generalitat a fer remesa al Consell Permanent, d'aquesta, dels acords dels actes d'afirmació nacionalista convidant al poble de Barcelona a acudir a la Plaça de Sant Jaume a esperar-hi els comissionats i exterioritzar, pacíficament, i legal, el seu entusiasme i la seva adhesió a la DECLARACIÓ proposada pel Centre. Tot ha sigut denegat per l'autoritat governativa; tot resta doncs, suspès."

No obstant, els dirigents del CADCI, no s'acontentaven amb aquesta situació creada, i tot seguit, la nota afegia: "Està clar que això és la suspensió del rellotge, però no del temps. Que els actes se celebraran amb més o menys exteriorització. Que els memorables acords de la Diada no seran paraules, sinó expressió de sentiments, i que prenguin les circumstàncies autoritats governatives les mesures que vulguin, aquests sentiments, per ésser els de tot un poble conscient i digne, poden ben passar-se sense l'adhesió dels funcionaris de l'Estat. Sembla estrany que a Barcelona, on l'autoritat governativa, àdhuc en temps de suspensió de garanties constitucionals, ha autoritzat tota mena de violències de llenguatge en certes fulles periòdiques, resti reservat tot el rigor preventiu per als actes d'afirmació patriòtica, actes perfectament legals, actes de la correcció dels quals ningú no podia tenir cap dubte. Voler cohibir la lliure expansió dels sentiments patriòtics és, no solament obra antidemocràtica, sinó obra antisocial. Car precisament l'experiència universal demostra que tan sols amb esclats vigorosos del sentiment patriòtic són superades arreu les discòrdies socials." (444)

El Consell Directiu del Centre, doncs, hauria de traslladar-se a -- la Mancomunitat, sense les representacions que havien mostrat in-- tencions d'acompanyar-lo en el trajecte i sense l'adhesió dels ciu-- tadans mitjançant la manifestació a la Plaça de Sant Jaume. La Sec-- ció Permanent de Propaganda Autonomista, per un altre costat, per a poder obsequiar els representants dels ajuntaments i entitats que - vinguessin a Barcelona per a assistir a l'acte de lliurament de la declaració al Palau de la Generalitat, organitzava un concert per a la tarda del dia 22, seguit d'una audició i ballada de sardanes -- (445).

"La denegació, per part de l'autoritat governativa -escriu el cronis-- ta d'"Acció" -, de realitzar la grandiosa manifestació que es projec-- tava per al dia 22 d'octubre decidí al Consell Directiu a fer entre-- ga al President de la Mancomunitat de Catalunya del plec de les hom-- broses adhesions rebudes fins aquella data. A tal efecte, i com -- oportunament va fer-se públic, a dos quarts de dotze del matí del - dia esmentat -que s'esqueia en diumenge- el Consell Directiu del - Centre sortia, a peu, del nostre Estatge, encaminant-se vers el Pa-- lau de la Generalitat. Un luxe extraordinari de precaucions eren - adoptades; per tot el projecte, l'autoritat governativa havia esta-- cionat forces de seguretat de peu i de a cavall. Però la força pú-- blica era encara de major contingent a la plaça de Sant Jaume, on - feia circular constantment a la gernació que s'havia aplegat per a palesar llur adhesió i entusiasme. Escau, ací, que fem constar que, tot i ésser animats dels millors optimismes, no somniàvem pas nosal-- tres l'espectació desvetllada en l'esperit popular, i per uns mo-- ments donem ales a la nostra imaginació per a ponderar la grandio-- sitat que hauria tingut el nostre acte, a jutjar per la sobrada - afluència de públic que a la nostra arribada no pogué contenir-se - de tributar al Consell Directiu del Centre perllongades ovacions i entusiastes visques". (446)

A la Sala de Sessions del Palau es faria l'acte de lliurament, amb la presència del president de la Mancomunitat, Puig i Cadafalch, de consellers i diputats provincials, regiros i representants de diver-- ses entitats nacionalistes. Francesc X. Casals, en nom del CADCI -

pronunciaria un breu parlament, en el qual subratllaria que el Centre en aquest plebiscit no havia cercat ni pretenia "una unanimitat en la resposta. Ja descomptàvem els porucs, els adormits o inconscients i fins els adversos... que prou sabem que no a totes les terres de la Pàtria s'hi ha fet bona feina i que encara hi ha qui no sap ovirar l'esplèndida unitat i bellesa de Catalunya per sobre de llurs minúsculs campanars... Demés, la fórmula per nosaltres proposada pel Jurament a la Pàtria, que demanàvem als catalans per la seva crua sinceritat, ja teníem la certesa de que no podia ésser admesa per tothom sense repars ni aclariments i volem fer constar ben alt que a nosaltres no ens contrariaren, ben al contrari, ens complaqueren les explicacions i els comentaris i les exegesis; que nosaltres trucàvem a la consciència dels catalans i no preteníem pas fer caminar ramats. Consti, doncs, ben clar, que nosaltres agraim l'honrada explicació que alguns sectors polítics s'han cregut obligats a donar de la posició que prenen dintre les rengleres de l'exèrcit patriòtic, perquè, senyors, els uns a l'avantguarda, en la línia de foc, els altres a la reraguarda servint i aprovisionant i encoratjant i alternant-se i suplint-se i ajudant-se els uns i els altres, tots plegats som això: L'Exèrcit que lluita per la llibertat de Catalunya. (447) (...) Avui que per tothom, fins pels poderosos que condueixen els destins de la humanitat, es proclama com a única forma acceptable per a regir i fins per a delimitar els pobles, la voluntat dels seus fills o components, aquesta voluntat del poble de Catalunya, mantes vegades manifestada, suara confirmada inequívocament, en aquest sufragi, del qual nosaltres en som mers escrutadors, deuria veure's reconeguda i respectada per tots aquells que aimin el dret, la pau, i la justícia, Mentre això no esdevingui (...) nosaltres, forts amb aquest resultat el qual ens assegura la voluntat invariable i serena dels catalans (...), nosaltres PROCLAMEM EL FET DE CATALUNYA NACIÓ I RECLAMEM PER A LA NACIÓ CATALANA EL DRET DE REGIR-SE PER UN GOVERN PROPI (...). " (448)

Puig i Cadafalch contestaria les paraules de Casals amb un altre parlament, tot promentent que la Mancomunitat examinaria "el resultat d'aquest nou plebiscit vostre, que vé, no a contradir, sinó a -

reforçar, a accentuar aquell altre plebiscit unànim" (el de novembre de 1918, amb ocasió de la campanya autonomista) (449). Puig i Cadafalch es referiria també al radicalisme nacionalista fruit de la reacció davant de la política dels governs espanyols i demanaria que hom respectés les posicions d'aquells que volguessin servir Catalunya amb tàctiques diferents de les que preconitzaven els independentistes i més radicals (450). "Crec que és parer de tot el Consell de la Mancomunitat -afegiria- el continuar encara demanant la solució dels nostres greuges actuals i resoldre el problema de la nostra llibertat, seguint una història honrosa del nostre passat. A Catalunya, per primera vegada en la història, ~~se~~ va resoldre un problema polític i, encara que contrària a nosaltres, es va trobar solució, per gent que parla, no per gent que combat; Catalunya va donar l'exemple de reunir una primera conferència de la pau, resolent, no per les armes, sinó pel Parlament, Nosaltres voldríem, de la mateixa fàcil, resoldre el nostre problema. Si la sort no ens acompanya, cap responsabilitat tindrem de les tristeses venidores. Haurem sacrificat a la pàtria més que la vida: les angúnies i desenganys de l'esforç pacient i resignat; una vida domada per la voluntat. Visca Catalunya!" (451). El Consell Directiu, a la sortida era acollit amb "una ovació imponderable, signe evident d'indescriptible entusiasme. Per tot el trajecte, el Consell fou objecte de visibles mostres de respectuosa simpatia. La policia, extremadament previsor, arribà a acordonar la plaça de Sant Jaume impedit de transsitar-hi i obligant els transeunts a donar la volta per la Plaça de Sant Miquel i Plaça Nova. També, com de consuetud en aquesta actes, el zel excessiu dels agents de l'autoritat donà lloc a diversos incidents amb els quals volgueren justificar-se les brutals, les inqualificables càrregues..." (452)

Un 60% dels ajuntaments de Catalunya havien aprovat la famosa i controvertida declaració, redactada per Noguer i Comet (453), els quals representaven el 75% del cens de Catalunya (454). La dictadura de Primo de Rivera hauria de rabejar-se precisament amb els dirigents del Centre i amb centenars de regidors municipals per l'afer d'aquesta declaració (455). De momento, però, l'acte resultava, segons --

assenyala Noguera i Comet a les seves memòries inèdites, "un èxit inqüestionable" per "al president Sr. Casals". Els mesos de "preparació, organització i recapitulació" -més de mig any de "treball incessant"-, "va posar de manifest la importància de l'entitat organitzadora i les simpaties generals d'aquesta arreu de Catalunya. Cap altra entitat hauria pogut proposar-se un afer semblant." (456). --- "Mercès a la iniciativa del Centre -assenyalava el butlletí "Acció"- tots els agrupaments han coincidit en un punt essencial que és el d'amor a Catalunya, i han prestat jurament a la Pàtria. Que tothom faci honor al jurament en tots els moments i en totes les ocasions, ocupant el lloc que li pertoca quan la llibertat de Catalunya ho faci necessari." (457)

"Acció" d'abril de 1932, recordant aquest acte, subratllava: "Indiscutiblement, avui més que aleshores, podem estimar com a fecundant aquella gesta nostra. El moviment nacionalista català envaïa zones abans inexplorables. Més sovint que mai, hom s'adonava de les gúspires que emergien, com prometent-nos la imminència del definitiu abrondament. Fins que vé l'11 de setembre de 1923, que troba els esperits en més tensió que mai. El poble s'enardeix de nou. Evidentment, manca la voluntat que canalitzi les energies de tots, per al triomf de l'ideal." (458)

L'acte d'afirmació, tindria encara una prolongació, el diumenge següent a Lleida, a través de l'homenatge als regidors que havien votat a favor de la declaració al si del consistori municipal, i en el que Casas Briz duria la representació del CADCI (459).

L'activitat nacionalista del CADCI havia de prosseguir. Per una banda, el 30 de setembre de 1922, Marcel·lí Domingo havia donat la segona conferència del cicle d'orientació nacionalista, sobre el tema "Catalunya i Amèrica" (460). Per un altre costat, l'eufòria creada per la celebració de l'acte del 22 d'octubre, impel·lia la Secció de Propaganda Autonomista a manifestar a la reunió del Consell Directiu del Centre del 10 de novembre de 1922, "el seu propòsit d'efectuar visites periòdiques als diversos Centres de Dependents de Catalunya per a fer més cordials els vincles de companyonia amb la nostra entitat" (461). El Centre participava en un altre ordre de co-

ses, a l'homenatge a Baldiri Rexac, que hom començava a preparar des de finals de 1922, el CADCI formava part de la Comissió organitzadora (462), al mateix temps que contribuïa, a través del butlletí "Acció" a donar a conèixer l'obra de Rexac (463). La representació del Centre, finalment, acudia als actes d'homenatge celebrats a Girona i a Sant Martí d'Ollers el juliol de 1923, (464). Igualment, al llarg de 1923, el CADCI encapçalava la campanya de subscripció pública pel monument funerari a Guifré el Pilós, a la que hem fet referència més amunt. (465)

El 7 de gener de 1923, Humbert Torres, el dirigent de la Joventut Republicana de Lleida, donava la tercera conferència del cicle que havia obert Macià, si bé aquesta no fóra tan concorreguda en celebrar-la a la mateixa hora l'aplec de la Diada de la Llengua Catalana, al Parc (466). Presidida per Francesc X. Casals, Domènec Carrové i altres membres del Centre el segon faria la presentació d'Humbert Torres, assenyalant que "temps enrera, quan el nacionalisme semblava viure vergonyosament degut a la manca d'actuació dels homes públics i que a més de no actuar, no definien una orientació concreta, calia extraordinàriament que tots aquells homes que havien conservat pur, un ideal, reapareguessin novament i aportessin una orientació, franca i noble, És per això que creàrem aquest Cicle de Conferències d'Orientació Nacionalista. I avui que el nacionalisme ha sorgit victoriosament amb una intensitat mai vista, aquestes orientacions calen més que mai". (467). El conferenciant que dedicaria el tema de la conferència a la joventut, convidant-la a creure i a treballar per Catalunya, i segons el butlletí "Acció", foren acollides amb "intensos aplaudiments" les seves paraules adreçades implícitament a la Lliga Regionalista: "El col.laborar a la política espanyola en nom dels ideals autonòmics de Catalunya, no ha fet res més que crear una nova campanya anticatalana. Avui, però, l'intervencionisme que s'ha explotat ha fracassat completament. Dintre de pocs dies Espanya cridarà als nostres polítics a les eleccions. --- Aquesta serà l'hora, ciutadà, de recordar-te del passat i dels homes que amb el nom de política i dels nostres ideals, han mercadejat la nostra santa Catalunya." (468)

La Secció de Propaganda Autonomista se sentia també afectada per la represa del terrorisme i per l'assassinat de Salvador Seguí. D'aquesta manera, "Acció" d'abril de 1923, sota el títol de Sacrifici, comentava: "Després d'un parèntesi dissortadament ben curt, una nova rauxa de terrorisme ensagna els carrers de la nostra ciutat. A la interminable llista de tràgiques monstruositats de que anys fa que adoleixen Barcelona, no comparables en cap més del món civilitzat, cal afegir-hi el salvatge i vil atemptat comès a En Salvador Seguí. Avui, com ahir, i enguany com antany, venen desenrotllant-se un -- sens fi de fets anàrquics que ja copsen la vida de ciutadans que -- han comès el gros pecat de sustentat o no una ideologia, o bé s'atempta amb la pólvora i la metxa com tots recordareu en aquella època de terror en què les bombes trobaven en qualsevol lloc un camp d'experimentació pirotècnica. Mes els autors d'aquests fets resten sempre amparats a l'ombra de la impunitat, tal volta perquè no volen que a Catalunya vegem el sol amb tot l'esplendor, sense tempestes. I com les flors que cobriren la sang del líder del Sindicalisme, estiguem nosaltres disposats a tothora a ofrenar les del nostre amor per la justícia i la llibertat de Catalunya." (469)

La Diada de la Llengua Catalana, la Diada de Sant Jordi, la Festa dels Infants i de les Flors, el Corpus de Sang, l'Aplec de la sardana, l'homenatge a Baldiri Rexac, la subscripció pel monument a Guifré el Pilós, i altres manifestacions omplien l'activitat del Centre, fins arribar a la celebració de l'onze de setembre. A l'arribar a les vigílies de la cloenda d'aquesta etapa, el Centre, havia mostrat la seva solidaritat amb Joaquim Delclós i Dols, antic soci del Centre que havia deixat el CADCI en establir-se pel seu compte nacionalista procedent també de la Unió Catalanista, en aquells moments empresonat (470), a l'igual que, en altres ocasions, havia palesat també la seva solidaritat envers altres nacionalistes presos en aquests anys (471); hom projectava noves conferències sobre temàtica nacionalista a celebrar durant la tardor (472), així com una nova activitat consistent en realitzar visites als edificis històrics de Catalunya (473). La Secció Permanent de Propaganda Autonomista, finalment, decidia de substituir el nom d'Autonomista pel de Nacionalista, com assenyàvem en un altre apartat, si bé la dicta-

dura de Primo de Rivera impediria de registrar-lo oficialment (474) L'activitat o la presència del CADCI podríem resseguir-la a través d'altres manifestacions menys espectaculars o públiques. A algunes, tant en aquest apartat com a l'anterior, ens hi hem referit ja. - Així, podríem esmentar els comunicats de felicitació del Centre per iniciatives catalanistes preses per altri (475), o de crítica davant actituds contràries (476), el suport material donat a institucions o actuacions positives per als interessos del país (477), a part de l'interès que mostrava per la tasca de recuperació nacional dels altres països catalans (478) o per la feina dels grups catalans d'Amèrica (479). Remarcuem també la presència en festes celebracions, -- vetllades o aplecs, especialment de l'Associació Protectora de l'Ensenyança Catalana (480) en homenatges com els fets a Jaume el Dissortat o a Víctor Català (481), en reunions catalanistes (482), o l'ajut i la col.laboració donats a les iniciatives a bastir monuments a Guimerà, Fortuny, Pep Ventura o a Casanova a la vila de Moià --- (483).

A part de les conferències esmentades, hauríem d'assenyalar també - les de Jules Rateau, director de "L'Echo de Paris", el 15 de desembre de 1918, sobre el tema " A través del Mediterrà " (484); de Josep Bordas de la Cuesta, el 24 d'abril de 1920, sobre "Impressions d'Alemanya, 1912-1920" (485); de Puig i Esteve i Vidal i Guardiola, el 17 de desembre de 1920 sobre el cens de població i l'empadronament de veïns (486), o la de Joaquim Ciervo, el 17 de març de 1921 sobre el pintor Fortuny (487). Els concerts de música, de cant coral i els recitals (488); el ballets (489), les festes o festivals (490), l'ensenyament, l'audició i les ballades de sardanes (491), entre d'altres manifestacions, completava la tasca nacionalista i cultural del Centre Autonomista de Dependents del Comerç i de la -- Indústria entre 1918 i 1923.

Aquesta activitat traduïa, una radicalització ben explícita entre - els socis del CADCI, des de la perspectiva nacional. La generació - de nacionalistes de la Unió Catalanista, que havien acompanyat Martí i Julià fidelment, com Manuel Alcàntara i Gusart, Francesc Xavier Casals, Casas Briz, Manuel Juliàcs, Nadal i Blanc, etc. al costat -

del nacionalisme esquerrà i igualment radical de Miquel Guinart o Domènec Carrové marcaven totalment la pauta nacionalista de l'entitat que es mostrava implícitament i explícitament contestadora de les posicions del catalanisme lliger. Francesc Macià trobava una de les seves principals bases d'afiliació entre els dependents del Centre. Josep Tarradellas n'era un exemple (492). Ja hem vist, també - el bon nombre de socis del Centre que participaven a la Joventut Nacionalista La Falç . Igualment es feien presents a Estat Català, o en altres entitats catalanistes com la Joventut Socialista de Catalunya Renaixença, o el Centre Nacionalista Català de Barcelona, el Grup Català La Barricada i la mateixa Unió Catalanista, la qual -- darrerament tornava a reprendre activament. (493)

A l'arribar al final d'aquesta etapa, bé que els dependents del CAD CI no s'esperaven la interrupció que anava a imposar la dictadura de Primo de Rivera, el butlletí "Acció" d'agost de 1923, publicava un comentari, titulat Repàs d'actuació, dedicat a examinar la tasca desenvolupada durant els dos darrers anys en el camp del nacionalisme i que ens serveix prou bé per a posar punt final a aquest apartat:

"(...) El balanç de la tasca feta per aquesta Secció Permanent l'hem de començar a fer de dos anys a aquesta part per a comprendre'n tota la importància i veure'n els resultats que en la situació general del nacionalisme s'han aconseguit. I hem de començar llavors - perquè precisament fou quan amb gestes virils aquesta Secció donà - el crit d'ofensiva. En aquella època que el nacionalisme estava sofrint una crisi aguda i s'havia reclòs totalment, en aquella època que sots un estat marcial ningú gosava a aixecar la veu, nosaltres vàrem llençar el primer clam escoltant la veu del Centre de Dependents (de Vic), per a despertar l'opinió de Catalunya demanant la derogació de la Llei de Jurisdiccions, la pressió de la qual en --- aquells moments es feia més odiosa que mai. I tots els Centres de Dependents de la nostra terra, absolutament tots, es varen posar valentment al nostre costat. No es va aconseguir la derogació d'aquesta llei, és veritat, però es va aconseguir que l'opinió reaccionés excrivint-se i apartant de davant seu aquell fantasma de pessimisme

i d'apocament. El nostre clam, en aquells instants que les garanties eren suspeses i tothom vivia sota una temença, va produir la reacció saludable que era necessària. Per ajudar encara més a fer fructifera aquesta reacció, vàrem organitzar el cicle de conferències d'orientació nacionalista, la primera de les quals va produir una sensació enorme i un reviscolament total de l'esperit irredempt català. L'enemic es va descompondre davant de la reacció nacionalista. Ell -- creia haver ofegat els sentiments nacionalistes amb els daltabaixos esdevinguts a Catalunya durant un parell d'anys, i es va trobar no sols amb la revifalla estusiasta sinó amb l'agudització d'aquells mateixos sentiments. S'havia donat una passa prodigiosa en la marxa ascensional de les aspiracions arrançant-se vells tòpics i deixant de banda ideologies que ja feien l'efecte d'antigalles. No -- l'havia ofegat a l'esperit nacionalista de Catalunya; aquest vivia roent sota unes cendres finíssimes que el tapaven i que només necessitaven una bufada per a ésser esbargides. Però ningú gosava a donar-la aquella bufada salvadora. I vàrem ésser nosaltres, va ésser el Centre que, una vegada més, tremolant al vent la bandera de l'ideal i plantant cara a totes les conseqüències, es va atansar a -- aquell caliu i en bufà les cendres. I el foc s'abrandà intensament, i damunt el celatge ombiu hi resplendí la vermellor de la foguerada que s'albirà de tota la terra catalana com un presagi, com una bona ciació de la nova lluita. Desperta de bell nou la consciència del -- nostre poble, nosaltres vàrem voler que Catalunya fes la màxima -- afirmació de les seves aspiracions, però que la fes d'una manera es pontània i sense pressió de cap mena, i per lo tant, que la fes amb ampla llibertat de pensament i no cohibint el seu desig ni la seva voluntat. I és per això que vàrem organitzar l'acte d'afirmació nacionalista del 22 d'octubre. No intentàvem fer un acte amb mires po lítiques ni menys partidistes. No. Nosaltres volíem que l'esperit -- nacionalista de Catalunya prengués una concreció afirmant la voluntat dels catalans de tenir un govern propi que regís els destins de Catalunya com a poble lliure que és, per dret i conscientment. Cata lunya va respondre a la nostra crida de la fairsó més valenta que mai s'hagi vist. Sense temors i amb l'ardidesa pròpia d'un poble que ha retrobat la seva personalitat, va fer una afirmació solemne i cate-

gòrica de fe nacionalista. Una majoria immensa de catalans es mostraren d'acord amb la iniciativa del Centre, i els ajuntaments de Catalunya i entitats de tots els caràcters varen firmar aquella Declaració que condensava les aspiracions de la nostra terra. Una vegada acomplerta aquesta missió, nosaltres, tal com anunciàvem en el manifest, com a senzills soldats, ens hem confós humils en els rengles de l'exèrcit de la Pàtria, esperant la veu que ha de dur-nos a la lluita i a la victòria. Però, la nostra actuació, ultra els aspectes tractats adés, va completada amb l'organització d'una sèrie de diades que es celebren anyalment, les quals, gràcies a la nostra intervenció i a què no hi planyem cap esforç adquireixen una importància creixent. Nosaltres hi hem tingut molt de punt en no deixar-les perdre aquestes diades, malgrat haver-se hagut de celebrar de vegades en moments de lassitud o de trasbalsos, perquè sabem el molt que influeixen en l'esperit nacionalista de les masses. Hem cregut necessari enlairar de totes passades l'esperit del nostre poble en els moments que la depressió se'n havia apoderat. Creiem que amb la tasca desenrotllada hem reïxit del nostre propòsit. No volem honors perquè la satisfacció de veure el nou abrandament de Catalunya ja curulla les nostres ambicions. I el Centre, seguint les seves normes tradicionals, continuarà vetllant perquè mai deixin de sentir els catalans l'ideal de redempció. I a l'efecte, actuarà com fins ara mantenint sempre abrandat el foc sagrat dels nostres ideals, que ha de donar llum a l'esperit i força al braç per a guanyar les anhelades llibertats." (494)

El CADCI i la lluita de classes

L'esclat de la Gran Guerra tingué una remarcable incidència social i política, com ja vàrem subratllar al capítol anterior. A l'igual que havia passat amb la guerra, la postguerra planà sobre Catalunya i els "feliços vint" esdevingueren aquí els "dramàtics anys - vint", un període caracteritzat, com hem pogut veure també al primer apartat, per un enfondiment de la lluita de classes. Aquesta etapa fóra la més crítica des de la perspectiva social, que el país havia travessat durant la Monarquia de la Restauració. En aquesta agudització de la lluita de classes, el Centre anava a viure també la conjuntura més difícil de la seva història, pròleg, tanmateix, d'altres de més dures encara.

En els primers apartats, ens hem referit a aquest context de l'època així com als trets generals de l'evolució del CADCI. Examinem ara el captament de Barcelona en el terreny social, en concret, Ramon Ràfols i Camí, un dels animadors de la Secció d'Organització i Treball, el 1932, definiria així la projecció de la crisi de la postguerra sobre el grup social dels dependents i sobre el CADCI: "Mentrestant s'ha acabat la gran guerra. Milions d'homes han estat morts als camps de batalla i altres milions han quedat mutilats per tota la resta de llur vida. Riqueses enormes, incommensurables, han estat destruïdes. Institucions mil·lenàries, polítiques i socials, trontollen o són enderrocades. Imperis seculars han desaparegut... Legions innombrables de proletaris s'aixequen per tot el món i demanen més llibertat, més benestar, més justícia... Rússia, Alemanya, Austria, Hongria, Turquia, Irlanda,... Les condicions econòmiques de tots els països queden capgirades i els sistemes monetaris de molts d'ells cedeixen i es fan a miques... Canvis substantius... Re formes radicals... Tota aquesta commoció, totes aquestes vibracions arriben també a Catalunya i repercuteixen en el nostre estament." (495)

Com un signe del moment, la lliçó inaugural del curs 1918-1919 de

les Escoles Mercantils Catalanes, pronunciada el 7 de desembre de 1918, a cura de Miquel Vidal i Guardiola, director de l'Escola d'Alts Estudis Comercials, havia estat titulada, com ja hem mostrat en un altre lloc, "Deures socials de la nova generació autonomista" (496). L'ideal autonomista, segons Vidal i Guardiola, havia de sustentarse en dos principis: "el primer, ètic, exigeix el reconeixement de la personalitat col·lectiva; el segon, econòmic, demana la divisió del treball i la justa repartició de la riquesa" (497). De fet, fóra en la campanya autonomista de finals de 1918 i començaments de 1919 que l'autonomisme i la reivindicació social havien d'aparellar-se estretament en l'actuació del CADCI. En un altre lloc vam citar ja la posició del CADCI contrària a què fos exclosa la legislació social de les atribucions del futur parlament de Catalunya com s'esdevenia en el primer projecte estatuari. El CADCI, en aquest sentit, s'havia situat a la capçalera de la campanya per un estatut que no s'inhibís davant la problemàtica social, tot coincidint amb els nacionalistes republicans i els socialistes (498). Recordem així, el miting d'afirmació "catalanista-obrera" del 31 de desembre de 1918 en el que hi participaren A. Fabra i Ribas, Andreu Nin, M. Serra i Moret, i Francesc Layret (499).

Al costat d'aquesta participació a la campanya per l'autonomia, des de la perspectiva de les classes populars, el CADCI reaccionava enfront de la persistència de la inflació dels preus. Ja a l'etapa anterior subratllàrem les dues campanyes per l'augment dels salaris que havia emprès l'entitat nacionalista de dependents (500). Ara també insistiria novament en aquest sentit. En primer lloc, l'agost de 1918 la junta de govern de la Secció Permanent d'Organització i Treball, com escrivirem al capítol anterior, havia pres l'acord de fer una campanya per tal d'aconseguir una llei que establís el salari mínim per als dependents de comerç (501). Amb aquest objectiu, la Secció s'adreçava per escrit a tots els centres de dependents de Catalunya, tot convidant-los a una reunió (502). Les entitats responien positivament quasi totes (503), si bé la trobada s'ajornaria a conseqüència, primer, de l'epidèmia de grip, i després de les "circumstàncies polítiques ben desfavorables" (504). El 15 de desembre

de 1918, se celebrava finalment la reunió de delegats de dotze nuclis de dependents de Catalunya, a part de comptar amb l'adhesió d'uns altres dos (505). Joan Torrens i Dagés, president de la Secció d'Organització i Treball, hi exposaria "la importància del projecte de llei de salari mínim per als dependents de comerç que ha constituït sempre una aspiració de la classe", i posaria a la consideració dels reunits un projecte d'escala de sous (506) que fóra acceptat en principi i deixat a l'aprovació dels respectius associats (507).

Paral·lelament, es descabdellava també una nova batalla que en certa manera, a nivell de ressò popular i de conflictivitat, prenia el relleu a les llargues lluites pels descans dominical (508): es tractava de l'actuació per fer complir la llei de la jornada mercantil del 4 de juliol de 1918 (509) i que replantejava novament aquella aspiració dels dependents per tancar a les vuit del vespre, palesada a la campanya de 1913 (510). La Llei de la Jornada Màxima que entra en vigor el 6 d'octubre de 1918, establir un període màxim de treball fixat en deu hores i incloïa dues hores entre mig per a dinar. En aquest sentit, la Junta local de Reformes Socials demanava a les associacions interessades, patronals i obreres, que manifestessin el seu parer sobre les hores d'obrir i tancar els establiments -- l'organització de les dues hores concretes per a la menjada del mig dia, a part d'altres qüestions relacionades amb l'aplicació del nou text legal (511). La Secció d'Organització i Treball, d'acord amb el Gremi de Detall de la mateixa, informava a aquella Junta "en el sentit que l'expressada jornada de deu hores sigui de vuit a vuit, i que durant les dues hores de dinar, que es proposa siguin d'una a tres hores de la tarda, els establiments estiguin tancats". Hom també exposava "el desig que es deixi sense efecte la disposició de la llei que autoritza a retardar el tancament de les botigues mitja hora cada dissabte, car si es posés en pràctica aquesta facultat, s'empitjoraria la situació d'aquells dependents dissortadament no gaires, que treballen en botigues en les quals es tanca ja a les vuit del vespre" (512). La Junta Local de Reformes Socials recollia, a les disposicions complementàries sorgides de la informació oberta,

"en virtut de les atribucions que la pròpia llei li conferia", el primer aspecte assenyalat de l'informe del CADCI, si bé no passava el mateix en la qüestió de les dues hores per a dinar, en decretar dos torns per al mateix (513). "Ja el primer dia d'entrar en vigor la nova llei, poguèrem comprovar que les cases que tenien el mal costum de no donar als seus empleats dues hores per a dinar, llevat d'algunes excepcions, persistien en la mateixa conducta, prescindint de ço legislat i emparant-se en la porta que els havia obert, no sabem si conscientment, la Junta Local amb la malaurada disposició 4°. Aquesta fou la primera contrarietat -no inesperada per això- que experimentàrem el dia 7 d'octubre passat, i en veure aquella in formalitat poguèrem deduir fàcilment ço que esdevindria al vespre, en el moment de plegar." (514)

El tancament a les vuit del vespre anava a donar lloc a conflictes pels carrers de Barcelona, el dia 6 d'octubre i successius, com ja havia passat a la campanya de 1913, si bé ara els dependents tenien la llei de la seva part. " L'espectació anà en augment -prosegueix el butlletí "Acció" de novembre de 1918, tot comentant la jornada del 6 d'octubre- fins a adquirir son grau màxim a les vuit, l'hora que haurieu dit escollida per a dibuixar siluetes amb les que més endavant poguer ampliar amb un quadre més una coneguda obra teatral. L'observador imparcial deuria disfrutar-hi; mes els dependents enrogien de vergonya i d'indignació, mentre el patró amb posat de bonhomia anava fent sortidetes al peu de la porta de la seva botigueta, per a veure si el seu veí es decidia a tancar. I aquest veí feia lo propi amb el de més avall... i així una bona part de comerciants --vuitcentistes. Les autoritats, entretant, feien el distret, passejant-se indiferents i mandroses com sempre pels carrers. Ni el tractar-se d'un debut era prou per a fer-los venir ganas de lluir-se quan menys una vegada. Però heus aquí que de sobre apareixen unes colles de dependents -moltes d'elles guiades i integrades per companys nostres del Gremi de Detallistes- i, suplantant les autoritats, obliguen als amos a tancar precipitadament les botigues. --- Molts d'aquests atengueren tot seguit nostres precis; més en oposar-hi algú d'ells certa resistència, qualque element impulsiu dels que

mai manquen en les col·lectivitats, apel·là a medis que, si bé som els primers en conceptuar reprobables, no deixen d'ésser ben contundents. Aquells grups engruixiren més i més i s'estengueren per la ciutat duent la bona nova arreu on passaven, i a dos quarts de nou pot dir-se que no hi havia un sol establiment en pugna amb la nova llei. La feta d'aquell vespre degué tenir-se en compte, car en els barris visitats ja no fou precis insistir l'endemà ni en els dies successius. A les vuit en punt les portes baixaven estrepitosament com llançant un clam de llibertat, i els dependents sortien adele-rats a socórrer als qui encara sofrien l'esclavatge. Fou en veure - que s'organitzaven veritables manifestacions populars, que les auto-ritats es desentumiren i començaren a preocupar-se de l'assumpte. Mes en lloc de fer desaparèixer les causes d'aquelles -alguna que altra porta oberta- cregueren més lògic arremetre furiosament con--tra els grups vetlladors del compliment de la llei. En incidents - que això originà foren detinguts alguns companys -uns socis i altres no- que el Centre a uns i altres procurà llibertar a les poques ho-res desofrir injust captiveri. De totes maneres cal consignar que - l'esforç dut a terme per la dependència en general i fins el sacri-fici d'algun company, no han sigut estèrils. Per lo que atany al - tancament al vespre, la llei ha pres carta de naturalesa en nostra ciutat, penetrant tant en el públic, que abans de les vuit els co-merços es veuen ja deserts de compradors. (...) En canvi, on no ha triomfat l'esperit de la Llei de la Jornada Màxima, ha sigut en les dues hores de dinar. Mentre la disposició 4ª de la Junta Local de R. S. no sigui derogada, suscitarà un sens fi de raons aquest ex--trem. Portem formulades un bon nombre de denúncies i molt agraiem a nostre consocis ens avisin (totes les nits de 10 a 11 a Secreta--ria) qualsevulga cas d'infracció, que posarem de seguida en coneixe-ment de les autoritats i si així no en sortim, ja mirarem de trobar el mitjà, lícit o no." (515)

Tanmateix, passats els primers dies, l'aplicació de la nova llei -- començava relaxar-se pel que les entitats de dependents havien de cridar novament els dependents a l'acció i a dur a terme les corres-ponents denúncies, com ho feia en aquest darrer sentit, el Gremi de

Detallistes de la Secció Permanent d'Organització i Treball del CADCI (516)

El 11 de novembre de 1918, finia la primera guerra mundial. Comença va llavors una nova agitació nacionalista com hem vist, alhora que el final de la guerra anava acompanyat també de l'agudització d'una conjuntura social revolucionària, encetada amb la revolució russa de 1917. Ja vàrem veure el carrer capítol, com la Secció d'Organització i Treball havia enfortit la seva sensibilitat i actuació al nivell de les necessitats laborals dels dependents. Els esforços dels dependents del Centre per engegar una campanya a favor d'una llei de salari mínim i per aconseguir el compliment de la jornada mercantil, encetaven aquests esforços. La campanya per la inclusió de la legislació social entre les facultats autonòmiques, es produïa igualment paral·lelament com hem assenyalat més amunt. Les il·lusions del final de la guerra, a les que ens hem referit en un apartat anterior, haurien de restar decebudes aviat, tant nacionalment com socialment. En aquest darrer aspecte, el final de la guerra no duia a l'acabament de la inflació. Els dependents, com els altres treballadors sentien la necessitat d'una actualització salarial per a acarar-s'hi. D'aquesta manera, a finals de gener de 1919, la Secció d'Organització i Treball organitzava una nova campanya per l'augment de sous. "La guerra fa ja dos mesos que s'ha acabat, i els preus de les subsistències, i els de tots els altres articles indispensables a la vida, puguen, tanmateix, cada dia més", escrivia hom per a justificar la nova iniciativa al butlletí "Acció", al cap d'uns anys (517). El CADCI responia així "a les repetides preguntes que aquests dies ens fan referents a la nostra actuació en co pertoca a l'actual moment social" (518). El 27 de gener de 1919, d'aquesta manera, el Consell Directiu del Centre, a petició de la Junta de govern d'Organització i Treball, adreçava un escrit als presidents de la Cambra Industrial, Cambra de Comerç i Navegació, Foment del Treball Nacional, Lliga de Defensa Comercial i Indústria, i Unió Gremial, tot subratllant el caràcter de "genuïna representació de la dependència comercial barcelonina" per part del CADCI, "en franca actuació societària", per a exposar "la sort malastruga

que pateix el nostre estament, amb motiu del trasbals econòmic originat per la guerra" i demanar en conseqüència que fossin dutes a compliment unes bases de millorament de les condicions salarials i laborals en general dels dependents (519). La lletra remarcava com els "obriers de condició més intel·lectual, o sien els nostres associats" havien quedat "absolutament postergats en el camí de millorament econòmic que imposa l'interminable seguit de pugues en els preus ja prou elevats dels articles alimenticis i d'altres indispensables a la vida, que posen nostra classe en una situació inaguantable" (520). "A part certes anomalies i desconsideracions de que els dependents de comerç han sigut sempre objecte, malgrat ésser llur treball d'un ordre superior al manual i constituir un factor positiu per a la riquesa privada", les seves retribucions eren "migades" i "mantes vegades" "irrisòries" (521). Tanmateix, "avui que tot el món treballador actua decididament per ocupar el lloc que de dret li correspon dins la societat, desplegant les seves banderes i fent exposició de sos programes, la dependència de comerç no pot quedar al marge d'aquesta situació; no pot veure ni consentir amb indiferència el que altres elements treballadors creixin, millorin i es reivindicuin, quedant-se ella en un desconsiderat nivell de postergació. Hem de fixar la nostra mira en la forma moderna d'organització obrera i hem de saber veure i convenir tots, patrons i dependents, que si junts no emprenem decididament l'actuació que per igual ens interessa, ens trobarem fatalment embolcallats en altres actuacions gens falagueres, perquè com no reparen bé en la significació de les funcions nostres, produirien indefectiblement un trastorn paorós dins el treball encomanat a la dependència." (522). Les bases proposades suposaven unes millores salarials per a diverses branques d'aquest grup social d'acord amb percentatges que anaven del 50% al 20% d'augment, en proporció inversa a la major quantia dels sous (523); incloïen a més a més la demanda "d'un tant per cent sobre el muntant de les vendes" que fessin els dependents, "fer complir rigurosament tot quant està legislat en matèria de descans dominical i jornada màxima", i finalment, "constituir amb urgència pe remptòria una comissió o tribunal mixte de patrons i dependents" que entengués en els dubtes o discrepàncies que es presentessin --

entre patrons i dependents amb obligatorietat d'acatar uns i altres llurs veredictes, i estudiés i dictaminés respecte els "diferents - punts socials que afecten les condicions del treball, com són els - salaris, sindicació, contractes, horaris, segurs de vellesa, etc. - començant immediatament per una tarifa de salari mínim i per regular l'admissió i condicions dels aprenents i meritoris" (524). El CADCI s'adreçava igualment al president de la Mancomunitat "apelando a la primera autoridad del Gobierno Catalán para que resuelva el problema planteado entre los dependientes de comercio y sus patronos" (525)

Les entitats econòmiques esmentades, la primera desena de març comunicaven públicament llur acceptació de les bases proposades pel CADCI (526), mentre l'Associació de la Dependència Mercantil mostrava la seva oposició a que l'augment s'establís sobre la base dels sous que guanyaven els dependents el juny de 1917, "pues resultaría que una gran parte de dependientes no obtendrían beneficio alguno sobre los sueldos que ganan actualmente" i demanava de les entitats patronals i de tots els caps d'establiments en general, "que dichos aumentos se establezcan sobre los sueldos que gana la dependencia mercantil desde el primero de enero de 1919, pues, así, la mejora será - real y positiva" (527).

El 28 de gener de 1919, per una altra banda, i com ja hem vist en planes anteriors, el local del CADCI era clausurat, el que duia a - que aquelles bases no poguessin ésser distribuïdes entre els patrons "com ja estava preparat", si bé eren fetes públiques a través de la premsa com hem vist, i les entitats patronals les repartien, mitjançant circulars adreçades als seus associats (528). Durant la clausura es desenrotllava el moviment vaguístic de "La Canadiense" amb totes les conseqüències sobre la vida social i política de Catalunya, altes que ens hem referit al primer apartat. Durant la vaga general, com ho hem indicat també en un altre lloc, Joan Torrens, president d'Organització i Treball, fóra detingut el 3 d'abril de 1919 (529). La mateixa vaga, per una altra banda, produïa una forta impressió - sobre molts dependents del CADCI, alguns dels quals com Josep Tarradellas, havien d'assistir al famós miting de les Arenes del 19 de --

març de 1919 (530). El 14 de juliol de 1919, tornava a obrir-se parcialment el local del Centre. Així, la junta general del Gremi de Viatjants i Corredors del CADCI del 31 d'agost de 1919, havia de celebrar-se amb la presència d'un delegat governatiu, "amb el manament de què no es parlés res de caràcter social, i sí sols administratiu" (531).

El 22 de setembre de 1919, el CADCI assolía la plena normalitat de funcionament. Era el moment en què s'encetava un assaig conciliador per part del govern enfront de la crisi social, després dels quatre mesos que seguiren al final de la vaga general -entre el 7 d'abril i el 13 d'agost de 1919 (532). Dues decisions s'havien produït, el decret de Romanones del 3 d'abril de 1919, sobre la jornada màxima de treball que era fixada en vuit hores i la creació d'una Comissió Mixta per a dirimir els conflictes entre els treballadors i els patrons, que es concretaria mitjançant R. D. de l' 11 d'octubre de 1919. Pel que feia a la darrera, aquesta fórmula havia estat ja proposada pel Centre a les seves bases i acceptada per les corporacions econòmiques. Ara, es constituïria una Comissió Mixta de Conciliació de patrons i dependents de comerç sobre la base de sis sub-comissions corresponents a tants altres rams d'aquest estament; representants de la Unió Professional d'Empleats d'Escriptori, de l'Associació de la Dependència Mercantil, Associació de Viatjants i Representants i del CADCI formarien part per la dependència d'aquest organisme, presidit per Josep Monegal i Nogués i en el que hi actuaria de secretari Joan Torrens i Dagés, president d'Organització i Treball del CADCI. Domiciliada al Foment del Treball Nacional, la Comissió dictaria veredictes obligatoris per a les dues parts, si ambdues --havien sotmés a laude les seves diferències, però si aquestes eren portades a la Comissió per una sola de les parts interessades, llavors la seva decisió tenia solament l'abast d'un "dictamen-consell" fet que en limitava fortament l'eficàcia (533).

Pel que fa al decret del 3 d'abril que establia les vuit hores de treball a partir del primer d'octubre de 1919, havia de tenir igualment incidència sobre la dependència mercantil. Els patrons dels establiments comercials no havien deixat de manifestar d'una manera o

altra resistències a l'aplicació de la Llei de la Jornada Mercantil (534). Tanmateix, en exigir els dependents que els hi fos aplicat - també el Real Decret a dalt esmentat, els patrons esdevenien llavors els més aferrissats partidaris del compliment de la Llei de la Jornada Mercantil (535). Efectivament, els dependents, a la vista del decret de Romanones i d'un nou Real Decret del 21 d'agost de 1919, aclaratori del primer, que feien "sorgir dubtes" sobre llur inclusió en els "beneficis del R. D.", maldarien perquè el Ministeri de la Governació es definís exactament sobre aquest particular (536). El CADCI, per la seva banda, adreçava també un telegrama al ministre tot interpel·lant-lo sobre el tema (537) i, juntament amb l'Associació de la Dependència Mercantil, Unió Professional de Dependents i Empleats de Comerç i Unió Ferratera, constituïa una comissió a fi de dur a terme una "activa campanya" per la inclusió dels treballadors mercantils en els efectes de la nova reglamentació (538). El ministre de la governació, pressionat pels dependents catalans i de tot Espanya (539), el 23 de setembre de 1919, dictava una Real Ordre la qual assenyalava que, d'acord amb la consulta feta a l'Institut de Reformes Socials, la dependència mercantil quedava inclosa dins el règim de la jornada legal de vuit hores, sense perjudici del "derecho de propuesta de excepción" que corresponia resoldre a les juntes locals de l'Institut de Reformes Socials (540). La nova jornada que ja havia trobat l'oposició, en general, de molts patrons industrials i de diverses entitats que representaven o responien als seus interessos (541), trobaria una aferrissada resistència per part de l'estament comercial i d'entitats com la Cambra Mercantil, "acabada de fundar" i la Unió Gremial, els quals lluitarien perquè la Junta Local de Reformes Socials decretés la continuació de la llei de la jornada mercantil que establí el màxim de 10 hores de treball (542).

Per tot Espanya, els treballadors mercantils havien d'agitar-se per a no deixar-se escapar la millora que suposava la nova mesura legal (543). A Barcelona, el CADCI presentava en aquest sentit un extens informe a la Junta Local de Reformes Socials (544), la qual, "gràcies al vot de desempat del seu president -l'alcalde Antoni Martí-

nez i Domingo-" decretava a finals de setembre de 1919, l'establiment de la jornada de vuit hores per a la dependència " a partir del dia primer d'octubre de 1919, amb excepció del comerç del ram de l'alimentació, els dependents del qual venen obligats a treballar deu hores diàries" (545).

El 3 d'octubre de 1919, el CADCI i les entitats que formaven aquella Comissió esmentada per a l'aplicació de les vuit hores, organitzaven una assemblea de dependents, que havia d'ésser presidida, en principi, per Francesc Layret, i, que ho fora per Bofill i Matas, "ante la imposibilidad en que se encontraba el señor Layret". Casas Briz del CADCI, Rovira i Roig Dalmet per l'Associació de la Dependència Mercantil i l'Associació Ferratera i Bofill i Matas hi parlarien. L'assemblea felicitaria també l'alcalde pel seu vot favorable a la inclusió de la dependència en els beneficis del decret del 3 d'abril i convidaria tots els dependents a manifestar-se l'endemà, dia 4 d'octubre, dissabte, a les vuit del vespre, a la Plaça de Sant Jaume, " a cuyahora el Comité expresará al señor Martínez Domingo el agradecimiento de los dependientes" (546). Les resistències patronals no havien, tanmateix, de mancar ni, com a resposta, l'agitació al carrer de la dependència (547).

L'octubre de 1919, no obstant, el CADCI anava a sofrir una crisi interior que havia de comportar un aturament important per a les tendències més sindicalistes del CADCI. De fet, el nucli més radical des del punt de vista societari del Centre, a finals de 1918 mostrava prou les seves crítiques envers la junta d'Organització i Treball com perquè el butlletí "Acció" de gener de 1919, manifestés que la "Junta d'aquesta Secció", amb "fonda recança" havia de "lamentar"-se de "la lleugera conducta d'alguns socis, quins en llocs tan concorreguts d'aquesta casa, com el cafè, es dediquen a l'innoble esport de criticar en forma massa lleugera la gestió de les Juntes que integren aquesta Secció. Sigui qualsevol la tasca que aquestes realitzen, aquells senyors socis es creuen en el deure de fiscalitzar-les incorrectament" (548). La vaga de La Canadiense desvetllava ben segur en diversos socis del CADCI el desig de radicalitzar les posicions reivindicatives a nivell laboral. En un altre ordre es --

produïen iniciatives com l'assenyalada en un altre lloc de dur Salvador Seguí a parlar al CADCI l'octubre de 1919 (549), a fi de superar malentesos i prejudicis entre nacionalistes i anarcosindicalistes. "En les reunions que fèiem al CADCI -manifestant Josep Tarradellas- m'enfrontava sovint amb companys que de tan catalanistes rebutjaven tot sindicalisme obrer. Jo sempre defenia que per a nosaltres, catalanistes, era una imprudència política oposar-nos al moviment sindicalista. Intentava aplanar les divergències entre dos moviments ben diferents i rivals en certa manera." (550)

Tanmateix, el veritable conflicte sorgiria davant la impotència per a obtenir resultats substancials amb les tàctiques moderades que emprava el Centre. El CADCI anava a topar amb l'agreujament i el deteriorament de les condicions de vida dels treballadors mercantils. "Ens trobem ara en un dels moments més aguts de la crisi de postguerra -escriuria hom al butlletí del CADCI l'abril de 1932-. El nostre problema capital és el de la insuficiència dels sous, els quals en general no s'ajusten ni de bon tros a l'encariment del cost de la vida. Hi ha amos que continuen pagant els mateixos sous que abans de la guerra. Altres, els més, han fet augments del 20, del 25 o 30 per cent, i comptats els que han passat d'aquests percentatges. Mentrestant el cost de la vida ha augmentat en més d'un 100 per cent. El desequilibri que es produeix en els pressupostos de molts dependents és realment tràgic. Molts d'ells, especialment aquells que són casats i tenen fills petits, han de viure menllivant diners o esgotant les minses reserves pròpies. El nivell de vida de la nostra gent baixa a límits inconcebibles. Totes les campanyes pro augment dels sous que la Secció ha portat a cap han consistit únicament a fer pressió moral sobre els patrons. Les entitats econòmiques, fent-se càrrec de la justícia de les nostres peticions, han recomanat a llurs associats que s'hi avinguin. Però els patrons, o gairebé la totalitat dels patrons, després de llegir les lletres dels seus presidents, han fet el que han volgut. S'ha creat una Comissió Mixta de Conciliació, però els seus fets no tenen altre abast que el d'un dictamen-consell, i no són precisament consells el que es mereixen la major part dels nostres patrons.. Per altra banda, aquells mateixos -

patrons que fan sempre el sord a les nostres peticions -formulades sempre en termes correctes i desproveïdes del més petit grau d'exageració- són els mateixos que accedeixen gairebé sense pensar-s'hi a les demandes dels altres estaments obrers, els sindicats dels -- quals usen armes que no són precisament respectuoses circulars ni -- comissions mixtes de conciliació la finalitat de les quals sigui donar consells..." (551). Per a resoldre aquest cul de sac tan ben definit per Ramon Ràfols i Camí, autor anònim d'aquestes ratlles, diversos socis del Centre plantejarien l'opció de sindicalitzar a fons l'actuació del CADCI. Ja el gener de 1919, havia corregut el rumor que el CADCI fóra una de les entitats que integraria el Sindicat -- Mercantil en procés de constitució (552). La necessitat de la sindicalització de tot el moviment de la dependència davant el moment -- que es travessava, era subratllada uns quants mesos després, el maig del 1920 per Marià Vendrell, en una junta general d'aquesta Secció, en referir-se a aquella conjuntura; "Mentrestant teníem nosaltres els ulls fixos en l'estudi i obtenció del salari mínim pels dependents, convençuts com estàvem per l'experiència pròpia i les reclamacions, consultes i advertències que rebíem constantment dels nostres consociats, respecte la situació precària en què els tenien els patrons -- que amb tot i l'encariment de la vida els hi donàven uns sous irrisoris molt semblants als d'abans de la guerra. L'estudi d'aquesta qüestió l'anàvem fent molt penosament no per lo difícil que és en si mateixa sinó perquè no vèiem manera factible de que el salari -- mínim fos establert amb eficàcia si no comptàvem amb tota la dependència associada i a aquesta disposta a obtenir-lo per la pressió de la seva força." (553)

Davant d'aquesta realitat, es plantejà dins del Centre la possibilitat de "constituir nosaltres una Organització Social dels Dependents", proposta que fou presentada pel mateix Consell Directiu del CADCI a una assemblea general extraordinària de socis, el 18 d'octubre de 1919, després que el "reglament i bases " d'aquell organisme hagués estat "objecte d'una curiosa redacció i estudi" (554). Al Consell General "després d'explicar la Presidència ço que constituïa l'ordre del dia, el Consell va retirar la proposició que es feia" de posar

en marxa aquella organització sindical. "Com a resultat d'aqueixes manifestacions i vistes les consideracions fetes per els assemble--istes, el Centre recomana als seus associats se sindicuin lo abans que els sigui possible, tenint en compte que el Centre com a entitat no pot ésser sindicada. La Secció d'Organització i Treball a la que directament afecta aquest acord, no per xò deixarà d'actuar pràcticament per quant la concessió de la tasca exterior social al Sindicat no la inhibirà de desenrotllar una actuació de cultura social per als dependents complementada amb la bossa de treball i Consulto Jurídic." (555). Finalment, com ja hem assenyalat també en un al tre apartat, l'assemblea decidia d'admetre les dependents cum a sò cies del CADCI. (556). Aquesta posició trobaria la contestació del - grup de dependents més radicalitzats com Jaume Cardús, el qual, tot referint-se a aquests fets, escriuria a "El Diluvio", uns mesos més endavant, que era " a l'oposició" "en aquells solennes moments en - què el Centre s'inhibia (!) de la lluita social, per trobar-nos de fet, per les nostres pròpies culpes, sense bel.ligerància dins l'org an ització, en estat embrionari encara, sindical de la dependència" (557).

La iniciativa, doncs, era deixada en mans del Sindicat Mercantil de la CNT (558). L'acord paralitzava, en conseqüència, l'actuació rei vindicativa de la Secció d'Organització i Treball i, en concret, dels Gremis (559), llevat del de Viatjants i Corredors si bé també la seva actuació social restava restringida (560). El 21 d'octubre de 1919, Marià Vendrell era elegit nou president d'Organització i Treball (561), i el 9 de novembre del mateix any, Joan Torrens i Dag és, anterior president d'Organització i Treball, era elegit president del CADCI, en substitució de Rafael Pons i Farreres, exponent encara aquest darrer de la generació de Puig i Esteve. Joan Torrens estava més sensibilitzat per la temàtica social, si bé de moment el Centre prosseguiria la mateixa línia aprovada al Consell general del 21 d'octubre de 1919, i més davant l'agreujament de la situació social els primers mesos del mandat de la nova junta (562).

El novembre de 1919, efectivament, s'acabava el període de treva entre patrons i obrers, amb el corresponent fracàs de la Comissió Mixta

ta i l'enduriment de les oposicions de classe. Les posicions intran-
sigents havien guanyat al Congrés de la Confederació Patronal Espa-
nyola, celebrat a Barcelona el 20 d'octubre de 1919. D'aquesta mane-
ra, la patronal, després de negociacions difícils amb els sindicalis-
tes de la CNT, interrompudes diversos cops per vagues i "lock-outs"
(563), el 25 de novembre de 1919, iniciaria un nou "lock-out", tot
anunciant que "no hi posaria terme fins que s'haguessin acabat totes
les vagues", i que fóra "el de més duració i de més gravetat de tots
els declarats a Barcelona en el curs d'aquests anys", tot perllon-
gant-se fins el 26 de gener de 1920 (564). La repressió i la clausu-
ra dels sindicats, completava aquest procés mentre els atemptats --
augmentaven i la creació dels sindicats lliures el desembre de 1919
introduïa un nou element de conflictivitat en aquest crític procés.

La conjuntura lògicament tenia la seva projecció sobre els depen-
dents (565). Pel que feia al CADCI, el butlletí de desembre de 1919
a març de 1920, assenyalava que la "duració de l'estat anormal ens
priva d'actuar i, per tant, de donar-vos compte dels nostres propò-
sits; en compliment de l'acord pres en la Junta general última, per
tant, hem de limitar la nostra actuació a l'estudi". Amb aquesta -
finalitat, la junta de govern d'Organització i Treball, el gener de
1920, prenia la resolució de transmetre "un qüestionari a tots els -
socis de la Secció demanant-los dades sobre llurs condicions de tre-
ball" (566). "La cultura social-indicava també el butlletí a dalt
citat- de la dependència, és avui una de les nostres principals ---
tasques, i a complir-la ens preparem. El president de la Secció tre-
balla intensament en la confecció d'una sèrie de conferències sobre
la qüestió social, i la primera s'hauria ja donat si se'ns hague's
permès. Quan això sigui possible, s'anunciarà en deguda forma per a
què arribi a coneixement de tots". (567)

La mateixa radicalització social, amb la repressió i la clausura -
dels sindicats, havia de portar, tanmateix, el CADCI a bellugar-se
novament i a abandonar la seva inhibició. "Mentrestant -assenyala--
ria el butlletí "Acció" d'abril de 1932- els sindicats porten a cap
una actuació cada dia més violenta i no tarda gaire a venir el que
tothom preveia. Els sindicats són clausurats i els dependents es --

troben sense cap gran associació professional que els ampari. -----
 Aquells que havien de treballar per al millorament social de la dependència es veuen privats de fer res, i el problema resta plantejat gairebé en els mateixos termes. Moltes botigues tanquen més tard de les set del vespre i molts socis nostres reclamen constantment a la Secció que els proporcionï millores." (568)

Així, el Consell Directiu del Centre, el 16 de desembre de 1919, acordava d'"iniciar una demanda entre els consocis de les dades respecte a l'augment de lloguers per tal de veure si és possible encausar una campanya per a posar fi a aquests abusos", iniciativa, tanmateix, que es frustraria en obtenir escàs ressò entre el socis (569). El mateix 16 de desembre, el Consell Directiu decidia també d'adreçar un escrit a l'Ajuntament, Diputació i Mancomunitat de Catalunya per tal que intervinguessin "quant abans millor en la resolució dels conflictes que anorreen Barcelona, vist l'abandó del Govern i protestant del inhibiment d'aquest. Que intervinguessin conjuntament dites tres corporacions i que recabessin del poder públic la facultat de tenir absoluta jurisdicció en aquests problemes." (570). En un altre ordre, el Centre feia sentir el seu parer davant la decisió de la Federació de Fabricants de Filats i Teixits de Catalunya, d'augmentar el sou dels dependents d'aquest ram, a partir del primer de gener de 1920, tot prenent per base les mensualitats pagades el 1914 (571) Per un altre costat, el CADCI, juntament amb l'Associació de la Dependència Mercantil, estudiava unes bases per al millorament de les condicions de treball dels dependents del detall del ram de teixits i novetats per a negociar amb llurs patrons l'abril de 1920 (572).

Aquest mateix mes, finalment, el Consell Directiu encarregava al -- President d'Organització i Treball que fes "gestions per a l'alliberament dels dependents de comerç presos per qüestions socials" (573).

Però, sobre tot, la Secció d'Organització i Treball decidiria d'"en caminar els seus esforços vers la creació d'un organisme de caràcter oficial" que establís "un escalat de sous mínims" i que tingués "atribucions per a obligar tots els patrons a atendre-s'hi. Aquest

organisme també tindria al seu càrrec el fer complir les lleis de ca-
ràcter social relacionades amb el comerç. L'estructura de l'organism
me seria a base de Consells paritaris, la missió dels quals consis-
tiria a resoldre els casos individuals o els petits conflictes que
es presentessin dins d'un gremi. Per damunt dels Consells paritaris
hi hauria una Comissió Mixta encarregada de prendre acords sobre --
les qüestions d'ordre general, com salaris, horari, etc." (574). En
aquest sentit, el març de 1920, el president d'Organització i Tre-
ball s'entrevistava amb els presidents de les entitats de dependents
de Barcelona i entitats patronals que acceptaven aquest projecte,
(575), i l'abril de 1920, uns i altres, juntament amb Marià Vendrell
president d'aquella Secció del Centre, es traslladaven a Madrid, on
aconseguien que el ministre de la Governació dictés un Real Decret,
el qual amb data del 24 d'abril de 1920 creava la Comissió Mixta --
del Treball en el Comerç de Barcelona (576). Marià Vendrell era no-
menat pel Centre perquè formés part de la "Junta d'establiment de
dita Comissió" (577)

És important de remarcar aquí aquesta iniciativa del CADCI, perquè
a la pràctica, representava una rectificació de la inhibició adop-
tada en aquella assemblea d'octubre de 1919, i l'inici d'un viratge
que es consumaria en una nova crisi l'octubre i novembre de 1920,
com veurem més endavant. Però, també cal subratllar-la perquè sig-
nificava que el Centre encapçalava una estratègia sindical clarament
diferenciada de la cenetista, diferenciació que no havia d'ésser --
acceptada, com veurem, també, pels socis del grup del "Sòviet", com
Jaume Cardús.

És interessant d'esmentar aquí, el parlament de Marià Vendrell a la
"Vetllada íntima" del 10 d'abril de 1920, dins de les festes de --
l'aniversari del CADCI, que fou llegit per altri, precisament per--
què Vendrell era a Madrid per l'afer de la Comissió Mixta, i que --
resum les posicions de la direcció d'Organització i Treball pel que
feia a la situació del moment, i constitueix una justificació del -
canvi emprès, en especial de la iniciativa de la Comissió Mixta:

"En aquests moments en què la transformació mundial és tan intensa,

sembla mentida a primera vista que la classe patronal catalana continui tancada en la torre de marfil del seu egoisme. No serà pas - perquè en aquests últims temps l'hagin deixada tranquil·la, tots som testimonis de les fortes sotragades que ha tingut d'experimentar, i de les seves claudicacions sense altra finalitat que la d'anar tirant. Quan una classe està capacitada per a ocupar dignament el seu lloc no s'entretén en posar pedaços a les situacions que es presenten sinó que s'anticipa als aconteixements i quan aquests arriben la troben preparada per a fer-hi front i resoldre les coses en justícia. Els nostres patrons atrafegats en apoderar-se dels milions que la guerra feia caure en les seves mans no s'han adonat de la convulsió social que fa trontollar al món, fins que han tingut la pedregada a sobre. Esmaperduts per la seva falta de preparació han -- sortejat els perills com han pogut, negant coses justes i donant-ne d'innecessàries, contradint-se i creant-se ells mateixos conflictes a cada pas per la seva inconseqüència. De moment no sabien per quins mars navegaven però poc a poc i servint-se del seu egoisme com a timó, han trobat la manera de salvar els esculls i fins d'aprofitar-se del desgavell social en benefici propi. No negant res als obrers tenien de moment la pau a casa; produïen més car però res hi feia, si donaven un a l'obrer ells augmentaven els seus productes per dos: els compradors ho pagaven tot durant la guerra i fins després; com que quasi bé tothom guanyava més no hi feia res que tinguessin que pagar car lo que necessitaven. Però ha arribat un moment en què els que no han sortit beneficiats d'aquesta desenfrenada carrera cap a l'alça de tots els productes, no han tingut més remei que fer sentir la seva veu per a què se'ls hi contés en el repartiment. Un dia els militars s'exclamaven de que les pagues eren curtes, l'altre dia la burocràcia deia el mateix, els carters, el clero i tants d'altres han aixecat la seva veu i ara mateix sentim la dels ferroviaris. Per què doncs en aquest concert no havia de prendre-hi part la veu de la dependència mercantil? És que aquesta classe està ben pagada? És que disfruta de millors condicions de treball que els demés --- obrers?. Res d'això. És que tenim una idiosincràsia especial. Col·locats entre els patrons i els obrers manuals ens trobem cohibits.

Les probabilitats que creiem tenir per a ocupar el dia de demà un lloc entre els primers, fa que no siguem exigents amb ells per a fer-nos pagar degudament els nostres serveis. Les relacions socials que les nostres ocupacions i la nostra vida ens donen i aquella mica de vanitat que l'home sempre porta dintre, especialment quan té una mica de franquesa amb l'amo, ens fan creure superiors als obrers manuals i això ens col·loca en una situació intermitja; no som ni podem ésser a dalt, ni podem ésser a baix i ens quedem als llims. No solament ens hi quedem, sinó que ens hi fan quedar: el obrers perquè ens creuen aburgesats i els patrons perquè ens consideren com a Gastos Generals que sempre s'han de rebaixar, com si els nostres serveis no fossin indispensables ni tinguéssim dret a la vida. Emprò com que la culpa és nostra, just és que en paguem la pena. No saltres mateixos ens l'hem creada aquesta situació i per tant amb els nostres esforços hem de redimir-nos. Coneixent els de dalt no podem esperar que per la seva pròpia voluntat ens posin en les condicions que les circumstàncies reclamen i si no demostram als de baix que estem convençuts de que les seves reivindicacions i les nostres són paral·leles, tampoc podem esperar la seva ajuda. És precis que ens estudiem a nosaltres mateixos, que ens capacitem ben bé de quin és la nostra missió en el món econòmic; i llavors podrem demostrar a uns i altres que els hi son indispensables, que no som una part secundària en la producció, sinó essencial. El capital sense treball manual no és res, però ni l'un ni l'altre farien res dels seus productes sinó comptessin amb la direcció i distribució que realitzem nosaltres. Dintre del nostre estament hi han tots els elements indispensables pel funcionament del comerç i la indústria, des del gerent fins al meritori, del comptable i caixer fins al mosso cobrador, del viatjant fins al detallista. En una paraula, som els engranatges indispensables per a què la màquina econòmica funcioni. Som el llaç d'unió entre el capital i el treball, som els intermediaris entre la ptró i l'obrer. Fixeu-se bé, companys, en la importància social de la nostra missió: col·locats entre el capital i el treball manual, coneixem a patrons i obrers millor que ells mateixos; sabem, pel nostre contacte constant amb uns i altres, tot lo que tenen de bo i de dolent; hem vist com els abusos de la classe

patronal, quan l'obrer estava indefens varen portar an aquest a -- l'associació i que l'obrer quan va sentir-se fort va tornar la pilota la patró. Som testimonis d'aquesta lluita perquè uns i altres -- ens han deixat al marge. És cert que això ens ha perjudicat perquè tots els obrers han millorat la seva situació econòmica menys no--saires; però en canvi no portem dintre l'ànima aquella rancúnia -- que la lluita encén i podem mirar-nos la situació amb una serenitat que no poden tenir ni els patrons ni els obrers manuals, perquè encara estan dins la lluita. Dintre d'aquest ambient de serenitat ha treballat fins ara la Secció d'Organització i Treball. Apartats dels conflictes que des de novembre ençà tenen a Barcelona en situació -- anormal hem tingut temps i relativa tranquil·litat per a elaborar el nostre programa d'estudis; lo que no hem pogut fer ha sigut presentà--vos-el perquè no ens ha sigut permès; comprendreu doncs que no hem pogut realitzar cap acte, si ni tan sols m'han deixat llegir-vos unes conferències que tinc escrites sobre la qüestió social (578). Emprò no hem perdut el temps i el primer fruit del nostre treball -- l'haureu vist en la Crida a la Dependència que se us ha repartit. Amb ella perseguim dues finalitats: sapiguer per vosaltres mateixos la vostra situació d'avui i la que voldríem que fos demà i conèixer quins són d'entre vosaltres els que es preocupen de la qüestió so--cial en lo que afecta al dependent (579). (...) Com que el dependent no es troba avui en situació econòmica prou elevada per a subvenir a les seves necessitats hem cregut que els nostres primers esforços havien d'encaminar-se cap a l'obtenció de l'abaratiment de la vida tan ampli com sigui possible i per a lograr-ho no ens hem anat ni -- cap a la protesta ni cap a la demanda de publicació de lleis que pri--vin els acaparament i el negoci escandalós dels queviures; això és molt just i molt lògic però de llunyans resultats. Ens hem anat cap a una cosa que tenim més a mà o sigui el cooperativisme. (580).(...)

El punt més important dels nostres estudis i aquell que creiem ha d'interessar-vos més, és el del millorament dels sous i l'obtenció del salari mínim. Ha sigut aquest al que hem dedicat la nostra preferència, el que hem estudiat des del primer dia, però que no hem gestionat fins a última hora, no perquè no el creguéssim preferent sinó perquè les circumstàncies en què vàrem encarregar-nos del ---

govern de la Secció ens privaven d'actuar socialment. Durant el ---
 transcurs d'aquests mesos la situació ha variat. Aquells que havien
 de treballar per al millorament social de la dependència s'han vist
 privats de fer res i encara es troben en el mateix cas. Els nostres
 socis ens reclamaven constantment que els hi proporcionéssim millo-
 res; alguns d'ells estaven ja en gestions amb els patrons per a ob-
 tenir-ne, altres es veien apremiats pels mateixos patrons per a fer
 los treballar més hores, són moltes les botigues que sense cap auto-
 rització tanquen més tard de les set. En una paraula, veiem nosal-
 tres que a més de no obtenir cap millora, començàvem a perdre les
 que la llei ens havia donat, i això va decidir-nos a començar uns
 treballs encaminats a la creació d'un organisme que fixés els sala-
 ris mínims, que obligués als patrons a complir-los, així com a l'a-
 catalament de les lleis socials establertes i que pugín dictar-se.
 Aquesta ha sigut la nostra gestió de més importància i la que em --
 priva de trobar-me avui entre vosaltres . (...) Convençuts com estem
 per la pràctica de que la classe patronal no atén les demandes i re-
 comanacions que se li dirigeixen, si aquestes no tenen l'eficàcia
 de coaccionar-los de la manera que sigui, hem renunciat a entaular
 gestions directes amb la mateixa perquè sabem que els acords que --
 amb ella es prenen o bé no donen cap resultat o bé sofreixen un sens
 fi de dilacions; i a un fracàs no volem anar-hi; com tampoc volen
 anar-hi els presidents de les entitats econòmiques que l'any passat
 varen veure's burlats pels seus socis que en sa immensa majoria no
 van atendre la seva recomanació de que ens concedissin els augments
 demanats pel Centre. Per això hem dirigit els nostros esforços cap
 un altre camí.(...) els Consells Paritaris per gremis, (...) la Co-
 missió Mixta (...) (581). Però amb això no n'hi hauria prou, doncs
 alguns patrons es burlarien fàcilment de lo que s'acordés en la Co-
 missió Mixta si els seus acords no fossin obligatoris i el seu in-
 compliment condemnat pel mitjà de multes executives per via d'apre-
 mi. I això és lo que ara tractem de solucionar recabant del govern
 la publicació d'un decret que crei els Consells Paritaris i la Co-
 missió Mixta fent obligatoris els seus acords. Aquestes són les ges-
 tions que estem fent ara i sobre les que tenim les més falagueres -
 esperances. Creiem que si en sortim bé, la dependència tota en sor-

tirà beneficiada tant i més quant serà tota ella que pel mitjà de votació elegirà als seus representants en els Consells Paritaris i d'aquests dependrà que els seus interessos es vegin ben sostinguts i defensats davant dels interessos de la classe patronal. (...) -- (582). Si obtenim lo que desitgem serà aquest el primer pas efectiu que s'haurà donat en el camí de les solucions harmòniques que són - les que han de canviar el caire de la qüestió social. És cert que - aquesta no pot desaparèixer; mentre hi hagin homes hi hauran rics i pobres, egoistes i enveges, però si tots els homes volen i a tots - ens interessa que així sigui, les lluites es suavitzaran i la pro- ducció i la riquesa, que són de tots, estaran cada dia més reparti- des. Els rics seran menys rics, però els pobres seran també menys - pobres. Aquesta és la base del benestar social i del progrés econò- mic del món. Tots quants esforços es realitzin per a arribar-hi aviat han de merèixer l'aprobació de tothom. Ditxosa es consideraria la Secció d'Organització i Treball si tots creguessiu com ella, que la dependència està amb aquestes gestions portant el seu gra de sorra a tan gran obra, que, pel nostre benestar material i pel progrés de la nostre terra desitgem que arribi ben aviat al seu coronament."

Els plantejaments de Marià Vendrell precisaven, doncs, l'abast i els límits de les seves posicions societàries i de bona part dels diri- gents del CADCI. Sens dubte la situació professional qualificada que ocupaven molts d'aquests explicava també, com ja ho hem assenya- lat en un altre lloc, els termes amb què plantejaven l'actuació so- cial del Centre (583).

Publicat el Real Decret, el CADCI i les altres entitats que donaven suport a la iniciativa de la Comissió Mixta, com l'Associació de la Dependència Mercantil, susprenien les relacions que mantenien amb pa- trons per a millorar les condicions dels dependents, a l'espera de la constitució efectiva dels comitès paritaris i de la Comissió Mix- ta, com hem escrit abans. (584)

Hom celebrava, a més a més, una assemblea general de socis, convocada per la junta de govern d'Organització i Treball, el 7 de maig de -- 1920 (585) a la que Marià Vendrell donaria compte de l'actuació de la Secció des de la seva junta general darrera, i explicaria l'abast

i la importància del decret del 25 d'abril de 1920 sobre la creació dels Comitès o "Consells" Paritaris i de la Comissió Mixta. L'Assemblea per la seva banda, autoritzaria la junta de govern a nomenar - "les Comissions necessàries per a portar a la pràctica dit Reial decret". En aquest consell general extraordinari, Marià Vendrell tornaria a justificar el capteniment de la Secció i donaria les raons per les que el CADCI abandonava la inhibició decidida l'octubre de 1919: "(...) No podíem fer treballs per a obtenir l'associació de la dependència perquè aquesta tasca l'havíem traspassada al Sindicat i si bé és veritat que aquest no podia gestionar-la perquè havia sigut tancat governativament, no ens crèiem per això nosaltres deslliats en absolut del compromís, i per tant, lliures de gestionar l'associació de la dependència en forma eficaç. I per lo que respecta a la classe patronal (...) estàvem veient que fins deixaven de complir els augments per ells mateixos acordats i recordàvem perfectament el compliment que varen donar als augments més petits encara - que l'any passat varen fixar les entitats patronals i de dependents de comú acord. Ens trobàvem, doncs, com vulgarment es diu, entre l'esparar i la paret. D'una banda la cessió que de l'actuació social havíem fet al Sindicat, al que per trobar-se tancat no podíem reclamar que actués, ens privava de fer res, i de l'altre les necessitats apremiants de la dependència cada dia augmentades per l'encariment constant de la vida que no guardava relació amb els sous que cobrava, ens deien que era precis actuar. Les queixes i demandes de companys nostres que es trobaven en situació precària plovién constantment. La Crida a la Dependència que ens ha portat una sèrie de respostes al qüestionari d'una llastimosa eloqüència ens confirmava la necessitat ineludible de posar remei a la situació del dependent, buscant la manera de que cobrés un sou relacionat amb els cost dels queviures, i, finalment, la burla de bona part dels patrons deixant d'atendre els augments per ells mateixos fixats, ens decidiren a - passar, en part, per sobre de dit acord en la confiança de que tots vosaltres us en faríeu càrrec. Diem que passàrem, en part, per sobre de dit acord perquè ell en fes, i si bé no podem fer-hi cap càrrec per la seva manca d'actuació, ens convi, tampoc podíem deixar al dependent deseparat com de fet hi quedava si ells, fos per la causa que fos, no feien res i nosaltres tampoc." (586)

Marià Vendrell subratllaria també la voluntat de treball en comú amb les altres entitats de dependents, "perquè no se'ns pogués dir exclusivistes ni acaparadors, i perquè no veiessin en nosaltres intencions d'aprofitar-nos de la situació en què el Sindicat es trobava", raó per la qual no havien "volgut ser sols a treballar pel dependent". "Una vegada presa la nostra resolució presentàrem nostre projecte a les altres entitats de dependents i totes hi han col.laborat" (587). Marià Vendrell, finalment, donaria compte de les actuacions dutes a terme amb les entitats patronal, glossaria la fórmula concreta del nou organisme mixte dotat de les corresponents facultats executòries que el fessin eficaç (588), remarcaria la transcendència del decret i llançaria una "crida a tots els socis a fi de que estudiessin les qüestions que s'han de portar a la Comissió Mixta, doncs de la preparació tècnica que hi tinguin els que hi vagin en depèn en sa major part l'èxit de les nostres reivindicacions". Amb aquest objectiu - s'inscrivien "bon nombre de socis" a les quatre comissions que la Secció d'Organització i Treball havia format.

Uns dies després, el 12 de maig de 1920, Jaume Cardús, des de les planes de "El Diluvio", tot reivindicant per a les seves paraules "l'assentiment d'una bona part dels socis del Centre en general i de la majoria del grup denominat Soviet en particular", mostrava la seva oposició davant el capteniment societari del Centre i, concretament, davant de la nova iniciativa. L'escrit és prou important per a esmentar-lo sencer, car ens ajuda a conèixer el pensament d'aquest grup contestatari:

"La darrera reunió celebrada -escriu Cardús- tenia per objecte principalment, donar autorització a la Junta de Govern per a què procedís al nomenament de les Comissions necessàries per a portar a la pràctica tot ço que es disposa en el R. D. de 25 d'abril proposat sobre Consells Paritaris i Comissió Mixta. Pel que es veu, el punt a tractar era ben concret, i encara que prèviament se'ns feu una exposició de la importància i alcanç de dit R. D., això no suposava de cap manera el que fos demanat l'assentiment de l'Assemblea per tot lo realitzat en referència a la gestació d'aquesta magna (!) obra, port de salvació, segons es diu, de la dependència mercantil

i industrial de Barcelona. Heus aquí la justificació del nostre silenci d'aquells moments -durant la reunió-, silenci momentani que -avui, mercès a la gentilesa de qui ens concedeix un lloc en aquestes planes, podem trencar per explicar la nostra conducta que, exposada en l'assemblea, hauria resultat expectant i tal volta extemporània en les altes esferes del Centre, a part de la poca divulgació que -hauria tingut, donat l'escàs nombre d'assistents a la mateixa. L'evident fracàs que lo reduït dels que correspongueren a la crida suposava era augmentat i refermat pel sol fet de no haver-hi ni la més mínima interpellació (en prou feines si es feu ostensible l'assenyament al que se'ns demanava) sobre el que se'ns havia exposat, tot hom callà, encara que després molts es lamentessin de la sort de ramat a la que voluntàriament es conformaven. La nostra situació és en l'oposició, no d'una faisó absoluta ni gens sistemàtica per cert -dels patrocinadors d'aquesta panacea social que el Govern de Madrid ens envia, que tard o d'hora ens ha de convertir en executants de gratituds polítiques que, com diu la dita, si no són pagades en diners, ho seran en dinades. Som a l'oposició, ho hem dit, com hi érem en aquells moments solemnes en què el Centre s'inhibia (!) de la lluita social, per trobar-nos de fet, per les nostres pròpies culpes, sense bel.ligerància dins l'organització, en estat embrionari encara, sindical de la dependència. Avui, perquè des de dalt se'ns autoritza, venim de nou a la lluita social, hi venim amb permís dels papàs -els dirigents del Centre-, i malgrat tot la consciència col·lectiva de la dependència roman en el lloc d'abans, no ha avançat ni un pas i ara si es fa avançar-la és per a reformar en ella l'esperit individualista exempt del sentiment de solidaritat que deu lligar-nos a tots els que treballem i del nostre treball amb prou feines vivim. La manca del sentiment de classe en nosaltres, parlem de la dependència en general, ha permès que els nostres directors acceptessin com a bo per a resoldre les nostres més prèvies necessitats, el procés dilatatiu que suposa la pràctica dels procediments de tràmit que el R. D. determina, essent a més d'una relativitat evident a totes llums per incompliment dels acords de la Comissió Mixta, l'experiència així ens ho ensenya. Segons unes paraules

escrites del company i amic president del Centre, una de les dificultats vençudes amb la promulgació del R. D. era la que feia referència a la possibilitat de represàlies per part dels patrons envers - els seus dependents que acudissin a la Comissió Mixta que abans de dita promulgació funcionava (!). Segons unes paraules dites en l'última reunió pel company president de la Secció d'Organització i Treball de dit Centre, el dependent mai es trobaria deslligat d'una faisó absoluta (sic) per obrar amb tota llibertat en les deliberacions i decisions dels Comitès paritaris i Comissió mixta, i aquest company més imposat de la realitat, ha fet sincera i espontàniament - una confessió d'impotència col.lectiva, d'incapacitació corporativa, per manca d'organització, per a la lluita social, coses ambdues filles del que hem dit abans, de la manca del sentiment de classe. Vol evitar-se que la dependència sigui involucrada dins l'organització sindical, i això de fet ja suposa situar-se enfront d'aquesta organització sense, però, que al dependent se li donguin altres medis de defensa que els que la llei (ja sabem com aquí s'aplica la llei) estipula, i és innegable quantes vegades pot més una demostració de força organitzada, quan es té tan sols un milígram de raó, que no pas tot el que les lleis diguin i els homes acordin. Està el nostre Centre en condicions de palesar-la una demostració de força organitzada, si les circumstàncies ho imposen?. No. Doncs aleshores per -- què situar-nos enfront d'altres organitzacions? Noti's que les forces sindicalistes ja fan més que estar a l'aguait i restar en la - inèrcia, i ara encara som a temps d'evitar una topada i tenir disgustos, ço que tots venim obligats a fer en nom de la fraternitat - que amb tots els que treballen deu juntar-nos. Una darrera consideració per acabar. Pel dependent no serà mai una garantia suficient el que tots els litigis i demandes en què concorri o es vegi obligat a concórrer, hi sigui representat per aquells que dient-se dependents també, han assolit dintre les cases on treballen la màxima aspiració, relativa o absoluta, és igual, que dintre l'estat de dependent pot esperar-se." (589)

La Junta d'Establiment de la Comissió Mixta del Treball en el Comerç de Barcelona presidida per l'alcalde Martínez Domingo, i de la que formava part Marià Vendrell pel Centre Autonomista de Dependents del

comerç i de la Indústria, quedava constituïda formalment el 7 de maig de 1920 i iniciava tot seguit, les tasques per a la seva estructura especialment la realització del cens de patrons i dependents de Barcelona (590), alhora que es produïen reclamacions d'algun grup de dependents que restava al marge d'aquella Junta d'Establiment (591), com el Sindicat d'Empleats de Banca i Borsa (592). El juliol de 1919 es desenrotllaven les eleccions per als llocs corresponents del Comitès Paritaris, i de la Comissió Mixta (593). Per part dels dependents el CADCI i les altres entitats d'aquest caire, formaven una candidatura unitària a l'igual que els patrons, sense que se'n presentessin de competitives, pel que els candidats quedaven automàticament electes, el mateix dia 11 de juliol, data de la proclamació de candidatures, d'acord amb l'article 29 de la llei electoral (594). Pel que feia al CADCI, li pertocaven un representant i un suplent per cada un dels quatre grups (595). El 18 de juliol de 1920 al Saló del Consell de Cent, es duia a terme la presa de possessió dels càrrecs als Comitès Paritaris, el nomenament de la Junta de cada un dels mateixos i l'elecció dels components de la Comissió Mixta que prenen possessió el dia 20 (596).

Els Comitès Paritaris i la Comissió Mixta, segons el parer del CADCI, a part de la seva missió conciliadora, havien de dur a terme, mitjançant la proposta de noves lleis socials que regulessin les relacions de patrons i dependents, la "modificació de les condicions de treball vigents" i "la fixació dels salaris mínims dintre de cada especialitat, ço que significa canvi de règim econòmic que avui regeix" (597). El comentari del butlletí "Acció", subratllava que entenia "arbitrària la constitució actual de la societat econòmica per la preponderància que en ella té l'element capitalista sobre l'element intel·ligència i treball i per això acceptem la Comissió Mixta ja que ella representa una tendència a la nivellació. Si tant patrons com dependents van a aquesta Comissió amb esperit ampli i equànim i fan efectius els seus acords, s'haurà creat l'organisme regulador de les relacions entre uns i altres, i per tant, hauran desaparegut els privilegis i particularismes que, utilitzats pels esperits migrats, pertorben l'harmonia que deu regnar entre tots -

els elements de la producció per a què aquesta creïxi i beneficii a tothom. "Com a objectius de la tasca a accomplir, el butlletí del CADCI remarcava la fixació de la repetida reivindicació del Centre del "salari mínim" (598), l'establiment de les "gradacions que el salari en general deu tenir en les diferents modalitats del treball dels dependents, els diversos complements del salari que representen les comissions de venda i viatge, els correatges i, fins, la participació directa en els guanys"; el "repartiment de la jornada de treball intensiu, la setmana anglesa", les "vacances a l'estiu", i pel que feia als detallistes, "especialment, s'ha de resoldre lo de l'internat" (599)

La Comissió Mixta i els Comitès Paritaris, d'entrada, concs, desvetllaven il.lusions i espectació, tant entre els impulsors de la iniciativa i molts socis del CADCI (600) com entre altres entitats -- l'Associació de la Dependència Mercantil, per exemple (601)--, i entre aquells mitjans que haurien desitjat l'establiment d'aquest model de relacions entre patrons i obrers en lloc del de l'acció directa de l'anarcosindicalisme i de la violència del pistolisme dels grups "específics" anarquistes o dels relacionats amb la Patronal i el Sindicat Lliure (602).

De fet, l'establiment de la Comissió Mixta, cal situar-lo també dins del nou període de treva que el govern encetà el maig de 1920 (603) i que durà fins el novembre del mateix any, quan nomenà Martínez Anido governador civil de Barcelona, si bé la Comissió sobreviuria a aquest període. A partir d'ara, doncs, bona part de la història de les reivindicacions laborals del Centre foren canalitzades a través de l'estira i arronsa negociador al si de la Comissió Mixta i els conflictes es manifestarien especialment en la resistència patronal a acceptar les seves resolucions i també quan els dependents se sentien poc defensats per llurs representants als comitès paritaris i a la comissió esmentada, com hauria de passar amb l'afer de la fixació d'un primer escalat de sous mínims als que ens referirem més endavant.

Mentre, s'havia produït la celebració d'una Assemblea de Dependents

de Catalunya, el 16 de maig de 1920, organitzada pel Centre de Dependents del Comerç i de la Indústria de Sabadell, en aquesta ciutat, primera que se celebrava des de la que havia organitzat el CADCI el 1913 (604). El CADCI hi fóra representat per Joan Torrens, president, Màrius Calvet, secretari, Antoni Vallejo, presidents de Socors Mutus, Miquel Guinart, president de Propaganda Autonomista, Marià Vendrell president d'Organització i Treball, i J. Viura, vocal tercer del Consell Directiu. Joan Torrens, hi desenrotllaria el tema sobre l'"Elevació del nivell social del dependent" (605). Finalment, a part d'altres actuacions (606), la Secció d'Organització i Treball s'esforçava per impulsar l'organització gremial del Centre, la qual fora del cas del Gremi de Viatjants i Corredors, - havia continuant oferint la mateixa tònica d'irregularitat que altres vegades i més després de les decisions preses l'octubre de 1919 en el camp de l'actuació social (607). L'abandonament ara, d'aquella inhibició comportava també un nou relançament dels gremis de la Secció d'Organització i Treball, entre els que destacava el de Confiters (608). Recordem, també, com un senyal significatiu de l'evolució que anava experimentant el CADCI, els dos trets essencials que hom demanava a l'hora de portar nous socis al Centre, des de les planes del butlletí "Acció" del mes d'octubre de 1920: patriotisme i "esperit de classe" (609). Aquesta evolució anava ara a culminar amb la pujada a la direcció d'Organització i Treball dels representants d'una nova generació de socis del Centre, del sector renovador, com ja assenyalàrem en un altre apartat (610). Un conflicte relacionat amb la Comissió Mixta havia de fer esclatar la crisi que donaria lloc a aquest canvi.

Com ja hem escrit diversos cops, la primera preocupació dels representants del Centre al si dels Comitès Paritaris i de la Comissió Mixta radicava en la implantació del salari mínim (611). Aquest, segons la Secció d'Organització i Treball, havia d'estar d'acord "amb el cost de la vida (individual o familiar) de l'home de facultats mínimes per al treball", havia d'"ésser revisable periòdicament", segons les variacions de la "situació econòmica del món", i havia de respondre a les "tres situacions perfectament definides que corres-

ponen a la vida de l'home i, per tant, a la seva edat", als 15, 19 i 23 anys, "En la primera situació el salari mínim " havia d'ésser "aquell amb el qual el jove acabat d'entrar a la vida del treball - pugui ajudar els seus pares a mantenir-lo. En la segona, el salari mínim ha d'ésser suficient per a poder viure un home sol, i en la tercera el salari mínim ha de correspondre al cost de la vida d'un home casat, puix que als 23 anys és quan, legalment, es pot contraure matrimoni". Aquests tres tipus de salari mínim -afegia hom- havia "d'estar enllaçats per augments graduals d'any en any" (612).

Redactat el reglament interior de la novella organització conciliadora (613), els Comitès Paritaris dels diversos grups iniciaven, el setembre de 1920, les deliberacions i negociacions que havien de dur a la formulació dels corresponents dictàmens sobre els salaris mínims dels diversos rams del comerç (614). Fruit d'aquests dictàmens era la publicació, la primera setmana d'octubre, d'un escalat de - sous mínims, acordat per la Comissió Mixta del Treball en el Comerç de Barcelona que en una primera informació variava entre un any i - deu o més anys de treball (segons els grups) (615). La publicació - d'aquest escalat produïa una reacció d'oposició entre molts depen- dents, feta palesa en una munió d'escrits apareguts a la premsa -- (616) i en reunions de dependents (617), tot desvetllant l'oposició i el desencís respecte dels Comitès Paritaris i de la Comissió Mixta, especialment contra els dependents que en formaven part, i la crítica envers les agrupacions que els hi prestaven suport (618), - mentre el Sindicat Mercantil de la CNT capitalitzava la reacció cri- dant els dependents a abandonar les tàctiques conciliadores de l'es- til de l'organisme mixt i a ingressar a les fileres del sindicalis- me cenetista (619). Aquesta reacció es projectava lògicament sobre el CADCI, que havia estat el màxim impulsor tant dels Comitès Pari- taris i de la Comissió Mixta com de la prioritat donada a la tasca de configurar unes bases d'establiment del salari mínim. Efectiva- ment, entre els dependents del Centre es produïa també una reacció d'indignació, sobre tot, contra els representants dels dependents a l'organisme paritari (620). Sembla, tanmateix, que els represen- tants del CADCI als Comitès Paritaris hi havien dut un estudi sobre

el salari mínim, probablement elaborat per Marià Vendrell, que havia estat aprovat per aquests darrers i que, en passar a la Comissió Mixta, sofrí reduccions i donà lloc a la resolució esmentada que situava els salaris entre 60 i 300 pts. mensuals per als dependents (225 les dependentes) de banca, transports, venda al major, venda al detall, talladors de camiseria i talladors de sastreria, quantitats semblants per al ram de Drogueria amb quantitats inferiors per als de règim intern; i entre 18 i 54 pts. per als mossos i similars (621). Hauria estat la Comissió Mixta, segons això la responsable final de l'escala i en aquest sentit Marià Vendrell, recolliria d'entrada bona part de les crítiques, car n'era membre i hom havia afirmat que les decisions finals havien estat preses per unanimitat -- (622), si bé val a dir que aquest no assistí a les sessions per malaltia (623). El mateix Consell Directiu del CADCI, pocs dies després, publicava a la premsa una declaració subratllant que "en la seguridad de interpretar el sentimiento de sus socios y de toda la dependencia mercantil de Barcelona, acuerda por unanimidad hacer pública su disconformidad a los acuerdos tomados a la Comisión Mixta, referentes al salario mínimo, en la forma comunicada a la Prensa de los días 5 y 6 del actual. Al propio tiempo lamenta tener que manifestar que el Consejo directivo del Centre Autonomista de Dependents en ninguna ocasión ha sido informado de los acuerdos votados por la Comisión mixta, hasta el momento en que lo publicó la Prensa". (624)

Marià Vendrell, segons el seu escrit abans esmentat, maldaria i obtindria "en bona part" que l'"acord inicial fos aclarit i modificat". Aquestes modificacions i "aclariments" que "El Diluvio" publicava el 23 d'octubre de 1920, precisaven en línies generals, que l'escala feia referència no al nombre d'anys de treball en una casa, sino a l'edat (entre els 14 i els 23 anys) (625) i pel que feia als sous superiors a les 300 ptas. que havia de cobrar com a mínim un dependent de 23 anys o més anys d'edat, s'establien uns augments proporcionals, en cas de no haver estat apujats després del darrer primer de juliol, en un 20% (els compresos entre 300 i 400 pts), un 15% (entre 401 i 500) i un 10% (501 en endavant) (626). També es -

produïrien reaccions favorables als acords de la Comissió Mixta per part d'altres nuclis de dependents com l'Associació de la Dependència Mercantil que defensava que l'escalat de sous mínims aprovats i que havia de començar a aplicar-se a partir del 1 d'octubre de 1920 oferiria salaris superiors als que la majoria de dependents percibien (627), fet que fóra corroborat posteriorment pel gran nombre de -- queixes pel no compliment dels esmentats augments per part dels patrons a desgrat de la seva obligatorietat (628).

Davant de la reacció suscitada i les crítiques sorgides envers els Comitès Paritaris i la Comissió Mixta, els membres de la Junta de Govern d'Organització i Treball, presentaven en bloc la seva dimissió (629) i el Consell Directiu del CADCI decidia de convocar el 15 d'octubre de 1920 una junta general extraordinària d'aquella Secció, a celebrar el 23 del mateix mes "per a tractar de la gestió dels representants del Centre, en el si dels Comitès Paritaris i Comissió Mixta i elegir nova Junta de la referida Secció" (630). Marià Vendrell el 18 d'octubre comunicava també la seva dimissió del seu càrrec de representant del Centre al si de la Comissió Mixta (631). El 20 d'octubre, a convocatòria també del Consell Directiu, se celebrava una "sessió extraordinària", preparatòria de la del dia 23, "dels individus del Centre que formen part dels Comitès Paritaris i de la Comissió Mixta" en la que eren comentats "els acords d'aquesta darrera, coincidint tots els reunits en llurs apreciacions".

L'assemblea del dia 23, després de perllongades discussions" aprova una resolució en sis punts, per la qual el CADCI manifestava la seva "disconformitat" amb les disposicions de la Comissió Mixta i acordava de "procedir a una informació" per a saber quins eren "els representants dependents en els Comitès Paritaris i Comissió Mixta, qual situació social no és precisament la de dependent". Els delegats del Centre en aquells organismes, havien de "vetllar perquè dels -- mencionats acords no en quedi perjudicat cap dependent" i alhora restaven "obligats a gestionar per abans de fi d'any, el millorament necessari dels sous fixats en les bases acordades, tenient en compte que no acceptem la diferenciació de classes ni de sexes per

lo que es refereix al sou mínim". Hom aprovava també de recaptar la col.laboració de les altres entitats de dependents "en aquests acords i en cas de no poguer-ho realitzar", aquells delegats deuriem "criar Consell general del Centre per a resoldre". "En tant -assenyala va el sisè i darrer acord- el Consell Directiu del Centre gestiona- rà amb tota urgència l'organització del dependent" (632). La reunió es perllongaria encara per un nou jorn, el 13 de novembre de 1920, en prohibir l'autoritat governativa de fer-ho en data anterior (633) En aquesta segona part de l'assemblea, ultra decidir d'adreçar un - telegrama "d'encoratjament als dependents madrilenys que sostenen - una forta lluita amb els seus patrons" (634), el president del CAD- CI Joan Torrens, feia una declaració de precisió dels acords esmen- tats del 23 d'octubre, davant "les diferents interpretacions" a què havia donat lloc la primera de les proposicions esmentades, en el - sentit que la "seva disconformitat -malgrat els accepti- dels acords de la Comissió Mixta", no significava la "seva separació de la matei xa ni una desaprovació de l'actuació dels seus representants, qual gestió ha tendit a obtenir les millores possibles per a la dependèn cia " (635). Hom duria a terme, després, l'elecció de la nova junta d'Organització i Treball que portaria a la direcció d'aquesta Secció els representants del grup renovador i socialment més radical, pro- cedent de la tendència socialista de la Unió Catalanista, com Fran- cesc X. Casals, Francesc X. Casas Briz que ja estava a la junta an- terior i Josep Ricart i Sala, de la significació dels quals hem par- lat ja en planes anteriors (636) i als que haríam d'afegir, uns 4 mesos després, Ramon Ràfols i Camí, de la mateixa procedència (637) El 26 de juny de 1921, havia de completar-se aquest procés renovador amb l'elecció de Francesc X. Casals com a president del CADCI en no presentar-se Joan Torrens a la reelecció (638). Josep Ricart i Sala, per la seva banda, substituïa Casals al davant d'Organització i Tre ball (639). Com ja ho remarcàvem en un altre lloc, altres membres d'aquell sector socialista o socialitzant de la Unió Catalanista -- acompanyaven Casals al Consell Directiu: Manuel Alcàntara, Casas Briz, i l'esmentat Josep Ricart, a part de Domènec Carrové, naciona lista d'esquerra (640).

Francesc X. Casals havia d'ésser, com ja ho hem assenyalat en un altre lloc, el símbol d'una nova generació, i la seva elecció, primer com a capdavanter d'Organització i Treball i, després, com a president del CADCI, representava el triomf dels dependents que volien una actuació del Centre més decidida, si bé sense renunciar a l'estratègia de la Comissió Mixta i sense acceptar tampoc que el Centre anés rera les posicions anarcosindicalistes. L'elecció de Casals, doncs, significà, per una banda, la victòria del grup del "Sòviet" o de bona part dels membres que eren denominats amb aquest terme (641), però també, pel tarannà constructiu de Casals i la seva voluntat aglutinadora, i de respecte envers la generació de socis antics del Centre, la seva figura rebé l'adhesió d'aquest sectors darrers (642). Com havia de passar, després, a la segona república amb la Minoria d'Oposició Mercantil, els renovadors conquerien primer la Secció d'Organització i Treball abans d'abastar la mateixa presidència del CADCI, sols que els renovadors o "opositors" d'aquests anys que estudiem -com Manuel Juliachs- (643)- esdevenien a la segona república els "conservadors" per als joves contestataris d'Estat Català Proletari o dels que, al marge d'afiliacions partidàries, formarien l'anomenada Minoria d'Oposició Mercantil del Centre. Sens dubte també que les posicions en aquells moments no estaven tan polaritzades com posteriorment succeí i el sector renovador o, si més no, el grup de Francesc X. Casals era capaç d'assumir les millors tradicions de les antigües generacions tot adaptant-les a la conjuntura del moment, la de la repressió de Martínez Anido.

"Al prendre possessió dels càrrecs -declarava la nova junta d'Organització i Treball-, ho fem en un moment verament trascendental per a la vida social del dependent, en mig de la lluita més interessant i delicada, car de l'encert en orientar la nostra acció, la de tots, depèn en bona part l'èxit de l'obra a realitzar, només que esboçada. L'acord dels Comitès Paritaris i Comissió Mixta, legalment, representa una millora de les condicions econòmiques del dependent. Sempre, és clar, que els patrons ho compleixin. Emprò, ho compleixin o no, hem de tenir presents que aueixos acords no són tasca definitiva i sí tan sols el començament de les millores dels ideals socials

que el dependent de comerç té dret a aspirar, i creiem poder afirmar que hi aspira. Mes tots aqueixos acords i altres que se'n prenguin no tindran la necessària eficàcia si els dependents no s'ajunten, agremien, a l'objecte de per rams poder lograr amb major rapidesa i efectivitat la satisfacció equitativa i desitjada. Entenem que aqueixa agremiació deu ésser ràpida i per la nostra part estem decidits a donar-vos tota mena de facilitats per a arribar-hi, que sols així podrem entre tots fer obra d'un positiu valor social. Si aqueixa organització no es realitza, no sols deixarem d'obtenir els milloraments superiors que amb legítim dret volem assolir, sinó que segurament perdriem lo que acabem de lograr. Deixeu la vostra bescantada apatia per les qüestions socials, companys! Tingueu ben present que la unió fa la força, i que voler és poder. Animats dels millors desitjos, amb plena voluntat d'obrar amb decisió, creiem que ens heu de concedir un marge de confiança i acudir a la nostra crida, i als que vos en creieu capacitats, vos preguem ens dongueu a conèixer els vostres projectes, segurs de que els estudiarem amb la deguda atenció. Si no ho fessiu no tindrieu després dret a criticar la nostra gestió, el no obtenir-se les necessàries avantatges per a la nostra classe". (644)

Efectivament, si la primera batalla dels Comitès Paritaris i de la Comissió Mixta, havia estat la formulació d'un escalat de sous mínims que havien provocat una forta polèmica i la decepció de molts dependents, com hem vist, tot donant lloc, en definitiva, a una crisi al si del CADCI i a la renovació consegüent de la junta d'Organització i Treball, l'afer immediat era aconseguir el compliment del que havia estat decretat per aquell organisme. L'incompliment per part de molts patrons, dels salaris mínims o del porcentatges d'augment, provocaven noves crítiques als Comitès Paritaris i a la Comissió Mixta, que eren titllats d'inútils i ineficaços, especialment per part de membres o seguidors del Sindicat Mercantil de la CNT, i més quan els dependents denunciadors de les infraccions de llurs patrons eren represaliats per aquests (645). La Secció d'Organització i Treball del CADCI havia de dirigir els seus primers esforços envers aquest problema (646), que, al cap i a la fi, comportava la necessi

tat d'assegurar l'eficàcia executiva de la Comissió Mixta i impedir les represàlies dels patrons contra els treballadors que exigissin la realització dels acords d'aquella corporació.

Tanmateix per a obtenir resultats satisfactoris en les seves pressions, la nova Junta d'Organització i Treball necessitava enfortir l'organització gremial del Centre, car eren els Gremis els que havien de canalitzar les denúncies i les iniciatives prop d'aquell organisme conciliador, i els que havien de constituir la base de treball dels representants del Centre al mateix.

La primera línia d'actuació de la nova junta, doncs, esperonà l'agremiació dels socis, tot continuant i multiplicant els esforços que hom havia fet amb anterioritat. Com s'havia esdevingut a la renovació de 1917, ara novament es revitalitzaven i dinamitzaven els gremis, no sense, però, trobar dificultats per a vèncer la inèrcia i la manca d'actuació continuada de molts socis. Efectivament, les reaccions dels socis a les darreres assemblees d'Organització i Treball, havien estat apassionades i les crítiques dures s'havien fet sentir. El sector renovador i de major sensibilitat social havia fet prevaler el seu criteri, i els seus components de tarannà més constructiu havien estat elegits per a dirigir la Secció. Però, passada l'exaltació dels moments, molts dels qui s'havien apassionat i enardit, tornaven al silenci o defugien responsabilitats i treball. D'aquí els esforços i les crides que feia el nou equip per l'agremiació a la presa de consciència societària.

D'aquesta manera, el mes de gener de 1921, el butlletí "Acció", remarcava que hi havia "companys" que es feien "càrrec de la importància de l'agremiació dels dependents i han respost a la nostra recomanació. Més n'hi han d'altres, molts, masses, que fiats en el treball que els demés realitzem, no es consideren obligats a cooperar a l'acció social que necessitem. És menester que tots els companys es donguin compte de que per a realitzar una acció col·lectiva amb seguretat d'èxit cal la decisió individual, l'esforç de tots; que la sola voluntat d'uns quants podrà propagar idees i fins arribar a fer prendre acords que als dependents afavoreixin, emprò caldrà la

força decisiva que faci impossible l'incompliment de ço acordat. -- Ara mateix, amb els acords dels Comitès Paritaris i Comissió Mixta, si bé hi han patrons que els compleixen, n'hi ha molts de refractaris que no són denunciats pels seus dependents, segurament per temences de represàlies i no pas per manca de voluntat. Si ara, pel començament es resisteixen molts, més seran, ben segur, els que es resistiran al complement de millores a què aspirem i tenim dret. -- Per evitar això, cal una organització del dependent àmplia, ferma i ben orientada. És la força que anem a crear amb els nostres gremis, capacitant-nos per a la lluita que calgui enfront dels patrons que es resisteixen a reconèixer la nostra personalitat." (647)

El mateix butlletí d'abril de 1921, publicava un nou comentari de la Junta d'Organització i Treball, titulat Voler és poder, que sintetitzava les idees d'aquest grup dirigent, el llenguatge del qual era una mostra dels nous aires introduïts i que trasllua el context sobre el que es moia al si del CADCI: "Sols a l'exteriorització de la ferma voluntat de triomfar, filla del desig fortament sentit per la majoria dels nostres consocis, d'assolir el lloc que justa i indiscutiblement ens pertany dins la humanitat organitzada, traduït tot ço en l'estreta col.laboració i apoi que venen prestant als qui per voluntat sobirana de nostra Assemblea, regentem aquesta Secció, podem avui, ja, enorgullir-nos de la tasca realitzada, que tan sols és la pedra fonamental de la que devem realitzar. Voler és poder, -- diu el popular adagi, i voler és poder, repetim nosaltres, que bona afirmació de ço n'és la tasca feta, que no retreiem pas per vanitat de persones, sinó per exemple de consocis, Al marge d'aquests companys que amb seny i fortitud han espurgat de son esperit els dubtes, han esventat les basardes de l'exigir, hi queden companys, massa nombrosos per cert, que encara senten dintre seu, els batecs d'un esperit més propi d'esclaus que d'homes lliures. Poques i fins minses si voleu, podran titllar-se a les avantatges assolides, als drets consagrats com a propis del nostre estament social; però més minses i menys foren, si s'haguessin hagut d'assolir per l'esforç d'aquells que maltrat tindre l'apoi de ço que és llei que els empara, la seva feblesa la fa caure en desús i permet vulnerar-la i --

transformar-la. Que els patrons en sa majoria es resisteixen a complir-la, que procurin per tots els mitjans l'escabullir-se del seu compliment, en aquestes terres d'egoisme i manca de capacitat, fins es pot trobar lògic; però que això sigui factible per l'estulta -- complicitat de companys nostres de dependència, ni volem ni podem acceptar-ho, i farem tots els esforços imaginables per a posar-hi fi car no és pas radicalisme societari, les espasmòdiques manifestacions d'un Consell general, ni l'acritud, censurant a volguts companys que amb seny i fortitud treballen per la reivindicació del nostre estament, sinó que radicalisme ho és precisament, el seny en les idees, la conseqüència en la tasca i la fortitud incommovible en l'exigència dels drets assolits i també, malgrat molts així no ho creguin, en el compliment dels deures. És verament una vergonya, companys, - que els dictats de la Comissió Mixta siguin befats, no per la voluntat patronal poc aprensiva, sinó per la servil aquiescència del dependent. Alceu-vos, companys, damunt les misèries del jo, i en bé de tot, denuncieu tot quant sigui una infracció dels pactes -fets - entre patrons i dependents a la Comissió Mixta-. Voler és poder, no ho oblideu; bulguem i podrem, que si no ho féssim, seriem uns esclaus dignes de que altres volguessin i paguessin per nosaltres", (648)

Per a l'organització gremial, precisament, hom havia d'insistir i - trescar per tal de dur a terme el cens gremial dels dependents del Centre (649). La nova junta, presidida per Ricart i Sala, elegida a l'assemblea del 10 de juny de 1921 i que significava la continuïtat en persones i projectes de l'anterior, prosseguiria la mateixa tasca. Aquella remarcava precisament que "una de les darreres actuacions de l'anterior Junta de Goern" de la Secció, havia estat "el començament de l'organització gremial dels nostres socis", i reconeixia - que "aquesta organització que ha intentat fer-se diverses vegades, fins ara mai s'ha aconseguit d'una manera completa i satisfactòria". "Però cal dir ben alt -afegia més endavant- que la principal causa - que gestions de Juntes anteriors no hagin reeixit és l'apatia de la majoria de vosaltres a complir aquesta obligació. Si no ompliu les fulles del Cens gremial aquesta Junta fracassarà també en aquesta -

tasca. El nostre Centre Autonomista de Dependents del Comerç i de la Indústria està obert a totes les especialitats de la nostra professió des de les més humils a les més ben remunerades, i hem de lluitar per tant per a què al marge del nostre Centre no sorgeixin organitzacions d'especialitzacions. Totes elles poden i deuen organitzar-se gremialment dins la nostra Institució, conservant per a complir llurs fins la necessària autonomia però no desentenent-se de cap manera del gran principi de solidaritat sense el qual es condemnarien a la debilitat i a la impotència." (650)

Dins d'aquesta línia d'actuació, doncs, el Gremi de Detallistes, que el vèiem actuar el darrer trimestre de 1918 i a començaments de 1919, tot canalitzant denúncies contra els infractors de la llei de la jornada mercantil (651), el 25 de febrer de 1921 es tornava a reconstituir (652). Els seus dirigents cridaven els dependents a l'organització i a l'entusiasme en la tasca societària (653), si bé també havien de mostrar sovint queixes per la manca de continuïtat en la lluita dels dependents i de col.laboració i suport actiu dels detallistes del CADCI (654). Així, el butlletí "Acció" de gener de 1922, es dolia de la "situació in xic aïllada" en la que es trobaven "els individus que, amb sacrifici i un pregon d'amor pel Centre i per les reivindicacions de la nostra classe, han acceptat un càrrec dirigent, en qualque Secció o gremi del nostre Casal. Representa avui numèricament el Centre un valor immens; té, sens dubte, la majoria de dependents associats de Barcelona. Una prova ben evident és les discussions (apassionades, potser) plenes d'un fervor espiritual, filles d'una frisança noble per una posició preponderant dintre del món social i que la nostra situació sigui ben definida i clara. Això, evidentment, vol dir que els individus que pesa sobre d'ells les feixugues càrregues de les tasques dirigents s'han de veure, sempre, assistits per tots els que componen llurs col.lectivitats, perquè les rutes a seguir tenen ara una gran responsabilitat. Qualsevol individu que de fora casa es mirés això, creuria amb tota la bona fe que estem abocats a grans aconteixements. Doncs res més lluny de la realitat. Havent estat publicat el Decret de que es tenia d'anar a complir el buit en els Comitès Paritaris i la Comissió

Mixta que per malalties i altres motius, companys nostres deixaren, el Gremi de Detall, tenint interès de portar allí homes que s'havien significat en les seves converses com a lluitadors, va cridar-los; alguns no respongueren i altres que ho feren es negaren a acceptar, com és de suposar donaren les seves excuses, al·legant un d'ells que el dependent és desagraït i que no mereix que per ell ningú se sacrifiqi, i els altres s'espantaren per la responsabilitat. És molt trist, companys, que això passi, puix si no hagués sigut que trobàrem més tard individus que ferida la seva dignitat i també per donar una lliçó acceptaren, hauríem tingut de pregar a una altra entitat de dependents que ells els hagués omplert pel seu compte. La Secció que hauria de tenir més adeptes sembla que sigui quasi per tots la més despreciada. Cal tenir en compte que si en altre temps no hi hagués hagut qui exposà la seva tranquil·litat, el treball i fins també sa pròpia llibertat, avui encara s'obriria els diumenges fins a les dues de la tarda i els dies feiners de les set del matí fins a les deu de la nit. A qui es deu això? A aquells dependents que sentit-se homes feren respectar lo que encara no era llei. No és prou ésser soci del Centre i gaudir dels seus avantatges, és precís lluitar, que lluitant és com s'obtenen les victòries. Fem tots un petit examen de consciència tot pensant quantes altres coses no s'haurien pogut fer sinó haguèssim regatejat el nostre esforç".(655)

En un altre ordre, l'actuació del Gremi de detallistes, com la dels altres, es canalitzava a través de la Comissió Mixta, tant pel que feia a les condicions laborals en general com a la remuneració i a l'horari de treball en particular, tema al que ja ens referirem en parlar més concretament d'aquell organisme mixt (656). A finals de 1922, el Gremi comptava amb les Agrupacions d'Objectes d'escriptori, cases editorials i similars; de Teixits, de Mercers, de Camisers i de Sastreria, cada una amb la seva Junta de govern. (657)

El Gremi de Confeters: s'havia format com una Agrupació del Gremi de detallistes, el novembre de 1918 (658), esdevingut més tard gremi independent (659), mostraria un esperit remarcablement combatiu especialment en la qüestió del salari mínim i de la jornada mercantil

(660), tot cridant en aquesta qüestió i en altres, a fer denúncies contra els patrons que no obeïssin els acords de la Comissió Mixta (661). Les sessions d'aquest Gremi resultarien igualment vives com la reunió general extraordinària del 18 d'agost de 1920, en la que Lluís G. Fabregat, vocal dependent, als Comitès Paritaris, en debatir's precisament el tema de la jornada mercantil, que començava a plantejar-se al si d'aquest organisme pel que feia als detallistes, s'oportaria a una fórmula presentada pel president del Gremi, Amer Sèculi (662). "És precís recordar- subratllaria- que el nostre Gremi és fill d'un sens fi d'injustícies contra nosaltres comeses i fóra molt dolorós, volguts companys que aquell entusiasme que ens va reunir un dia per acabar per sempre aquell vergonyós servilisme de que n'érem juguet anés en decadència. Frego a tots els companys que vivifiquin el seu esperit de reivindicació, única manera que podrem mantenir la nostra personalitat social. No vulgueu ésser una excepció; costi lo que costi, abans de tolerar això hem d'entrar en el terreny de la lluita. Aquestes paraules -afegeix el comentari d'"Acció"-causaren gran impressió al Consell general -del Gremi-; motivant per consegüent, un ampli vot de confiança al Delegat Fabregat -als Comitès Paritaris-, paladí de la nostra causa". (663)

Lluís G. Fabregat, fóra un dels animadors principals d'aquest Gremi (664). En dimitir Amer Sèculi, com a president, a causa d'establir-se pel seu compte i deixar d'ésser treballador, Fabregat fóra elegit el seu successor en la junta general extraordinària igualment animada i polèmica, celebrada el febrer de 1921 (665). En prendre possessió la nova junta, recordaria "un cop més que la unió fa la força, i que sols per la força és venç. És precís combatre a la burgesia en tots els ordres de manifesta immoralitat i en aquells freqüents casos d'atropell sistemàtic. Se'ns fa necessària la preparació i la selecció de posicions enfront a les seves; sols així, ben units tots, podrem viure, alcançant a la vegada el triomf de les nostres reivindicacions." (666). Aquest gremi també acceptaria el 7 de juny de 1921 la inclusió dels "auxiliars de dependents" o mossos al si del mateix (667), i, entre d'altres manifestacions, organitzaria una subscripció "per aliviar en lo possible les necessitats dels companys dependents

socis del Gremi que lluiten actualment a l'Àfrica" (668).

El 12 de febrer de 1921, per un altre costat, es constituïa un nou gremi, el d'Escriptori (669), que cercaria, com els altres, de canalitzar les reivindicacions del seu ram a través dels Comitès Paritaris i de la Comissió Mixta i convidaria, en aquest sentit, els --agremiats a denunciar les infraccions patronals (670). El Gremi hauria de reaccionar igualment enfront dels acomiadaments produïts a causa de la crisi econòmica i de les represàlies que afectaven també socis del Gremi (671) i contra algun moment d'"inèrcia" (672) -- que la junta de govern, elegida el 10 d'agost de 1921 i presidida per Marcel·lí Pascual i Torres (673), assajava de superar (674). Al marge d'una reforma del reglament interior del Gremi (675), la primavera de 1922 iniciava els treballs que havia de dur a l'organització de les Agrupacions de Banca i Borsa (676), de Dependents de -- Transports i Duanes (677) Assegurances i publicitat (678) i Drogueria, perfumeria, productes químics i farmacèutics (679). Finalment, hauríem de destacar el cicle de conferències d'orientació professional que organitzaria aquest Gremi, el curs 1921-1922 (680), entre les que caldria subratllar la de Pau Griera i Cruz, membre de l'Associació de Viatjants del Comerç i de la Indústria i vocal de la Comissió Mixta que parlaria sobre "L'acció de la Comissió Mixta del -- Treball en el comerç de Barcelona; reivindicacions, perspectives i orientacions", el 18 d'abril de 1922 (681), i la de Manuel Alcàntara i Gusert, president d'Educació Instrucció del Centre, que disserteria sobre "Un assaig teòric de realització del Socialisme. La utopia de Lucien Deslinières" (682). En aquest cicle, parlarien també Emigdi Fernàndez, soci del CADCI (683), que inauguraria el cicle, el 16 de novembre de 1921, tot parlant sobre "El Follow up system" -- (684), Ferran Boter, director de les Escoles Mercantils Catalanes, Antoni Planas, vicepresident del Gremi, Josep M. Pi i Suñer, Ramon Góell, professor de l'Escola d'Alts Estudis Mercantils de la Mancomunitat, i Miquel Vidal i Guardiola, cap de la Secció d'hisenda de l'Ajuntament de Barcelona (685).

Com a fruit dels nous esforços que hom feia per l'agremiació, la -- tardor de 1920, sorgia també el nou Gremi de barretaires (686), --

presidit per Francesc Forasté (687), i que, segons declararia en -- una comunicació als patrons, tenia al seu si "gairebé la totalitat de la dependència especialitzada en el ram" (688). La preocupació pel compliment de la jornada màxima legal fóra una de les seves manifestacions principals (689). Ementem, encara, l'assaig de crear un Gremi de Magatzem, el març de 1921 (690).

Tanmateix, el gremi de vida més activa i actuació i creixement progressius i sense intermitències, era el de Viatjants i Corredors - (691), del neixement i desenvolupament del qual ens en vàrem ocupar al capítol anterior (692). Caracteritzat per un fort sentiment catalanista (693), amb les seves actuacions internes com les festes de l'aniversari del Gremi (694) o de caire cultural com les visites - que organitzava el 1922 a l'Escola del Mar i a l'Observatori Fabra, (695) a cart de les sessions per les reformes de la seva reglamentació interior a les que procediria en aquest període (696) o la publicació d'un butlletí l'agost de 1919 (697), el Gremi de Viatjants i Corredors, creava el 1922 una Assessoria Jurídica (698) i duia a terme i prosseguia les seves campanyes, ja fos per la higiene i la salut públiques, especialment durant l'epidèmia de grip de la tardor de 1918 (699), ja contra els augments injustificats, les deficiències o abusos de les fondes (700), ja en el mateix sentit pel que feia referència a les companyies d'autos de línia (701) o de ferrocarrils (702) o, enfi, sumant-se a reivindicacions de la Secció d'Organització i Treball com la de la supressió de l'impost d'utilitats sobre els sous dels treballadors mercantils (703). El Gremi participava als Comitès Paritaris i a la Comissió Mixta (704), a part d'altres nombroses manifestacions (705), de les que haríem de subratllar especialment l'organització d'una excursió a París, Versalles i Verdum, del 24 de març al 2 d'abril de 1923 (706) que donaria lloc a l'expressió del sentiment nacionalista en diversos moments com a la recepció del Centre Català (707) o als indrets relacionats amb els fets bèl·lics i amb la presència dels catalans a la primera guerra mundial (708). Joan Mata, Josep Balué i especialment Antoni Nadal, animaven aquest gremi (709) que el novembre de 1920, tot participant del moviment renovador de es desenrotllava al si d'Organització i -

Treball, publicava un manifest, dirigit als viatjants i corredors de tot-Catalunya, tot "palesant-los els avantatges indiscutibles de l'associació" i remarcant que cada dia es feia "més imperiosa la necessitat d'actuar units, disciplinats sota un esperit de classe, -- prescindint de particularismes funestos i, d'individualismes eixorcs, per tal d'assolir la major suma possible d'avantatges per a la col·lectivitat" (710).

En una segona línia d'actuació el Centre maldaria per l'organització dels dependents més enllà del CADCI i de Barcelona mateix. Ja vàrem assenyalar com a imatge i semblança del CADCI, havien anat sorgint per tot Catalunya centres de dependents i com el 1913, la primera entitat havia organitzat la primera assemblea de dependents de Catalunya. El 19 de maig de 1920, com hem escrit més amunt, se celebrava a Sabadell una nova assemblea, convocada pel Centre de Dependents d'aquesta ciutat, una de les conclusions de la qual era la d'establir una federació d'entitats de dependents (711), que constituïa el primer pas en la creació de la Federació de Dependents de Catalunya. Creats els Comitès Paritaris i la Comissió Mixta del Treball en el Comerç de Barcelona, tasca a la que s'havia dedicat prioritàriament Marià Vendrell i la junta de govern d'Organització i Treball, decretada la primera escala de sous mínims i d'augment i renovada la junta d'Organització i Treball del CADCI, com a conseqüència de les reaccions desencadenades dins del Centre davant d'aquest polèmic escalat, a finals de 1920 es duïen a terme els treballs per a constituir formalment aquella Federació i hom convocava una assemblea d'entitats de dependents de Catalunya al local del CADCI de Barcelona, per al 16 de gener de 1921 (712). Francesc X. Casals, Marià -- Vendrell i Josep Ricart i Sala eren delegats pel Consell Directiu -- per a representar el CADCI a la mateixa. A més a més hi participaven els centres de dependents de Sabadell, Reus, Lleida, Vic, Valls, Tarragona, Mataró, Terrassa i Manresa i la Unió Ultramarina i la Lliga de Corredors de Barcelona, a part del Sindicat d'Empleats de Banca i Borsa, "en qualitat d'informació" i de l'adhesió del Centre de dependents de Girona. L'assemblea aprovava els seus estatuts i una

quota de deu cèntims que havia d'ésser pagada per tots els afiliats a les entitats federades (713). Pel que feia al Comité Executiu de la Federació, Francesc Xavier Casals n'era elegit president (714). La Junta general extraordinària de socis d'Organització i Treball, el 23 de febrer de 1921, aprovava per unanimitat, per la seva banda l'establiment d'aquella quota mensual (715).

Pel que feia als seus estatuts, la Federació, domiciliada a Barcelona, tenia com a finalitats "la creació i defensa de la personalitat del dependent en la vida social", l'"organització total i constant de la dependència de Catalunya i la coordinació de la seva actuació econòmica, social i cultural", i "el millorament i dignificació del dependent, dotant-lo dels elements necessaris per a intervenir, com a personalitat definida en la vida social, baix tots els aspectes" (716). La base de la federació la formaven les organitzacions locals que tinguessin més de 50 adherents, les quals fruien d'autonomia completa, "per a resoldre els assumptes i conflictes de caràcter local sempre que la seva resolució no contravingui els acords vigents de caràcter general que hagi acceptat la Federació", i tenien dret al suport d'aquesta darrera i de les organitzacions federades "en tots els aspectes de l'actuació de la classe, previ estudi i acceptació del Comité Executiu". Les entitats locals, pel seu costat, s'englobaven en "agrupaments comarcals" d'acord amb la distribució geogràfica de Catalunya en aquest aspecte, amb l'objectiu de "vetllar constantment pels interessos de la classe, en l'ordre comarcal, cuidar-se de crear organitzacions dependents allà on no n'existeixin, constituir delegacions adherides a les organitzacions veïnes allà on hi hagi suficient nombre de dependents per a constituir una associació, fins a arribar a la total organització de la dependència de la comarca", i regits per una Junta d'Agrupament. Pel que feia a la Federació, aquesta era "regida i administrada" per l'Assemblea General, el Consell Federal i el Comité Executiu, constituïda la primera per dos delegats de cada una de les associacions de dependents - que integraven la Federació; pel Comité Executiu i dos delegats de cada agrupament comarcal, el segon, i per un president, dos vicepresidents, un secretari, un vice-secretari, un tresorer i un comp

table el Comit  Executiu (717).

El butlletí "Acció" del CADCI del març de 1921, remarcava la transcendència d'aquest organisme novell, car l'"acció mancomunada" era el "mitjà més eficaç" per a "assolir les nostres just ssimes reivindicacions, sempre anhelades, però mai sentides amb la intensitat d'avui". "Aquesta predisposició a la unió -afegia,  s símptoma aflagador; és el desvetllament d'un somni aclaparador que tenia sotmesa la nostra classe a una inèrcia anquilosada que l'incapacitava - per a obtenir un triomf. Aquesta predisposició és un reconeixement de la nostra pròpia personalitat com a dependent, és el convenciment que el dependent, socialment considerat, no pot és ser altra cosa que dependent. Dependent que té drets a reivindicar; dependent deslliurat ja d'un prejudici que l'ha fet viure amb vilipendi; dependent - que reclama, exigeix un lloc, no preeminent, però just, digne, en l'acció propugnadora d'humanes reivindicacions. Per això creiem que lo més important és la plena consciència de l'interès d'unir-se, la necessitat d'una relació mútua, directa, entre les entitats de dependents; la consagració d'una solidaritat germanívola. La Federació de Dependents de Catalunya pot és ser l' nia feconda que ha de laborar una veritable tasca social; ha d' s ser el fonament de la nova vida social dels dependents. No pot continuar la paradoxa cunyent, la -- incruenta tragèdia del dependent, preterit, mal remunerat, exigint-li coneixement, molts coneixements perquè quan més cultivat son intel.lecte, més sensible, m s dolorosa sigui la paradoxa sarc stica de veure's més mal pagat que l'últim analfabet que una allau immi-- grat ria ha portat a la urbs. Comencem a realitzar els nostres ideals La Federació és una realitat. Ara, entre tots, donem-li vida, vigoritzem-la, fem-la digna del nostre valer. Que sigui ella la que porti ben enlaire el l bar sant de la nostra creuada i que aculli amorosa a tots els dependents de Catalunya!" (718).

La Federació de Dependents de Catalunya, constituia un graó més en el procés de la sindicalització dels dependents catalans i de llur presa de consciència de classe. En aquest sentit, les resolucions de la primera assemblea de la Federació, celebrada a Reus el setembre de 1921 foren prou significatives, comhem de veure tot seguit.(719)

Aprovats els estatuts pel Govern Civil, hom organitzava la primera assemblea esmentada de la Federació per al 24 i 25 de setembre de 1921 (720), no sense però que es deixés de manifestar algun parer crític davant de la trobada anunciada i de l'estratègia reformista que adoptava aquella organització, com ho feia Jaume Cardús, novament a través de les planes de "El Diluvio", mitjançant tres articles titulats La Federació de Dependents de Catalunya (721). En el primer Cardús subratllava que no "se'ns ha fet la gràcia de posar-nos en antecedents del que es projecta deliberar", fet que afirmava "la continuïtat del distanciament de dirigents i dirigits", i sobre tot s'interrogava sobre els "principis" que havien de "presidir l'obra i fer-la útil amb l'únic i exclusiu interès de la classe"

"L'obra pot ésser parlamentària -afegia-, seguint els corrents actuals de la democràcia i confiant la seva eficàcia pel camí calmos de l'aplicació de la llei creada o de la promulgació de les que --manquin. Per aquest mitjà no es farà res més que assentir i refermar el criteri democràtic-burgés, en el caire jurídic, de la lenta evolució de les reformes socials i econòmiques del poble. De fet el concepte i interpretació del Dret no varia; la tasca es limita a la col.laboració, no a la lluita; la potència per l'organització no es crea." (722). "El concepte jurídic del Dret -manifestava més endavant- sols per la força de l'organització capacitada podem subvertir-lo; aquest és el primer punt a tractar i a deixar resolt en el pròxim Congrés de la Federació. Devem abandonar definitivament ,per ineficaços, tots els procediments burocràtics que la democràcia actual esgrimeix i defensa perquè en ells resideix el seu poder pacífic. De la llei, tot allò que ens reintegri en els drets; de l'organització, la força per a exigir-ho. " Val a dir que el mateix dia que Cardús publicava el seu article , "El Diluvio" reproduïa també els temes de la propera reunió d'entitats de dependents (723), fet que comentava Cardús al seu segon article tot insistint sobre la tesi defensada el dia anterior; "Les ponències enunciades no és que -deixin de tenir interès ni merèixer urgència, però serà inútil discutir, treballar, prendre acords, etc. si prèviament la força de -

l'organització no és un fet". Després de subratllar la impotència dels depenents davant els patrons a desgrat de la Comissió Mixta - (724), assenyalava que la Federació, "revestida de la suprema autoritat que deu exercir damunt els organismes que li són adherits, vé obligada primerament que tot a realitzar o fer realitzar la tasca que fins ara cap, absolutament cap, entitat de dependents ha realitzat; el crear l'esperit de classe(...)" (725) i criticava que s'hagués cregut més "fins avui" "en l'eficàcia de l'obra evolutiva que permet la col.laboració amb el mínim risc, que no en l'acció creadora i constructora que els preparatius per a la lluita exigeixen", així com el fet que a causa de "no existir la deguda classificació en virtut dels càrrecs que ocupen, dels dependents, ens trobem que la massa és constantment representada pels qui el problema mínim de la vida el tenen ja resolt" (726). Finalment, després d'haver plantejat els principis que ell creia havien d'infondre l'organització sindical dels dependents en els dos articles anteriors, Cardús, en el tercer, concebia "la personalitat de la Federació", "revestida de tots els atributs del poder executiu" per a "canalitzar les pròpies iniciatives i per a ouè resultin eficients les que provinguin, prèvia deliberació, de les corporacions que l'integrin" (727). La Federació havia d'ésser "el braç executor en tots moments", i el "centre de gravitació on fermenta constantment el pensament fins a prendre forma, irradiant-se en idees, fixant la norma amb tota l'autoritat moral damunt la vasta organització, perquè la Federació deu ésser l'organització mateixa" (728). "No s'han concretat els principis -tornava a doldre's Cardús- al menys cap de les ponències enumerades en parla, i ja va a tractar-se dels drets sense crear la força o quan menys organitzar-la. Allò tan combatut de l'hoia menys i de la pesseta més ho plantejem ara nosaltres amb els drets als beneficis, retirs obrers, mutualisme, etc., amb la sola diferència de que l'associació forçosa deixem que sigui un fet per obra i gràcia de la llei" (729).

Aquestes crítiques recollien, sens dubte, les opcions més radicals al si del CADCI, i significaven la presència d'uns postulats sindi-

calistes afins a la CNT, o, si més no, a les concepcions del socialisme marxista del moment. Probablement el nacionalisme separava - aquest nucli de socis més esquerrà del Centre de la CNT, pel que és comprensible que d'aquí sorgissin alguns dels futurs components que, a través d'Estat Català, evolucionarien cap a posicions comunistes -Estat Català Proletari, Partit Català Proletari, PSUC, Bloc Obrer i Camperol, POUM, etc.- si bé aquest no fóra el cas de Jaume Cardús.

En aquests moments, tanmateix, no existia un abisme entre els socis més esquerrans i els nous dirigents del CADCI. Aquests, efectivament, eren més radicals que els de la generació de Puig i Esteve i Rafael Fons i si bé seguien defugint els mètodes anarcosindicalistes i acceptaven una tàctica reformista i gradualista, llurs objectius anaven esdevenint cada cop més clarament socialistes com ja hem vist en alguns textos amb anterioritat i com haurem de veure amb major exactitud més avall. De fet s'arregleraven al costat del sindicalisme reformador sobre el que es basaven alguns dels partits socialistes europeus. L'adscripció socialista democràtica de diversos animadors del CADCI i de la Federació era prou clara. D'aquí que, a l'espera de la radicalització de les posicions a la segona república, - els plantejaments del grup Casals-Ricart-Ràfols i d'un Cardús tinguessin tendència a confluir progressivament, com ho assenyalarem també més endavant.

Els trets que caracteritzaven el model sindicalista del Centre i de la Federació quedava precisament prou ben definit a través de les sessions de l'assemblea de Reus. Allí els delegats de les diverses organitzacions mercantils (729 bis) , debatrien deu ponències que versaven concretament sobre la "necessitat que per a l'elevació del nivell de vida de la dependència les nostres organitzacions - complementin llur actuació defensant els nostres salaris", a cura de Ràfols i Camí (730); "El problema de l'internat" a càrrec de Narcís Sureda (731); "Millores a demanar per a l'estament de Viatjants i Corredors", a cura de Joaquim Codina (732); "El Segur obligatori de retirs obrers", a càrrec d'Emigdi Fernàndez (733), "Con-

veniència d'infiltrar en el dependent l'esperit del Mutualisme", per Antoni Vallejò (734); "Contracte de Treball i sindicació forçosa", a cura de Ricart i Sala (735); "Necessitat de coordinar l'actuació cultural de tots els Centres o Entitats de Dependents de Catalunya," per Manuel Alcàntara i Gusart (736); "Influència de la cultura física en el pervindre del dependent", a càrrec de Ramon Sarsanedas -- (737), "Retribució del Treball. La participació en els guanys" a cura de Josep Salas i Emigdi Fernàndez (738); i "El millorament social del dependent per mitjà dels Comitès Paritaris i les Comissions Mixtes" per Marià Vendrell (739). En acabar, al costat d'altres mocions (740) J. Ricart i Sala, J. Sala, Baptista Botella, F. Auladell, Joan Garriga, F. Alentorn, Joan Oller, A. Domínguez, R. Bosch i Josep Solé, presentaven una proposició que era aprovada per unanimitat i a la que ens referirem parcialment en un altre apartat:

"Els que subscriuen tenen l'honor de presentar a la tercera Assemblea de Dependents de Catalunya (741) que declari solemniament --

- I. La nostra condició clara i concreta d'obrers. II. Que la nostra posició entre les lluites socials que avui bateguen en el món, ha d'ésser de conformitat als corrents moderns de reivindicació social,
- i III. Que l'actuació de la Federació de Dependents de Catalunya deu rà anar sempre encaminada a la intervenció i control amb les nostres organitzacions prop de les classes que detenten la nostra riquesa".

(742) Francesc Xavier Casals era reelegit President de la Federació (743) en una assemblea en què gairebé tots els ponents havien estat del CADCI i la majoria de les seves seccions hi havien desenvolupat temes del seu camp concret d'actuació (744). Aquesta Assemblea (745), com la mateixa creació de la Federació de Dependents de Catalunya, constituïa, sens dubte, una fita remarcable de la història del CADCI i una confirmació de la línia renovadora dels nous dirigents, d'Organització i Treball i del mateix Centre, car Francesc X. Casals, feia pocs mesos que havia estat elegit també president del CADCI. Per una altra banda, el CADCI hi feia sentir lògicament el seu pes com a conseqüència de representar els seus socis el 60% del total d'afiliats de la Federació (746).

La història de la Federació de Dependents de Catalunya -anys després Federació d'Empleats i Tècnics de Catalunya- exigiria un estudi singular que escapa de l'abast de la nostra obra. En els seus primers anys que coincideixen amb el període que estudiem, esmentarem tan sols l'actuació que dugué a terme per tal d'acomplir els acords de Reus com la participació a la campanya del CADCI per la supressió - de l'impost d'utilitats sobre els sous dels dependents (747), la participació o la solidaritat mostrada en reivindicacions com la de la inclusió dels dependents d'empreses de serveis públics dins del règim dels Comitès Paritaris i de la Comissió Mixta (748) o en conflictes com el bancari, protagonitzat pel Banc Hispà Americà la primavera de 1923 (749). La Federació de Dependents de Catalunya criticaria també la política econòmica del govern, en especial la seva política aranzelària i comercial, en una comunicació adreçada als ministres de Finances i d'Estat, el juliol de 1922, tot oposant-se tant al proteccionisme a ultrança com al lliurecanvisme excessiu, d'acord amb les resolucions aprovades a l'Assemblea de Reus (750). La Federació hi defensava el dret de la classe obrera de Catalunya, d'acord amb el que hom havia aprovat a Reus, a tenir "punts de mira propis" davant del problema del comerç internacional, "fonamentat en llur doble condició de treballadors que aspiren a alts salaris i de consumidors que desitgen baixos preus en les coses", (751), refusava "l'absurd criteri abstencionista del proletariat davant els problemes econòmics" (752), manifestava el "profund disgust" amb què havia vist "la incoherent i absurda política econòmica -si tal nom pot donar-se-li- en aquests últims temps seguida pels governs de l'Estat, política que ha evidenciat i culminat desastrosament -- per l'economia del país, en els recents tractats comercials acabats amb diferents països i especialment el signat amb la República francesa" (753), i el sacrifici que implicava dels interessos industrials als agraristes (754), amb les corresponents conseqüències sobre Catalunya: "Aviat anem a veure truncades nombroses manifestacions de l'activitat industrial, sobre tot de la nostra Catalunya, que havien aconseguit arrelament i independència, aprofitant les avantajoses circumstàncies que reportà a la nostra economia l'últim lus--

tre" (755). "Dolent i detestable -assenyalava en un altre lloc- és, evidentment, el capitalisme, tot capitalisme i contra ell la classe obrera lluita aferrissadament, incansablement, fins a arribar a la implantació dels seus ideals de justícia i d'equitat. Però, el capitalisme a l'espanyola, és el pitjor de tots, perquè és un capitalisme de poble atrassat, de nucli atàvic." (756).

Com el CADCI se sumaria a la campanya contra el terrorisme, i faria seva igualment la campanya del primer perquè la dependència celebrés la festa del primer de maig, el 1923 (757). El 28 i 29 d'octubre de 1922, per un altre costat, celebrava una nova assemblea a Manresa - (758), en la qual era elegit president Josep Ricart i Sala (759). Pel que feia a la participació del CADCI, a més a més, de continuar recaient sobre un dels seus dirigents la presidència, hi prenen part, com a ponents, Emigdi Fernàndez sobre el tema "Envers l'emancipació del dependent", Ramon Ràfols i Camí sobre "l'enrobustiment de les organitzacions locals de la dependència comercial de Catalunya", a part de Francesc Xavier Casals, com a president sortint, i Ricart Sala i Antoni Lloret com a delegats del Centre (760). L'Assemblea acrovaria també la creació d'un butlletí portanveu de la Federació, la sol·licitud de creació de comitès paritaris i comissions mixtes de treball " a totes les importants capitals igual a la que funciona a Barcelona", la "representació de les associacions de dependents en tots els organismes oficials" a excepció feta dels municipis, diputacions provincials i Parlament ; adreçaria un telegrama de felicitació al President del Consell de Ministres per la destitució de Martínez Anido i Arlegui com a governador i cap de policia, respectivament, de Barcelona i fóra refusada una proposició perquè la Federació ingressés a la Federació Nacional de Dependents (761). Esmentem, enfi, concretament, la ponència de Ràfols i Camí - sobre l'enrobustiment de les organitzacions locals de la dependència comercial de Catalunya, que proposava entre els diversos "camins" a emprendre per a aquesta finalitat la unió de les "diferents associacions de dependents de cada ciutat de Catalunya" en una "sola entitat". "Es clar -afegia- que no hem de pretendre unir coses heterogè

nies. (...) És clar també que amb aquelles altres que representin un esperit de conformisme social tampoc podem voler-hi la unió perquè de cap manera hem d'aspirar a augmentar el número dels nostres adherits a costa d'un afebliment del nostre esperit francament renovador. Tampoc hem de pretendre la unió amb aquelles entitats que sustentant una tesi catastròfica i encaminant tota llur actuació a provocar aqueix cataclisme, descuiden llastimosament el present per a pensar sols en futurs paradisos. Amb aquestes dues últimes classes d'entitats, les nostres entitats locals poden tenir-hi tractes circumstancials, per qüestions concretes i determinades, però sincerament parlant crec que no poden aspirar a fusionar-se amb elles." Ràfols proposava un model organitzatiu per a unir les diverses entitats assegurant-ne la solidaritat i respectar alhora l'autonomia de cada "modalitat tècnica", "l'organització gremial" (762); cada gremi havia de tenir un delegat a cada una de les cases on els seus afiliats treballaven amb una missió fonamentalment informativa (763) per a assabentar-se i aportar-ne el coneixement al gremi corresponent, de les condicions laborals dels seus companys i de totes aquelles dades sobre l'empresa (preus, costos de producció, beneficis, llocs de producció i consum, despeses de transport, drets de duana, etc.) que permetria tenir les arrels de "les nostres entitats "clavades a l'entranya mateixa de la societat capitalista". Ràfols i Camí manifestaria també que quan es tractés d'una "lluita entre la casa on treballem i la nostra organització, entre el capitalisme i el col·lectivisme, aleshores la nostra elecció no ha de ser dubtosa; la lleialtat, la disciplina, la fidelitat, la honradesa han de ser per a la societat futura, no per aqueixa corrompuda i injusta societat actual" (764). A la mateixa ponència Ràfols i Camí subratllaria la necessitat de fer comprendre per la persuacció i mai per la violència, la necessitat de l'associació dels dependents, "l'estreta relació" existent entre "l'acció sindical obrera i l'elevació dels salaris, la supressió de les hores excessives de treball, l'establiment de vacances, la fixació dels nostres drets en els casos de malaltia, acomiadament, vellesa (...)"; que el sindicalisme no s'aturava solament aquí, sinó que "pot i deu emplear-se (...) també en l'elevació

de les nostres condicions de vida. L'actuació cultural, l'actuació mutualista, l'actuació artística, l'actuació esportiva i l'actuació cooperativista i renovadora totes poden i deuen ésser conreuades per les nostres organitzacions perquè al fi i al cap hem de proclamar - ben alt que nosaltres treballem per a viure; no vivim per a treballar. (...) Hem de dir als nostres companys que les llagues socials han sigut posades sempre al descobert per aquells que les patien, - no per aquells que de llur existència en surtien beneficiats. La història no registra un sol cas que un estat d'esclavitud s'hagi acabat per iniciativa dels que eren amos dels esclaus. Hem de dir - als nostres amics que no hem d'esperar l'adveniment de cap mesies, hem de proclamar arreu que l'emancipació nostra ha de ser obra de nosaltres mateixos". "D'aquí per tant la necessitat de la propaganda i de la publicació d'un òrgan periodístic que acomplís aquesta funció (765).

La publicació d'aquests fragments de la ponència de Ràfols i Camí, al butlletí "Acció" prova com la Secció d'Organització i Treball s'hi sentia identificada i com hi feia progressos la ideologia socialista, Ràfols i Camí, esdevenia, precisament el 13 de juny de 1923, president de la Secció Permanent esmentada d'Organització i Treball del CADCI (766).

El primer de gener de 1923, d'acord amb la resolució de l'Assemblea de Manresa, sortia a la llum pública el butlletí projectat amb el nom de "Lluita", de caràcter mensual i com a portantveu de la Federació. El butlletí "Acció" de febrer de 1923, reproduïa com hem vist un dels fragments de la ponència de Ràfols i Camí per a justificar la seva publicació. Aquest butlletí remarcava la necessitat que experimentaven "totes les classes treballadores de Catalunya i particularment la nostra, d'un diari netament ouer", car la "premsa capitalista" no sols boicotejava o tergiversava les notícies relacionades "amb el més extremista dels obrerismes; es també respecte a la modalitat que nosaltres representem dintre el moviment general ouer de Catalunya que aquella premsa segueix una conducta semblant" i en aquest sentit el butlletí esmentava uns mots de la Membria de la -

Junta general ordinària de socis del Centre, indicant que a l'hora de voler informar "de la nostra actuació social" mitjançant la --- "premsa ciutadana", "sovint", hom no havia trobat "aquella acollida a què ens crèiem creditors en atenció a la importància col·lectiva dels interessos que representem. Tal actitud no és estranya; la -- premsa moderna està tota ella directa o indirectament influenciada pel capitalisme el qual procurarà sempre ofegar tot germe de radi-- cal renovació social." (767) "S'imposa, doncs, -afegiria el butlletí "Acció" per la seva banda- que les forces obreres i populars de Catalunya, allunyades de la dèria catastròfica i amigues d'una labor constructiva arribin a una estreta intel·ligència per tal d'editar ben aviat un diari ben nostre, ben obrer i allunyat de tota influ-- ència política y capitalista. Mentre tant bo serà que la dependèn-- cia comercial de Catalunya pugui tenir un portantveu, una modesta - revista mensual per ara on se tracti amb l'extensió necessària dels nostres problemes i de les nostres necessitats, de les nostres entitats i de llur actuació. Lluita estrenyerà i consolidarà els llaços que uneixen als dependents de comerç de Catalunya." (768).

Francesc Flor, secretari general del CADCI i Ràfols i Camí, vocal - del Consell Directiu del Centre per Organització i Treball, forma-- ven part del Consell de Redacció (769) . Entre els col·laboradors del període que ens ocupa, cal esmentar Pere Casablanca, Pau Griera, i Cruz, Vicens Vilarasau, Manuel Alcàntara i Gusart, Jaume Cardús, Pere Olivella, Josep Salas, Franc Marcet, Ricart i Sala, etc. a part d'apareixer-hi articles també de Rafael Campalans, Gabriel Alomar, Serra i Moret i textos d'altres procedències com, per exemple, del butlletí "Acció" del CADCI (770)

El seu primer número publicava un manifest dirigit al proletariat mercantil aprovat al Consell Federal, de la Federació de Dependents a finals de desembre de 1922 (771), el qual declarava com "era en el bell principi de les convulsions socials que en l'època de la post guerra agitaven la nostra terra (com a natural repercusió de les - inquietuds reivindicatives del proletariat universal), que naixia la Federació de Dependents de Catalunya. La Federació s'ha mantingut -

fins avui en un pla de neutralitat, en una actitud més o menys d'espectació enfront del moviment general obrer de Catalunya, però si bé no poden ser-li indiferents les lluites obreres d'arreu del món, no podia subscriure certs aspectes, provocats amb mala fe unesvegades i amb plena inconsciència altres, de les que es desenrotllaven a Catalunya. No podíem acceptar com a bones les teories materialistes i les tàctiques catastròfiques, conduïdores vers falsos i estranys viaranyes de reivindicació, que han sadollat en certs períodes l'esperit dels obrers, i que posades en pràctica han donat fruits pèssims i amargs, gens en harmonia amb els propòsits dels qui, si es vol de bona fe, les propagaren. Tampoc fou mai nostra desig l'arribar a una lluita en la clandestinitat, que no sols no la consideràrem convenient sinó que portava la força brua d'un poder constituït, de manifesta incapacitat. Ha estat, doncs, una veritable manca de cultura cívica, una manca de preparació espiritual, les que han motivat els anys de lluites fratricides i estèrils dels quals sembla que acabem de sortir com d'un mal somni. I els elements directors de l'Estat i a llurs representants que estaven obligats a posseir - d'una manera especialíssima aquesta cultura, els encalça una responsabilitat infinitament major que al poble, puix si aquest no és el suficient instruït i capacitat, en són responsables en primer terme els al·ludits elements. I ara que a Espanya es parla de responsabilitats, no resultaria treball endebades el que s'empleés per a posar en clar les que es deriven dels fets ocorreguts durant aquesta lluita en plena via pública de Catalunya; que si la guerra del Marroc ha tingut un dèficit de més de 10.000 víctimes, la violència de casa nostra n'han causat també moltes, amb un sens fi d'agravants encara, per damunt de ço tràgic i cruel d'aquella guerra colonial (!) que podrien fàcilment aportar-se si fos necessari. És doncs -- avui, quan sembla que comença a imposar-se el sentit comú i s'endevina un afany de justícia - la justícia més o menys relativa que pot esperar-se de la societat actual - és avui quan es pot expressar més o menys lliurement el pensar i el desitjar de cada un, que la Federació de Dependents de Catalunya, plenament capacitada del seu deure, amb el mateix seny i la mateixa energia que li permeteren --

estar allunyada de la lluita entre germans, vé a proclamar els seus principis i finalitats d'immèdiata realització els uns i per a ésser assolits en un pròxim demà els altres. Volem el millorament moral i intel·lectual de la classe per mitjà d'escoles, conferències i altres modalitats de l'actuació cultural i instructiva; aspirem, mitjançant una regularització de sous, d'acord amb les necessitats momentànies d'un sistema decent de vida, a l'elevació del benestar de vida, a l'elevació del benestar material del dependent; advoquem per l'abolició del règim de favor i d'injustícia social, mitjançant una intensa propaganda preparació en tots els ordres, per a traslladar amb totes les garanties d'èxit, la riquesa que avui detenten els protegits per aquest règim de favor i d'egoismes, a mans dels qui la produeixen, la cuiden i la treballen, puix sols a aquests pertoca i sols d'aquests ha d'ésser. La implantació d'un règim amplem cooperatiu i social en tots els aspectes de la vida humana sintetitza i concreta la finalitat suprema del nostre ideari. Aquesta és també, al nostre entendre, la fórmula que millor condensa el sentir, net d'influències estranyes, de les masses proletàries d'arreu del món, que tard o d'hora, convertit en una realitat, ens durà a una societat més bona, més justa i més humana. Sota l'ombra d'aquest ideari lleialment sentit, lluitarem amb noblesa d'avui endavant, i a aquest fi reclamem un lloc en la palestra i aspirem a ésser respectats de tots, de la mateixa manera que nosaltres hem sapigut i volgut respectar i respectarem en el successiu tots els criteris per oposats que ens siguin. Pel convenciment i per l'amor que no per la imposició i la coacció de la força bruta, assoleixen segurs i sòlids triomfs les causes i les idealitats." (772)

Pocs dies abans del "pronunciamiento" de Primo de Rivera, el 8 i 9 de setembre de 1923, la Federació de Dependents de Catalunya, celebrava la seva tercera assemblea a la ciutat de Terrassa (773). Les seves sessions es desenrotllarien a l'entorn de les qüestions relacionades amb la jornada de vuit hores, el repòs dominical, els mercats i fires en diumenge, règim d'internat, règim de vacantes, augment de sou, setmana anglesa, associació de la dependència, sobre

la reorganització de "Lluita" i d'altres mocions (774). Com era preceptiu, hom hi elegia el nou consell executiu, tot sortint Ricart i Sala reelegit president de la Federació (775). En acabar l'assemblea es constituïria una assemblea extraordinària per tal de debatre una proposició de Ràfols i Camí, en nom d'Organització i Treball del CADCI, a favor que la Federació demanés l'ingrés a la Federació Internacional d'Empleats i Tècnics de la Internacional Sindical d'Amsterdam, discussió que fóra ajornada per motiu formal (776) i després a causa de les circumstàncies polítiques i de la repressió sobre el CADCI, si bé fóra finalment acceptada a l'Assemblea de Lleida d'abril de 1925 (777). Per a justificar aquest ingrés hom argumentaria la necessitat de "col.laborar a l'emancipació dels nostres companys perquè d'aquesta manera contribuïrem a l'emancipació nostra. Les lluites i vicissituds dels nostres companys no ens les tenim de mirar com uns freds espectadors, sinó al contrari, ens les tenim de mirar com uns apassionats actors. No hem d'oblidar mai la crida famosa de Karl Marx, Treballadors de tots els països, uniu-vos!" (778). L'ingrés a la Internacional Sindical d'Amsterdam produïria la protesta i la negativa a considerar-s'hi afiliat per part de Ramon Rucabado, soci del CADCI, de línia integrista a causa de l'ideari socialista d'aquella organització internacional (779). "S'ha llençat -escriuria hom a l'opuscle justificatiu de l'ingrés- contra la Federació Internacional d'Empleats i Tècnics, l'acusació que un dels fins que persegueix és el de combatre el sistema capitalista i els beneficis particulars. Efectivament, la F.I.E. T. -Federació Internacional d'Empleats i Tècnics- es proposa combatre els sistema capitalista i els beneficis particulars, però es proposa també, segons el mateix article dels seus estatuts, substituir-lo per un sistema de producció i distribució, basat sobre el principi de la cooperació per l'interès general. Creiem que valdria la pena que quan s'esmenta la part negativa d'un precepte estatuari, s'esmentés també de la seva part constructiva. S'ha llençat contra la F.I.E. T. l'acusació que persegueix l'abolició de la propietat privada però, cal afegir, la propietat privada dels instruments de producció, circulació i canvi, és a dir, del capital, no la propietat privada dels bens de con

sum. Val la pena de no escamotejar aquesta distinció tan elemental. Capitalisme o socialisme; veu's aquí el problema. (...) " (780). Amb l'ingrés de la Federació de Dependents de Catalunya a la federació Internacional sota l'impuls de Ràfols i Camí i la Secció d'Organització i Treball del CADCI, es completava l'evolució del Centre, el procés de transformació de la mentalitat de molts dels seus socis i es posava punt final a una etapa de progressiva penetració de la consciència de classe entre els seus dependents i de les idees socialistes, un procés comú, per un altre costat, als dependents de tot Catalunya.

Al costat de l'actuació de reorganització gremial, de caire bàsicament intern, i de caràcter organitzatiu extern amb la Federació, el Centre canalitzava com hem vist, gran part de la seva actuació a través dels Comitès Paritaris i de la Comissió Mixta, en defensa de la seva eficàcia, o al carrer per fet complir els seus acords. En tot cas la història del CADCI com de la mateixa Federació de Dependents de Catalunya s'entrelliria estretament amb aquest organisme.

Ja vàrem indicar més amunt que els Comitès Paritaris estaven classificats en quatre grups en què s'havia dividit el comerç. Posteriorment, una Real Ordre del 18 d'octubre de 1921, crearia un nou Comitè Paritari, el del ram de l'alimentació -abans inclòs en el de venda al detall- i una altra ordre del 13 de desembre de 1921, desdoblaria el Comitè Paritari del grup primer en dos corresponents al grup de la banca i borsa, per un costat, i al d'assegurances per l'altre (781). Alguna branca, com la de la farmàcia demanaria també el seu ingrés dins del règim dels Comitès Paritaris i de la Comissió Mixta, petició a la que s'adheriria el CADCI el febrer de 1922 (782). Els Comitès Paritaris eren formats per nou vocals representants de les associacions patronals i nou representants de les associacions de dependents i la Comissió Mixta per tres representants de dependents i tres representants patrons de cada un dels sis comitès paritaris, és a dir, un total de 18 dependents i 18 patrons. El President de la Comissió Mixta era un magistrat de l'Audiència de Barcelona, designat pel president de l'Audiència Territorial (783). La Comissió

Mixta tenia també establertes ponències, unes permanents com la Junta Administrativa, de Política i Relacions i de Multes i d'altres de "caràcter accidental" que s'anaven creant d'acord amb les circums tàncies i la conjuntura del moment com les d'Horari, d'Estudi de participació en els beneficis, de Salariis, de Règim d'internat, Con tracte de treball, etc. (784). La Comissió Mixta comptava amb una estructura tècnico-administrativa permanent: secretariat general, secretariat per a cada un dels sis comitès paritaris, assessoria lletrada, arxiu, servei de recaptació de multes, oficina per al cens i biblioteca (785).

Com ja vàrem també assenyalar, la fixació d'un primer escalat de sa laris mínims i d'augment havia estat la primera prioritat que el CADCI s'havia fixat pel que feia a les tasques que havia d'emprendre aquell organisme mixt. Passades les primeres setmanes de polèmica que aquell provocà, el problema següent fóra el del seu compliment. Força patrons, malgrat que els augment fossin moderats o "irriso- ris" com els havien qualificat els crítics de la Comissió Mixta, es resistien a llur complimentació, a desgrat de la seva obligatorie- tat (786). D'aquí les crides del CADCI a l'agremiació dels seus so- cis a fi de canalitzar les denúncies contra l'incompliment de les resolucions oficials (787).

La Secció d'Organització i Treball, adreçaria una comunicació el 20 de novembre de 1920 al director de la Borsa de Treball de la Diputa- ció de Barcelona tot indicant-li que "essent molts els patrons que es neguen a donar compliment als acords presos pels Comitès Parita- ris i Comissió Mixta referents a salaris, essent això sols la ini- ciació de les millores que corresponen als dependents, en la Borsa de Treball que nosaltres tenim establerta rebutgem les ofertes que no arribin a les condicions fixades com a mínimes per aquells orga- nismes oficials i, creient que Vd. compartirà el nostre criteri, li preguem, respectuosament, que se serveixi ordenar que se segueixi la mateixa norma en aqueixa Borsa a fi de no coadjuvar a l'obra d'a- quells patrons que fien la seva salvació explotant la feblesa d'es- perit o potser la necessitat econòmica d'alguns companys" (788).

El 24 de febrer de 1921, Francesc X. Casals, en nom d'Organització i Treball del CADCI adreçava també una comunicació als Comitès Paritaris i a la Comissió Mixta denunciant l'incompliment dels augments acordats l'octubre de 1920 i les represàlies a què eren sotmesos els dependents que procedien a fer denúncies (789), i la necessitat per tant, d'amparar els dependents "en el seu dret de denunciar a la C. M. les infraccions dels seus acords, que cometen molts patrons", a fi que aquest organisme no esdevingués inútil i les seves decisions paper mullat (790). Com a conseqüència d'aquesta demanda i de les gestions dels vocals dependents, la Comissió Mixta acordava per unanimitat, el 14 d'abril de 1921, que "si con posterioridad a denuncia formulada y dentro del término de un año, a contar desde el día en que haya sido presentada al Comité paritario, fuese despedido por el patrono el dependiente o dependientes que la hubiesen presentado o los que resultaren afectados o beneficiados, sin haber mediado causa justificada, podrán acudir los perjudicados al Comité Paritario por los trámites estatuidos a fin de que, previo exámen de la cuestión y oyendo a las dos partes interesadas, dicte la resolución que estime justa, atemperándose siempre a las disposiciones de su reglamento interior, la cual, en caso de ser condenatoria para el patrono, habrá de consistir, además de lo que en derecho corresponda al dependiente o dependientes, en el pago de una a seis asignaciones, que percibirán los mismos por via de indemnización, en el modo y forma que determine el Comité paritario, según las circunstancias que en cada caso concurren" (791).

La Comissió Mixta convidaria els dependents a formular denúncies en els casos que els patrons no complissin les resolucions dictades per la mateixa, tot formulant també el dret dels dependents a cobrar els retard corresponents des d'octubre de 1920 (792). L'establiment i regulació de noves bases que milloraven les condicions salarials i de treball en general fóra una de les tasques principals d'aquests Comitès Paritaris i de la Comissió Mixta, com s'esdevenia el 30 d'octubre de 1922 amb els dependents de Banca i Borsa, per als quals es fixava un nou escalat de sous mínims que assolía les 500 pts. -

mensuals a partir dels 36 anys d'edat, a part de confirmar, en termes generals, la jornada laboral de vuit hores (793). Una de les tasques dels Gremis del CACCI era precisament d'impulsar, juntament amb les altres associacions de dependents, la presentació de noves taules salarials i de millores laborals a negociar amb els representants patronals als Comitès Paritaris, com ho feia la representació dels dependents del grup cinquè dels comitès (Detall) el novembre de 1922 (794), o del grup quart (Comerç al major) a finals de 1922 i començaments de 1923 (795), plantejaments que anaven tots en el sentit de revisar i actualitzar els augments aprovats l'octubre de 1920 (796).

A part del regateig en relació a les millores salarials o els contractes de treball (797) de la resistència patronal, com s'esdevingué en el cas de les millores bancàries que toparen amb l'oposició d'alguns bancs fins a provocar una vaga bancària parcial, la primavera de 1923 (798) o de les discussions entorn de l'aplicació dels dictats de la Comissió Mixta, el capítol més laboriós amb el que aquesta s'acarà fou el de la jornada de treball dels dependents de comerç. Sens dubte fou el tema que costà més reunions i hores de treball als components dels Comitès Paritaris i que provocà més conflictes entre els patrons i l'entitat conciliadora.

Planes amunt ens referirem als conflictes produïts a l'hora d'aplicar la llei de la jornada màxima i després l'horari de les vuit hores d'acord amb el decret de Romanones del 3 d'abril de 1919. Aquesta legislació comportava el tancament en general, dels establiments comercials a les set de la tarda. La campanya per fer efectiva aquesta norma ressorgiria l'estiu de 1920 amb la participació del Centre, al si del qual destacava en aquest aspecte el Gremi de Confeters (799). Existia per una banda la queixa de molts grups de la dependència que la legislació existent no es complia (800) i, per l'altra, el desig d'unificar l'horari d'obertura i tancament car una Real Ordre d'agost de 1920 si bé obligava al compliment de la jornada de vuit hores no determinava aquesta qüestió (801). Per a resoldre-la, la Comissió Mixta, decretava, el gener de 1921 (802), que,

a partir del primer de febrer "los establecimientos dedicados a la venta al detall en Barcelona, Únicamente podrán permanecer abiertos - los días laborables, desde las nueve de la mañana a las siete de la tarde, con facultad de prolongarse el cierre los sábados hasta las ocho de la noche, a excepción de las confiterías y pastelerías y de más comercios del ramo de alimentación", que s'atenien a una altra ordenació (803).

El CADCI, davant els acords dels Comitès Paritaris i de la Comissió Mixta, recordava per una banda, als dependents que "desde aquel día no deberán entrar al trabajo antes de las 9 de la mañana, ni salir más tarde de las 7 de la noche (804) i sol.licitava, per l'altra, a l'alcaldia que la policia municipal prestés el seu suport als ciutadans "en la tasca de denunciar els establiments que burlin des disposicions de la Comissió Mixta" (805). "L'aplicació d'aquest horari -escriuria anys després el butlletí "Acció"-, si bé va ésser acceptada per la majoria de comerciants, va ésser combatuda per una part del comerç detallista, especialment el dels afores" (806). La Unió Gremial es distingia novament en aquest sentit, tot encapçalant la protesta contra les resolucions d'aquells ents oficials i conciliadors (807). En les diverses assemblees de detallistes que organitzaria, havia de convidar el comerç barceloní a abstenir-se de "satisfacer el impuesto solicitado por la Comisión Mixta del Trabajo", a demanar "la modificación absoluta de la Comisión Mixta del Trabajo en el sentido de que el comercio detallista forme la comisión de su grupo" (808), la "dimisión de toda la representación patronal de la Comisión Mixta del Trabajo" (809), i lògicament s'adreçava a totes les instàncies possibles per tal d'aconseguir la revocació d'aquell horari (810). La Unió Gremial, igualment, distribuïa manifestos en el mateix sentit (811), promovia l'entaulament de recursos contra les multes imposades per l'organisme mixt (812) i desplegava altres iniciatives per a mantenir obertes les botigues fins a les vuit del vespre (813). Els dependents per la seva banda, responien tot exercitant la denúncia sistemàtica dels botiguers rebecs que una ponència especial de la Comissió Mixta canalitzava alhora que aquest organisme continuava recordant l'obligatorietat del compliment de les

seves normes i la seva voluntat d'aplicar les sancions corresponents als infractors (814). La imposició de multes era un dels punts permanents de l'ordre del dia de les seves reunions (815), alhora que aquesta corporació, així com les diverses associacions de dependents protestaven per la campanya de la Unió Gremial (816). D'aquesta manera, el 14 de maig de 1921, l'Associació de la Dependència Mercantil, el CADCI, l'Associació de Viatjants i Representants del Comerç i de la Indústria, el Centre de Viatjants i Representants, la Unió Professional de Dependents i Empleats de Comerç, la Lliga de Corredors i Representants del Comerç i de la Indústria, la Unió Ultramarina i l'Associació Ferratera, feien públic un manifest que contestava la campanya dels botiguers protestaris de la unió gremial, que motejaven de "perniciosa y perjudicial para los intereses de todos los dependientes, pues lo que desean dichos señores es no cumplir, como se ha hecho en otras épocas, con las leyes promulgadas y establecidas que benefician algo al obrero mercantil" i "de obra perturbadora de la armonía social que esos malos patronos están realizando, guiados solo por el egoismo de su bolsillo particular, aunque ello redunde en perjuicio de la dependencia mercantil, a la cual quisieran ver sacrificada como en aquellos tiempos que ya pasaron y no volverán por más esfuerzos que hagan esos señores" (817), escrit al que la Unió Gremial replicava amb un altre, el 18 de maig de 1921, tot defensant-se de les acusacions fetes per l'altra part i refermant-se en les seves posicions respecte de la Comissió Mixta i de l'horari de comerç (818). La Secció Permanent d'Organització i Treball del CADCI, també s'adreçaria al ministre de Treball "en defensa de la Comissió Mixta" i contra qualsevol intent de "mermar autoridad a los Comités Paritarios y Comisión Mixta" (819).

La Comissió Mixta, per la seva banda, prosseguia la seva actuació per tal de fer complir les seves disposicions que, recordava, eren vinculants legalment (820), obria una informació pública "perquè hi prenguessin part tots aquells elements que es resistien al compliment de l'horari establert" i que finia el 30 de setembre de 1921, (821) i s'acarava al confusionisme de la Junta Local de l'Institut

de Reformes Socials que, el 13 de setembre de 1921 posteriorment a aquesta data, publicava notes que abonaven, de fet, les posicions de la Unió Gremial respecte de l'horari d'obrir i tancar els establi-
ments (822) amb la corresponent refermació per part d'aquella Comis-
sió de l'oficialitat i obligatorietat de les seves resolucions (823)
i la protesta de les agrupacions de dependents (824). Aquestes, -
plantejarien la necessitat que el Ministeri del Treball delegués a
la Comissió Mixta "todas las facultades precisas para que, de una -
manera clara y terminante pueda entender con carácter exclusivo en
todo lo referente al règimen de relación entre los patronos y depen-
dientes del comercio de Barcelona" (825). El plet entre la Comissió
Mixta i la Junta Local de Reformes Socials, fóra result favorable-
ment per a la primera, mitjançant una R. O. del 27 de desembre de
1921 (826). El 12 de desembre de 1921, per un altre costat, la Comis-
sió Mixta publicava les seves conclusions sobre la informació oberta,
a la vista de la qual considerava que no havia d'"haver-hi modifica-
cions essencials en l'horari vigent i sí únicament evitar la compe-
tència il·lícita d'uns establiments amb altres" (827).

El CADCI, com hem pogut veure, s'arreglerava al costat dels Comitès
Paritaris i de la Comissió Mixta, tant enfront de la campanya de la
Unió Gremial contra l'horari d'obertura i tancament dels comerços -
com davant del conflicte de competències amb la Junta Local de Re-
formes Socials. En tots els casos defensaria i gestionaria l'augment
de facultats d'aquella Comissió com a únic mitjà perquè fos eficaç.
El butlletí "Acció" de gener de 1922, es referia extensament a tota
aquesta qüestió en un extens comentari en el que, d'entrada, passa-
ria revista als factors que havien dut a la creació d'aquell orga-
nisme conciliador i a la tasca feta pel mateix: "La lluita secular
entre el capital i el treball -s'hi llegeix- havia trasbalsat la
vida ciutadana tota; revoltes, estridències, violències de tota men-
na, atacades per la tramontana dels odís, de les passions i de les
concupiscències, havien sobtadament romput l'equilibri social i en-
runat el bastiment que semblava haver, poc a poc, consolidat una-
aparent germanor entre els homes. Aduc l'anomenada classe mitja que

havia viscut al marge d'aquell foll desori, se sentí també arrossegada a la brega i anava essent ràpidament organitzada per a prendre part a la sagnant querella. I fou en aquells moments d'anguixa -començava l'any 1920- quan les associacions de dependència mercantil, unificant l'acció llur amb les entitats oficials, ens adreçarem al Govern, demanant-li l'establiment de les mides enèrgiques que reclamava la situació del moment. Aquesta acció mancomunada fou la que determinà el R. D. del 24 d'abril de 1920, creant els Comitès Paritaris i la Comissió Mixta del Treball a Barcelona, organisme cridat a regular els sous i les relacions entre patrons i dependents. És ben cert que els sous mínims fixats per aquell organisme, no han millorat les condicions materials dels que tenim de viure del treball, car els augments que aquells mínims represente, no compensen l'encaïment sofert per la vida tota; però no ho és pas menys que aquesta reglamentació d'emoluments és el primer pas en ferm vers el camí de la dignificació del dependent, qui, esmaperdut, vivia fins avui sotmès al capritxo o a la commiseració del potentat i més exposat al tracte d'esclau que no pas al d'home lliure i conscient. La condició nostra segueix essent d'inferioritat manifesta, tenim de pujar encara molts graons fins arribar al reconeixement ple de l'utilitat nostra i la dignificació completa de l'estament; però els nostres dignes companys que formen part d'aquell organisme oficial, mereixen el reconeixement i la confiança de tots, com la mereix aquell que fa tot lo que humanament li és possible. Cal que tots els ajudem, posant també els esforços individuals al servei de la col·lectivitat, és menester que procurem millorar-nos, augmentant la cultura nostra i que assolim el major nombre de coneixements per a capacitar-nos i posar-nos en condicions d'augmentar la nostra personal valua. Aquesta és -així ho entenem honradament- la tasca més segura i més digna que podem fer per a assolir ràpidament unes millores que si, per humanitat, per dignitat i àdhuc per justícia són ben nostres, ens són encara discutiues per suficiència. I es fa tant més necessària la cooperació de tots en aquest sentit, quan els esbarzers han començat ja a brotar en el camí que segueixen els Comitès Paritaris i la Comissió Mixta, que és el camí nostre; i si fins avui ha sigut,

sortosament, possible segar-los aquests esbarzers, tenim tots el --
 deure d'arrendar-los-hi les arrels perquè no rebrotin. (...) nous --
 atacs han rebut la Comissió Mixta i els Comitès Paritaris durant --
 aquestes darreres setmanes. Són molt explicables els uns com a pro-
 vinents de comerciants -petits botiguers en llur majoria- que se sen-
 ten perjudicats en llurs interessos pels acords dels organismes es-
 mentats. Altres atacs aparentment no són ja tant explicables, puix
 que provenen d'una corporació que com la Junta Local de Reformes So-
 cials sembla que la seva missió hauria d'ésser treballar per a ende-
 gar per vies legals les transformacions socials i no pas posar en-
 trebancs a l'obra que en aquest sentit i dintre branques especials
i senyalades desenrotllen altres corporacions. Diem que aquests da-
 rres atacs aparentment són inexplicables. Nosaltres, però, ens els
 expliquem perfectament perquè sabem que molts dels representants --
 que integren la Junta de Reformes Socials de Barcelona, per causes
 una mica llargues d'explicar, no representen més que a entitats imá-
 ginàries." (828). Transcrivíem hom tot seguit la comunicació adreça-
 da pel Centre d'adhesió a la Comissió Mixta i la declaració ja es-
 mentada d'aquesta "en resposta als atacs que en forma de notes ofi-
 cioses publicades a la premsa de Barcelona, la Junta Local de R. S.
 dirigí a la C. M." (829), informava de la resposta condemnatòria fe-
 ta també pública pel CADCI en contra del procedir de la Junta esmen-
 tada de R. S. i reproduïa finalment el text llegit per la represen-
 tació de les associacions de dependents i patronals en la seva visi-
 ta a l'alcalde de Barcelona, amb el mateix motiu, i a la que hem fet
 esment més amunt (830).

Quan el 2 de gener de 1922, com a fruit de les pressions patronals
 i de la Unió Gremial en particular, el Ministeri de Treball dictava
 una Real Ordre que limitava les facultats i la jurisdicció de la Co-
 missió Mixta (831), el CADCI adreçava una comunicació al Ministeri
 demanant la rectificació d'aquells extrems que "treien tota eficaç-
 cia a l'actuació de l'indicat organisme" (832). Una nova R. O. del
 3 de febrer de 1922, satisfesia en bona part les demandes que feia el
 CADCI així com els aclariments demanats per la Comissió Mixta res-
 pecte de la primera R. O. (833). "Si immediatament no s'hagués rec-

tificat aquella orientació -assenyalava el butlletí "Acció" tot referint-se a la primera R. O. esmentada- en Centre hauria pres l'acord de retirar els seus representants d'una corporació desproveïda de la més petita utilitat per als interessos de la dependència. I -estem segurs que en aquella actitud ens hauríem vist acompanyats -per totes les altres entitats de dependents" (834).

De fet, el problema de les facultats de la Comissió Mixta hauria de formar part de la història dels conflictes provocats pels patrons botiguers que es resistien a una legislació ordenadora de les condicions salarials i laborals en general de la dependència, en especial els detallistes, els costums "anàrquics" dels quals havien ja costat tant de vèncer, primer pel que feia al repòs dominical, després respecte del tancament de les botigues a una hora uniforme. Els botiguers que seguien darrera de la Unió Gremial continuarien ara persistint en la seva actitud, a desgrat dels resultats adversos de la informació oberta per la Comissió Mixta. D'aquesta manera, celebrarien reunions, visitarien autoritats, cursarien telegrams a Madrid (835), mentre continuava la litúrgia contrària de denúncies i multes als infractors (836).

El juny de 1922 prenia nova virulència aquest conflicte en decidir els botiguers adversaris a la jornada de les vuit hores d'oposar-se a aquesta darrera obertament i d'obrir el dilluns dia 19 de juny a les vuit del matí i tancar a les vuit del vespre, d'acord amb la Llei de la jornada mercantil de 1918 (837).

Immediatament es produïa la reacció dels dependents (838). La Secció d'Organització i Treball organitzava "la resistència" i, "d'acord amb les altres entitats de dependents", preparava un míting a celebrar el 17 de jun (839). És interessant d'assenyalar que el CADCI i els organitzadors de la campanya contra "l'ofensiva patronal" situaven aquesta dins d'un procés global de tot el moviment obrer: "És precis que totes les forces obreres de la ciutat sense distinció -- d'ideologies i de mètodes, es mirin aquesta lluita com a pròpia, -- puix que si la dependència en sortís vençuda altres sectors del capitalisme català es veurien encoratjats per a anar a la reconquesta -

d'una posició que tanta sang i tants esforços ha costat guanyar" -- (840). Era evident, també, que en aquest nou conflicte tornava a jugar-se una altra vegada l'eficàcia i el futur de la Comissió Mixta així com les possibilitats reals de continuar la via negociadora i no violenta del sindicalisme mercantil que representava el CADCI, les entitats que el seguien i la Federació de Dependents de Catalunya (841).

El miting celebrat al CADCI el 17 de juny "concorregudíssim i en mig del més gran entusiasme" aprovaria unes conclusions per les -- quals protestava "contra el propòsit que abriga part del comerç de -- tallista de les barriades foranes de la ciutat de vulnerar la jornada de vuit hores i els pactes solmenes establerts a la Comissió Mixta, organisme oficial integrat per patrons i dependents"; considerava que si aital intracció podia produir-se "el valor social d'aquest organisme" fóra anul.lat i, "en aquest cas, els conflictes obrers en el comerç de Barcelona quedaran sense cap organisme que curi de sostraure llur resolució del terreny de la violència; decidia de comunicar al president del Consell de Ministres, ministre de Treball i a "totes les autoritats de Barcelona" aquestes conclusions tot -- conjurant-los " a fer complir rigurosament la llei i els pactes -- lliurement estipulats"; i prohibia "seriosament als dependents que prestin serveir a casa dels patrons que es proposen vulnerar la -- llei i els pactes: que es facin còmplices d'aquest delicte. Tot -- dependent que es presti a perllongar o alterar l'horari establert per la Comissió Mixta, sotmenent-se així al despotisme dels patrons, es considerarà traïdor als interessos de la classe." Recomanava a la "dependència tota de Barcelona que, demà, dilluns, dia assenyalat pels patrons per a trepitjar la llei i els pactes, que acudeixin en massa, a les vuit del matí i les set de la tarda, als llocs de pe--rill per a coadjuvar a l'acció dels agents de la Comissió Mixta i dels de les restants autoritats encaminada a fer respectar el dret" i proclamava "per a la dependència mercantil i per a totes les forces obreres de la ciutat la necessitat que entrin de ple en el camp de l'actuació cooperativista com a mitjà pacífic i eficaç de situar en llurs mans la direcció de la vida econòmica del país i acabar ai-

xí amb l'existència d'elements parasitaris que disminueixen la producció i en fomenten una injusta distribució" (842). "Els botiguers protestataris, abans de llançar-se al carrer, es repensen i deixen córrer llurs propòsits revolucionaris; de bon grat o per força s'avenen a ajustar l'obertura i el tancament de llurs establiments a l'horari acordat per la Comissió Mixta" (843). El conflicte persistiria ara per la via de les denúncies que el CADCI, canalitzava com ja vàrem assenyalar al seu moment, mitjançant els seus gremis (844) fet davant del qual el CADCI tornaria a plantejar la necessitat -- d'augmentar el poder executiu de la Comissió Mixta (846).

El mes de setembre els botiguers rebecs impulsaven novament la seva oposició a la jornada de les vuit hores que ja feien palesa en entre bancar el màxim possible l'efectivitat de les sancions. Els patrons dels establiments de la barriada de Sants es destacaven especialment en aquesta negativa a "sotmetre's als acords de la Comissió Mixta" (847). Els botiguers que seguien aquesta positura convocaven per al primer d'octubre de 1922 una assemblea "contra la actuación de la Comisión Mixta del Trabajo" al Teatre Goya (848). La Federació Monàrquica Autonomista, del districte VI apareixia, per una altra banda, vinculada a aquesta campanya contra l'organisme paritari (849). Novament els dependents i la corporació mixta protestarien contra aquesta actuació que anava dirigida directament contra la Comissió Mixta (850) i que arribaria en alguns casos a incidents violents al carrer en intentar d'agredir alguns botiguers els inspectors de la Comissió Mixta (851). El conflicte prosseguiria l'octubre i novembre de 1922, amb els botiguers contestaris organitzats mitjançant una "comisión gestora pro-jornada mercantil", formada a partir de l'assemblea esmentada del Teatre Goya (852), i als que el CADCI en un telegrama de protesta al ministre de Treball motejava d'"anarquitzants", damunt dels quals declinava "responsabilitats actives extremistes que dependència comercial pugui adoptar, de persistir en voler tornar enrera en el camí reformes socials" (853).

Una nova incidència agreujaria aquest conflicte en decretar l'alcalde, previ informe de la Junta Local de Reformes Socials de Barcelona,

un horari il·limitat d'obertura dels establiments per a les festes de Nadal, Cap d'Any i Reis (854), en front del que havia fixat amb anterioritat la Comissió Mixta que, si bé eixamplava les hores legals de venda, hi posava una limitació (855). Davant del nou conflicte de competències amb la Junta Local de Reformes Socials, la Comissió Mixta refermava l'única validesa legal del seu horari establert (856). Les agrupacions de dependents mostraven novament la seva protesta (857) a la que s'afegia també la de la Cambra Mercantil, entitat patronal que aquest cop, com en avinanteses anteriors, feia costat a la Comissió Mixta (858). La Secció Permanent d'Organització i Treball publicava "una nota que després va ésser signada per totes les entitats de dependents, nota que esdevingué fulla de combat" (859). Les entitats de dependents havien de manifestar la seva decisió de no acceptar altra autoritat i altres resolucions que no fossin les de la Comissió Mixta (860) i convocaven una manifestació a la Plaça de Sant Jaume per al dia 20 de desembre de 1922 (861), que forçava l'alcalde a rectificar (862). "Victoriosos avui -manifestava el butlletí "Acció" de gener de 1923-, no havem de deixar passar els fets transcorreguts sense alligonar-nos amb el seu significat. Per a nosaltres, dependents de comerç té una alta significació la gesta passada. D'ara endavant ja no és pel dependent -- l'afront de desorganitzat i d'insensible a les seves pròpies necessitats, en què fins ara se l'assenyalava constantment. Havem vist com la dependència se sent estretament lligada amb la Comissió Mixta i és altament afalagadora la comparescència, a la crida, que ha fet el dependent. (...) LA DEPENDÈNCIA REGULADA PELS DEPENDENTS, heu's aquí el nostre lema. Aquesta és la nostra tasca als Comitès Paritaris i Comissió Mixta. Pensem-hi en ço succeït i veurem que de no haver estat la viril protesta, de no haver estat degudament organitzats, ara, com altres voltes ha passat, hauria transcorregut la cri d'òria -haurien dit- de quatre dependents sense deixar altre record que el d'una ridícula protesta, sense altres conseqüències. Estimem la Comissió Mixta, perquè és nostra, perquè és quelcom que hem contribuït a crear, veiem en ella el mitjà legal per a obtenir les nostres reivindicacions, pro sàpiguen també tots que sabríem prescindir

en absolut d'ella si un dia prengués un caire inadequat. Acoplem-nos dependents, fem la nostra organització fora i robusta, que la victòria, amb la unió, no és llunyana. Comprenent-ho així aquesta Secció encamina principalment la seva tasca a l'organització gremial dels nostres socis, tenim ja constituïts els gremis, amb les diferents -- agrupacions corresponents a cada modalitat del treball del dependent, ara només cal que cada ú de vosaltres hi porti el seu esforç que l'obra del Centre no és pas l'obra d'un sinó que és i ha d'ésser del Centre. El dia que cada un de nosaltres intervingui en les tasques del respectiu Gremi o Agrupació, la victòria que avui ens ha portat a escriure aquestes ratlles, serà repetida a diari. ¡Dependents, - unim-nos, que sols així serem forts! " (863).

De fet aquest conflicte, plantejaria una altra vegada la necessitat que fossin garantides les facultats de la Comissió Mixta per a intervenir exclusivament en totes aquelles qüestions socials que fessin referència al comerç (864) i que fossin augmentades les seves facultats executives a fi d'aconseguir que les pensalitzacions dictades per la Comissió Mixta rebessin compliment efectiu i ràpid (865), aspiració aquesta darrera a la que donava satisfacció el Ministeri del Treball amb una R. O. del 17 de febrer de 1923 (866).

El tema de la jornada laboral, doncs, era un dels protagonistes -- principals dels treballs de la Comissió Mixta (867). El CAOCI havia esdevingut protagonista cabdal de la campanya per les vuit hores i en la defensa, en aquest sentit, dels Comitès Paritaris i de la Comissió Mixta així com de l'enfortiment de les seves facultats. "Una de les aspiracions més vives de les classes treballadores de Catalunya i de tot el món -escrivia hom al butlletí "Acció" de juliol de 1922- ha estat sempre la reducció de la jornada de treball a límits humans i suportables. Els qui dins d'una fàbrica, d'una tenda o d'un despatx es submergien per complet en llur treball, volien durant unes hores al dia poder reposar i poder també recordar-se que paral·lela a la llur condició d'instruments de la producció existeix llur qualitat d'homes lliures i intel·ligents amb dret a disfrutar dels

goixos que la vida dels nostres països ofereix. Per a la conquesta de la jornada de 8 hores més que pel millorament de les altres condicions de treball, els obrers d'arreu del món han sostingut lluites èpiques i han fet cruents sacrificis. Acabada la guerra, els governants europeus, que en llur majoria no són altra cosa que els procuradors de les classes capitalistes de llurs països respectius, cuitaren a posar sota la tutela de la llei la jornada màxima de 8 hores, per a la generalitat dels oficis. Ho feren perquè tots de sobre se sentiren commoguts davant els sofriments de les masses treballadores? Res d'això. Ho feren perquè s'adonaren que les forces obreres havien deixat de ser el punt més dèbil de la corda social; perquè temien que encoratjades per l'exemple de Rússia no es llances sin a una acció revolucionària per a accelerar el moment de la conquesta del poder públic. Les ofensives patronals que després s'han dibuixat arreu d'Europa, totes s'han estrellat contra la fortitud i la virilitat de la voluntat obrera. Per a tornar a les antigues i acleparadores jornades al·leguen els capitalistes la necessitat d'augmentar la producció, però els treballadors han respost que podia anar-se molt bé a l'augment de la mateixa sense necessitat d'augmentar les hores de treball (8687. (...)) A la nostra ciutat també la burgesia ha intentat inutilment arrabassar-nos la conquesta de la jornada de 8 hores. Creient que la dependència mercantil era el punt més dèbil del front obrer i coneixent l'esperit d'agressivitat del comerç detallista, va escollir les nostres professions per a donar-hi la primera batalla. Però amb respecte al primer extrem la burgesia catalana va equivocar-se. Va oblidar-se que el nostre establiment té un Centre que per damunt de tot és un Centre de Dependents i que no tolerarà mai cap propòsit de la classe patronal encaminat a impitjorar les condicions del nostre treball. En quant al comerç detallista de Barcelona, cert és que, en general, és un comerç primitiu i endarrerit. Tot en ell és individualisme i rutinariisme. Aferrat al vell i fals adagi que és preferible ser cap d'arengada que cua de lleó, rebutja tota forma d'associació, i així en lloc de veure com a les grans ciutats europees el gran baçar i el gran magat-

zem , veiem a Barcelona igual que als aduars marroquins, i que a les viles de l'Edat Mitjana, la petita tenda pobrement muntada i menjada quasi sempre per les despeses generals. Suportin els nostres botiguers tots els mals de la llur pobresa mental i no vulguin fer-los repercutir sobre la dependència. Si de debò anem a llançar-nos cap al camp de l'actuació cooperativa hem d'alegrar-nos de tenir en part nostre un enemic inepte i dividit. D'aquesta manera ens serà més fàcil el vence'l. Veurà aleshores com exercim la funció distribuïdora de la riquesa molt millor que ell i sense necessitat d'intentar subjectar a la dependència a jornades de treball aclaparadores." (869)

A part, doncs, de tota la tasca quotidiana de consultes sobre les disposicions de la Comissió Mixta i de presentació de denúncies, mitjançant els Gremis del CADCI (870), aquest presentava, el juliol de 1921, unes bases sobre les reformes que calia introduir al règim obligatori de retirs obrers, que entrava ara en vigor (871) alhora que la Comissió Mixta, tot acollint la proposta de les associacions de dependents "de estudiar las mejoras a introducir en la ley de retiros obreros", obria un Concurs internacional per a premiar "el millor estudi o memòria" sobre el "règim de pensions per a la dependència mercantil, que, a base de mutualitat previngui els casos de vellesa, impossibilitat pel treball i mort" (872). Esmentem també la proposició de la Federació de Dependents de Catalunya, d'acord amb les resolucions de l'Assemblea de Reus, de participació dels dependents en els guanys de les empreses mercantils i industrials, a la sessió del 13 de febrer de 1922 de la Comissió Mixta (873); la proposta plantejada per Organització i Treball el primer de maig de 1922, en relació als procediments per a l'acomiadament (784), la demanda ja esmentada en altres llocs, perquè els dependents de les empreses de serveis públics romanguessin sota l'àmbit de la Comissió Mixta (875).

I sobre tot, l'informe de la Secció d'Organització i Treball del CADCI sobre la instauració d'un règim de vacances, fruit d'una informació oberta sobre el tema i que era tramès a la Comissió Mixta el 16 de juliol de 1922 (876), la qual nou mesos després, el 12 de

març de 1923, prenia un "acord favorable a l'establiment d'un règim obligatori de vacances", de "caràcter general per a tot el comerç de Barcelona". El text de l'acord no concretava "el nombre de dies que han de durar les vacances i diu només que els dependents d'una casa de comerç on no estigui establert un règim de vacances, gaudiran - d'aquestes i proposaran al patró el temps que hagin de durar i la manera de substituir-se solidàriament en el treball en forma que no pugui perjudicar-se la bona marxa de la casa" (877). El reconeixement del dret a les vacances i l'assoliment d'uns primers acords - per fer-lo efectiu de debò, significava una fita important en les - millores que el CADCI s'havia proposat d'abastar mitjançant la Comissió Mixta. L'acord sobre les vacances cloïa aquesta etapa de petits beneficis i conquestes que havien estat el primer escalat de salaris mínims i la jornada de les vuit hores. Els avanços com el mateix - CADCI hem vist que reconeixia no eren excessius, però les dificul- - tats experimentades palesaven prou bé la duresa del clima social de la postguerra i les dificultats de dreçar una estratègia sindical - cada cop més de classe amb una perspectiva futura que anava més en- llà ja de les reivindicacions quantitatives, però negociadora i cons- tructiva. (878)

Al llarg d'aquest període, el CADCI, juntament amb les altres entitats de dependents, formarien candidatures unitàries a les eleccions periòdiques de vocals per als Comitès Paritaris i la Comissió Mixta (879). Sens dubte, aquesta havia de constituir una de les escoles - sindicals dels dependents del CADCI, especialment dels més joves, en- tre els quals es forjarien alguns dels animadors de la futura Minoria d'Oposició Mercantil del CADCI. El grup de socis socialistes del Centre estava configurat per elements que treballaven al si dels Co- mitès Paritaris (880). Un dels membres més recalcitrants de l'oposi- ció d'aquells temps dins del Centre, Jaume Cardús, que havia mos- trat, com ja vàrem veure, fins i tot el seu refús a la Comissió Mix- ta com a instrument societari vàlid per a les lluites socials dels dependents, el veuríem formar part com a vocal dependent del grup quart (venda a l'engrós) dels Comitès Paritaris, a partir de Juliol de 1922 (881). Per una altra banda, el dirigent d'Organització i -

Treball del CADCI, Josep Ricart i Sala, el gener de 1923, era elegit Secretari de la Comissió Mixta del Treball en el Comerç de Barcelona (882).

Hauríem d'assenyalar aquí algunes de les iniciatives pròpies del CADCI, al marge de les grans línies d'actuació fins ara descrites. D'entrada la campanya per la supressió de l'impost d'utilitats, l'escalat del qual, d'acord amb la llei del 29 d'abril de 1920, afectava als sous dels dependents (883). "Aquest impost existia ja molt temps abans de la guerra però la seva aplicació gairebé no perjudicava a cap dependent. En efecte, els sous que llavors es cobraven eren, nominalment, molt més baixos i en segon terme gairebé totes les cases prenen l'impost a llur càrrec. Però ara la situació ha canviat; els sous són molt més alts -malgrat que llur poder adquisitiu sigui el mateix- i això fa que ben pocs s'escapin de l'impost. Per altra banda, són moltes les cases, sobre tot després d'haver entrat en vigor els escalats de sous mínims aprovats per la Comissió Mixta, que agafant-se amb el text de la llei fan pagar l'impost a llurs dependents ." (884)

La nova Junta d'Organització i Treball, elegida el novembre de 1920, decidia també d'ocupar-se d'immediat d'aquest problema i iniciava, en aquest sentit, una campanya per la supressió d'aquest impost sobre els sous dels dependents (885). D'aquesta manera el 27 de novembre de 1920, es dirigia als presidents dels quatre grups en què havia estat estructurada de bell antuvi la Comissió Mixta per tal que els Comitès Paritaris gestionessin d'aquesta el que els patrons es fessin càrrec de l'impost mentre no fos derogat (886), i el 21 de gener de 1921 adreçava una instància al ministre d'hisenda demanant-li la seva supressió (887). Per tal de "crear atmòsfera" a l'entorn de la instància, la Secció d'Organització i Treball n'adreçava còpies als caps de les minories del Congrés així com a totes les entitats de dependents de Catalunya i diverses d'Espanya, a les quals sol·licitava llur adhesió (888). Cambó, Lerroux, Romanones, Besteiro, Maura, Alba, Juan de la Cierva, Alfons Sala i August Pi i Suñer responien oferint el seu ajut i el ministre contestava aquella instància comunicant que havia estat passada a la Direcció de Contri-

bucions "per al seu estudi" (889). El CADCI i altres entitats de dependents s'adreçarien novament al ministre d'hisenda en escrit conjunt, el juliol de 1921 i la Secció d'Organització i Treball, en particular, mitjançant telegrama que demanava la resolució favorable d'aquella instància del 21 de gener (890). En pujar Cambó al govern l'agost de 1921, es refermava la campanya, tot aprofitant que amb anterioritat el líder regionalista havia palesat el seu interès perquè fos satisfeta l'aspiració del Centre (891). La Secció Permanent d'Organització i Treball, el Gremi de Viatjants i Corredors, l'Assemblea de Dependents de Reus, la Federació de Dependents de Catalunya, la Comissió Mixta del Treball en el Comerç de Barcelona i altres associacions, reclamaven l'exempció d'aquest impost sobre els salaris dels treballadors mercantils (892). El novembre de 1921, Josep Ricart i Ramon Ràfols, en nom d'Organització i Treball insistien -- novament en un altre telegrama a Cambó, per la supressió de l'impost tot "recordant ses manifestacions abans d'ésser ministre favorables nostra justa causa" i manifestant la seva confiança que "voldrà també servir interessos nostre estament que representa sector importantíssim població Barcelona" (893). El butlletí "Acció" de desembre de 1921, remarcava que el Centre no havia rebut "fins ara" cap resposta d'aquest telegrama, i, després de transcriure'l, afegia: -- "Creiem oportú recordar que el senyor Cambó a l'acusar-nos rebut, en 9 de febrer últim de la còpia de la instància que sobre aquest particular dirigirem en 21 de gener del corrent any, aleshores ministre d'Hisenda ens manifestà que la recomanaria amb el major interès, i que s'alegraria moltíssim que les nostres aspiracions fossin complaques. Lo lògic, sembla, que quan un polític se pronuncia en l'oposició en la forma que respecte a aquest assumpte va manifestar-se el diputat a Corts per Barcelona, quan arriba al Poder li ha de mancar temps per a presentar un projecte de llei, si tants escrits té en fer-ho per R. D., modificant el text de l'actual llei reguladora de la contribució sobre les utilitats. Però aquí, a Catalunya, s'ha ensenyat des de fa molts anys, per homes de totes les idees i de totes les posicions socials, que la lògica està renyida amb els ministres d'Espanya. No obstant, si el nostre estament sap

conduir-se en aquest cas amb la serenitat i virilitat necessàries, no confonent els propis interessos amb els d'elements agens per més connacionals que aquests ens siguin, no creiem impossible que la raó s'imposi conseguint l'anhelada exempció".(894)

La campanya prosseguiria especialment en atansar-se la presentació i discussió parlamentària dels nous projectes tributaris (895), mentre per a donar-li major eficàcia, el Centre traspassava la direcció de la Campanya a la Federació de Dependents de Catalunya i demanava la cooperació de la Federació Nacional de Dependientes (896). La Federació de Dependents de Catalunya organitzaria llavors un míting que se celebrava a la sala d'actes del CADCI, el 12 de març de 1922, amb la intervenció de F. X. Casals, Xuclà, Vilarasau, Salas, Samsó, Ciervo, Vallejo i Fernàndez, en representació de la Federació, del CADCI, dels centres de dependents de Manresa, Reus, Sabadell i del Sindicat de Funcionaris de Banca i Borsa de Barcelona, amb l'adhesió de nombroses entitats catalanes i d'Espanya, i que demanaria a les seves conclusions, la supressió d'aquell impost sobre els sous de la dependència mercantil que no passessin de 1.000 pts. mensuals, no considerant "com a una solució satisfactòria el traspàs de l'impost a la classe patronal, ja que aleshores, en la generalitat dels casos, el tribut repercutiria novament sobre els sous de la dependència." (897)

Els projectes tributaris aprovats pel Congrés de Diputats el maig de 1922, oferien "concessions" en aquest sentit que eren qualificades d'"insignificants" en un manifest fet públic el 2 de juny de 1922 (898), segons el qual no havien "satisfet ni als individus més radicalment partidaris de procediments reformistes", L'escrit blasmava l'actitud passiva dels diputats a Corts per Catalunya: "Malgrat que estaven particularment assabentats per recent memoràndum de la Federació, de les nostres aspiracions res han fet per a defensar-les. La major part d'ells, com és costum sempre que es tracta de política tributària, no estaven a llur lloc i els que hi estaven cregueren que no valia la pena de molestar-se per a defensar un assumpte que no afectava als accionistes del Banc de Barcelona o altres sectors

del capitalisme català. I això que alguns d'aquests darrers senyors han fet servir més de quatre vegades la tribuna i les masses del Centre. De totes maneres, no és probable que cap d'ells hi torni a tenir la més petita autoritat moral. La dependència de Catalunya cada dia va tenint consciència més clara de la seva condició de classe i aquesta consciència no l'enfeblirà cap sentiment atàvic ni molt menys els esbargiments d'un patriotisme més o menys baladrer que sols ha servit d'escambell per a l'enlairament d'uns quants advocats".

(899) El mateix manifest, per una altra banda, protestava per "l'augment enorme de l'impost de cèdules personals" que experimentava en aquests projectes tributaris (900). En definitiva, el resultat d'aquesta llei sortida el 26 de juliol de 1922 (901), superat el pas del senat, era que una de les seves bases permetia que el govern fes una nova redacció de l'escalat que substituïa l'anterior i en el qual els tipus d'imposició restaven "lleugerament rebaixats" (902) "El ministre de finances, senyor Bergamín, ha escoltat, en una petita part, les veus dels nostres Centres", assenyalava, anys a venir, a manera de balanç, el butlletí "Acció". "El problema resta en peu -afegia, tanmateix-, car no s'ha fet, de bon tros!, justícia a les nostres demandes" (903).

Hauríem d'esmentar aquí els diversos informes i manifestos del CADCI com l'informe d'Organització i Treball sobre el contracte de treball i la sindicació professional, el març de 1921, adreçat a l'Institut de Reformes Socials que havia obert una informació sobre aquest tema, i que defensava la contractació col·lectiva del treball conve'nida entre sindicats patronals i obrers (904) i la sindicació "forzosa para todos, sin distinción alguna exceptuando (...) de los que ejercen autoridad" (905), si bé sota la base del reconeixement de les organitzacions obreres veritables ja existents (906). La declaració del CADCI davant la crisi econòmica, el maig de 1921 (907). El manifest publicat el juliol de 1921 en contra de la violència en les lluites socials tot responent a una crida de la Unió General de Treballadors i del PSOE (908); el comunicat al ministre de gràcia i justícia, el 22 de juliol de 1921 i la lletra adreçada a l'alcalde

de Barcelona, a finals de febrer de 1922, respecte l'encariment de la vivenda i algunes mesures a prendre per a acabar-s'hi (909); l'informe esmentat en un altre lloc d'Organització i Treball sobre el "Segur Obligatori de Retirs Obrers" (910); la comunicació adreçada al ministre de treball sobre el plantejament societari i la tasca - del CADCI, l'octubre de 1921 (911); els telegrams cursats al ministre del treball i la instància adreçada a la Comissió Mixta del Treball en el Comerç de Barcelona, la primavera de 1922, "interessant-los per a què sigui ampliada l'acció tutelar del Codi de Comerç en ço que afecta diferents aspectes del dependent" (912); l'informe - d'Organització i Treball, el 15 d'abril de 1922, davant l'Avant projecte de classificació i agrupació d'indústries formulat per la Delegació del Ministeri de Treball, informe que subratllava que les "societats de civilització europea caminen vers el col.lectivisme i en llur marxa saltaran tots els entrebancs que se'ls hi oposen. La direcció de la producció ha de passar de mans dels capitalistes privats a mans de les nacions sindicalment organitzades". (913). Aquestes manifestacions socialistes eren repetides al manifest esmentat abans sobre les reformes tributàries que hom debatia al Congrés de Diputats, la primavera de 1922, en el que remarcava que "deure nostre és, saltant tota mena d'obstacles, no parar fins al triomf complet d'aquesta justícia social a què aspirem; fins a què la direcció de totes les modalitats de l'economia del país passi a mans de la nació socialment organitzada" (914)

A començaments de maig de 1922, la Secció d'Organització i Treball protestava per l'elevació de l'impost de consum sobre el sucre, mitjançant un telegrama al ministre d'hisenda (915); el novembre de - 1922 protestava pel R. D. del 14 del mateix mes "relatiu a la Col.legiació forçosa dels Agents i Comissions de Duanes" (916); el març de 1923, enfi, el CADCI protestava per "les noves formes que es pretenen imposar a les societats obreres" en telegrama adreçat al Mi-nisteri de la Governació i s'adheria a la protesta de la Unió Gene-ral de Treballadors feta en el mateix sentit (917).

El CADCI col.laboraria amb el Sindicat d'Empleats de Banca i Borsa

pel que feia a l'acomiadament de treballadors dels bancs de Barcelona i Terrassa, l'abril de 1921 (918) a part del tema del "retir -- obrer" al que ens hem referit més amunt (919); amb la Unió Ultramarina en la campanya d'aquesta entitat per la supressió del règim de l'internat (920); amb la Unió Professional de Dependents i Empleats de Comerç per la implantació del treball intensiu (921). Ens hem referit també en un altre apartat a la campanya de solidaritat "per la Rússia que és mor", a la subscripció de la qual col.laborava també la Secció d'Organització i Treball en particular (922); a les manifestacions públiques davant l'assassinat de Salvador Seguí (923) i la participació a la campanya contra el terrorisme, encapçalada per l'Ateneu Enciclopèdic Popular (924).

En la lluita social dels anys vint, els dependents no deixarien tampoc de sofrir els efectes de la repressió sobre els sindicats, especialment la protagonitzada per Martínez Anido. No cal dir que la sofriren els del Sindicat Mercantil de la CNT, però tampoc se'n havien de veure lliures dependents d'altres tendències. Així el CADCI havia de cercar el suport de "personalitats amigues" per a gestionar l'alliberament de Riu, vice-president del Centre de Dependents de Manresa, i Parés, soci del Centre de Barcelona, "als quals una disposició governativa els reté separats de llurs famílies i sotmesos al règim repulsiu de l'ergàstula. Per actives que les nostres gestions hagin estat i continuïn essent -afegia el comentari d'"Acció" de març de 1922-, els nostres companys no han pogut percebre fins ara aquell raig de llum que ha de tranquil·litzar llur ànim contorbat per una injusta detenció. Nosaltres que, per esperit de classe, ja havem sentit com a propi l'afront, com a companys, coneixedors que som del fons moral i, per tant, de l'absoluta inculpabilitat dels deginguts, no podem menys d'anatematitzar la política arbitrària que es vé administrant a Catalunya, fent víctimes del zel governatiu a inofensius ciutadans qualificats capriciosament de terroristes furibunds i erigits en prototipus de la malvestat. I més, encara, un detall aparentment insignificant ens inclina a creure que no és pas únic el nostre cas; un bon amic nostre que es caracteritza per la seva abnegació en favor de la causa nacionalista va mos--

trar-nos , no fa gaire, una lletra rebuda d'uns empresonats qualifi-
cats d'agitadors societaris i voltats, per tant, de l'aureola d'una
acció temible, en la qual lletra reclamaven en forma correcta però
corprenedora un present consistent en llibres catalans que havien
de rebre d'una catalaníssima entitat. I formulaven el prec de mane-
ra tan fervorosa i en termes que revelaven tal tendresa de senti-
ments, que ens resistim a creure en la perversitat d'uns homes que,
en demanar un llibre se senten commoguts, doncs aqueixa subtilitat
d'esperit rarament és patrimoni d'una ànima on hi niïn instints mal-
vats. Molt més evident és encara la inculpabilitat dels companys -
Riu i Parés titllats de pertorbadors caracteritzats, quan si alguna
característica conserven és la llur puresa de sentiments i el més
acendrat patriotisme. És per això que nosaltres creiem que l'arbit-
rarietat d'aquesta política és molt poc favorable al restabliment
definitiu -no aparent- de la normalitat tan sovintment invocada. La
repressió, quan no és justa, fa germinar sentiments mesquins en les
consciències sanes. Política assenyada, serena, mesurada, justa;
Heu's aquí les normes que deurien seguir els governants a casa nos-
tra si volguessin fer obra eficaç i procedir amb l'equitat, que ha
d'ésser el lema de llur gestió." (925)

Deixant a un costat altres actuacions del CADCI (926), cal remarcar
aquí el relleu de la iniciativa del Centre de promoure la participa-
ció de tota la dependència a la festa del primer de maig de 1923.
Recordem com el 1915 la Secció de Relació i Treball s'havia propo-
sat de celebrar, per primera vegada, la diada del primer de maig, si
bé l'assaig s'havia vist frustrat (927). Ara el 1923, el CADCI reco-
llia aquella iniciativa (928) i es decidia, a acomplir-la, tot cer-
cant que la dependència fes festa efectiva aquest dia. Així, el but-
lletí "Acció" del mes de març de 1923, sota el títol Primer de maig
de 1923, subratllava que aquesta data "serà segurament una data me-
morable tant en la història del Centre i en la del nostre estament,
com en aquella del moviment obrer de Barcelona. En el proper Primer
de maig les diferents modalitats de la dependència comercial de Bar-
celona i també la dependència administrativa de les indústries de
la ciutat, s'associararan per primera vegada a la Festa del Treball

Serà un acoblament fraternal, entusiasta i conscient, amb les forces obreres d'arreu del món que cada any, en aquella data, suspenen voluntàriament la festa de cada dia..." (929). "Afirmació obrerista", subratllaria també el mateix butlletí d'abril de 1923 pel que feia a la significació de la diada que s'apropava, "tant en el sentit de delimitar, vigoritzar i accentuar la nostra personalitat col·lectiva la individualitat del nostre estament com en el sentit de sumar-nos a les corrents de renovació social que agiten les masses productores d'arreu del món " (930). "La celebració per part nostra de la festa del Primer de maig, ultra ésser una mobilització per a la defensa de les posicions conquistades, serà una mobilització per a lluitar per tal de reivindicar noves posicions" (931). I, per damunt de "consideracions d'ordre estrictament econòmic, la festa del primer de maig és (com dèiem en el nostre número anterior) l'afirmació que fan les classes treballadores d'arreu del món de llur dret a ésser un element actiu en la vida social de llurs respectius; de llur aspiració a deixar d'ésser masses simplement mogudes per a esdevenir forces que moguin i dirigeixin..." (932).

Tanmateix, el projecte fóra un altre cop frustrat, si bé aquesta vegada per voluntat aliena al CADCI. La Junta de Govern de la Secció Permanent d'Organització i Treball del Centre, el 25 d'abril de -- 1923, feia públic un manifest tot explicant els fets:

"Companys! És en aquestes hores d'intensa vibració renovadora, per les que passa des de fa algun temps el cos social de Catalunya, que la Secció Permanent d'Organització i Treball del Centre Autonomista de Dependents del Comerç i de la Indústria, va creient en l'absoluta necessitat de vigoritzar i accentuar la nostra personalitat col·lectiva, la individualitat del nostre estament i alhora de sumar-nos també, sadollats de claror i animats d'un pregon esperit de solidaritat, a les modernes corrents de reforma social que agiten i commouen les forces treballadores d'arreu del món. Per a donar a tot-hom solemne testimoni de la nostra voluntat i dels nostres sentiments, havíem projectat queenguany la dependència comercial de - Barcelona i també el personal administratiu de les seves indústries

s'associessin ben ostensiblement a la festa internacional de Primer de Maig, havíem de demostrar a tothom que en la vida econòmica i social de Catalunya deixàvem d'ésser masses simplement mogudes i ens convertíem en forces que ens movíem a l'impuls de la nostra pròpia consciència. Al disposar-nos a aconsellar-vos que prenguessiu en ferm aquest acord, per a què després obréssim tots en conseqüència, els lligams d'un pacte se'ns presentaren tot seguit davant nostre. La dependència comercial de Barcelona, des d'abril de 1920 tenim establert un contracte col·lectiu de treball amb els nostres patrons. Des del moment que els acords que promulga la Comissió Mixta del Treball són de compliment obligatori per a tots els elements que tenim dret a ser-hi representats, és evident que existeix un veritable contracte col·lectiu de treball els extrems del qual deuen ésser assenyalats pels propis interessats. S'imposava, doncs, portar a la Comissió Mixta la nostra aspiració a fi que quedés incorporada a aquest contracte col·lectiu de treball. Respecte al resultat del debat que es pogués plantejar en el si d'aquesta corporació, teníem bones i fundades esperances. Era evident que tots els vocals dependents havien de pronunciar-se a favor de la Festa i era de pensar també que bon nombre de vocals patrons s'associarien a aquest vot. S'havia d'ensorrar la producció i l'economia de Catalunya perquè el dia 1 de maig haguéssim fet festa? No és evident que el consumidor que s'hagués vist privat de comprar un article en aquell dia, l'hauria comprat a l'endemà? No celebra la festa del Primer de Maig tota la població obrera de Barcelona empleada en les indústries de la ciutat? És que és tan perfecta l'actual organització social que no cap en cervell humà ni l'aspiració abstracta de millorar-la? Doncs, bé, companys, la Festa del Primer de Maig ha sigut denegada per la Comissió Mixta del Treball. Per 12 vots en pro, 19 en contra i 1 en blanc, així ho ha acordat aquesta corporació en la sessió extraordinària que ha celebrat el dia 16 del corrent mes. 14 vocals patrons i 18 vocals dependents estaven presents en el moment de la votació. Els primers votaren en contra i a llurs vots varen ajuntar-s'hi els de 5 dependents. Un altre vocal dependent desertà -

també dels rengles proletaris i votà en blanc. Aquests companys que així feren defecció de llur deure representen, en la Comissió Mixta al Sindicat Lliure de Banca i Borsa, a la Unió Professional d'Empleats i Dependents del Comerç i a l'Associació de Viatjants i representants del Comerç i de la Indústria. Cal fer constar que la Junta directiva d'aquesta última entitat va deixar als seus representants en completa llibertat per a què, en aquest qüestió obressin conforme als dictats de llur consciència, com ho prova el fet que els altres companys que pertanyen a la mateixa Associació votessin a favor de la celebració de la Festa. Jutgeu tots, amics, i jutgi també l'opinió obrera i ciutadana, sobre l'actitud de la nostra burgesia. Burguesia que s'arronsa les espatlles i deixa fer acovardida quan els treballadors de la indústria, sense circumloquis ni miraments, es prenen per llur pròpia mà la Festa del Primer de Maig, i que s'aixeca amenaçadora i provocativa quan els treballadors del comerç, imbuïts de consideracions legalistes, demanem amb tot respecte que s'extengui a nosaltres aquesta festa. Burguesia que vol aixecar entre nosaltres i els nostres germans d'explotació una barrera infranquejable d'odis, prejudicis i costums diferents. Burguesia que creu que a nosaltres sols ens interessen petites qüestions relatives a un quasi imperceptible benestar immediat i que tenim anestesiada tot el sentiment de justícia, tota aspiració a elaborar un ordre social més just i més equitatiu que el d'ara. Doncs bé, no; nosaltres, i al nostre costat creiem que hi ha la generalitat de la dependència comercial de Barcelona, proclamem ben alt la nostra aspiració a una completa transformació del règim econòmic del país. Repudiem el règim actual que estableix una separació entre els treballadors i els instruments de treball, i que porta com a conseqüència que, malgrat les acumulacions immenses de riquesa que es produeixen, la generalitat del poble de Catalunya vegeti en un nivell de vida baixíssima. En altres temps en què la producció -fraccionada en minúscules unitats i desproveïda de l'utilitatge modern- revestia formes individuals, era lògic que els seus instruments fossin també propietat individual del petit menestral o del petit marxant. Però avui, en què la llei de concentració envaeix totes les esferes de -

l'economia, avui que la gran indústria triomfa damunt la petita manufactura; que el gran basar desplaça la petita tenda, avui que als països de la nostra civilització la producció revesteix cada dia més formes col·lectives, la propietat dels seus instruments ha d'ésser col·lectiva també. Per damunt de les diferències de raça i de llengua, proclamem ben alt l'existència d'una solidaritat entre tots els explotats i desheretats de la terra, sense distincions de modalitats professionals de cap mena. Volem celebrar, enguany, la festa del Primer de Maig, i ja l'hem celebrada. Els nostres clams i les vostres protestes han sigut els cants de la festa. No hi fa res que di marts vinent les botigues no es tanquin i en els despatxos es treballi. Per damunt de la normalitat quotidiana esbategarà en els vostres establiments la bandera ideal de les nostres repudiacions i de les nostres esperances." (933)

Un dels dependents que havia votat en contra de fer festa el primer de maig, al si de la Comissió Mixta, havia estat Pau Griera, vocal dependent per l'Associació de Viatjants i Representants del Comerç i de la Indústria el qual, a les planes de "Lluita" del 15 d'abril de 1923, havia defensat que "per damunt de totes les reivindicacions de caràcter social, estan a nostre entendre, les reivindicacions de caràcter nacional, ja que, una volta obtingudes aquestes, subsidiàriament haurem les altres" (933 bis). Jaume Cardús, tot partint de les afirmacions de Griera i fent esment de la seva actitud, a les votacions de la Comissió Mixta sobre la qüestió del primer de maig, escriuria un article titulat Lo primer, al mateix periòdic "Lluita", del 15 de maig de 1923 que ens ajuda a perfilar també alguna de les oposicions que existia entre els dependents pel que feia a com havien d'entrelligar-se les reivindicacions nacionals i les socials i a la prioritat o no d'una sobre l'altra: "Des d'aquestes planes s'ha dit -escrivia Cardús- en Griera així ho sostenia, que primer devien ésser catalans que dependents i així desenterrant el dualisme de - l'equivoc i de la discòrdia, tal vegada s'aplanava el camí, de la defecció, per ulterior actituds d'un eclecticisme vergonyós i inconscient, si no altra cosa, votant en el si de la Comissió Mixta per -

pròpia iniciativa, contra la celebració del Primer de Maig per part dels obrers mercantils. Sortosament són unió els que sabem que la condició de catalans i de dependens no'ns eximeix de la primera condició nostra: de la condició humana. Aquesta és la primera, l'única al ritme de la qual va desenrotllar-se tota la personalitat com una massa compacta, fluida de totes les exquisideses i sensibilitats i indesintegrable perquè no admet la pluralitat en la dignitat. Quan hom té en la consciència el convenciment de que és un destí, dins el destí de la gran família humana, també té la fortitud de la seva personalitat íntegra, la vacil·lació no hi cap i l'ofensa al dependent, primer que tot és l'ofensa a l'home. Precisament per insuficiència d'humanisme l'organització nostra no té la força de classe que fins pel número li correspon i d'això se'n ressent aquella catalanitat que per la seva pròpia inconsistència, per lo fòssil, admet encara el dualisme de lo primer, no la nostra catalanitat ingènita. La màxima llibertat resident en la independència espiritual, la pregonan encara més alt quan el cos sofreix el flagell del captiveri. Així és d'inexpunable la nostra catalanitat en braços del profund humanisme nostre, afirmació constant i ferma de la personalitat indesintegrable, sempre nua, sempre humana... L'obrer mercantil català no deu oblidar-ho: se l'explota en català i en catalnista amb la mateixa impietat que qualsevol espanyol, posem per cas, pugui fer-ho. La cantarella dels expoliadors nostres sempre és una, i al trinc del diner ofega la més elemental cortesia unes vegades, els més nobles sentiments, els més fecunds idealismes, sempre". (934)

El 13 de juny de 1923, era renovada la junta de govern d'Organització i Treball, al davant de la qual figurava Ramon Ràfols i Camí, un dels animadors de la Secció i de la seva junta des d'abril de 1921, com ja vàrem veure al seu moment, i representant igualment de la tendència socialista del CADCI. La nova junta, ultra ocupar-se de les dificultats econòmiques que travessava la Caixa contra l'atur forçós - (935), organitzava un cicle de conferències sobre "les principals qüestions que s'agiten dintre el gran món del treball". "Els conferenciants que passaran per la nostra tribuna -assenyalava "Acció" -

del mes d'agost de 1923 - seran tots, més que uns il·lustres personatges, uns veritables amics. Volem tenir la sinceritat de declarar que desitgem que vinguin a col·laborar en la nostra obra, no pas a posar-hi entrebancs ni a sembrar-hi sofismes. Obrerisme integral; sindicalisme a base múltiple és la nostra bandera. El millorament del règim de treball (sous, jornada, vacances, condicions d'higiene i d'acomodament, etc.) és un factor del millorament del nostre nivell de vida. Actuació cultural, actuació mutualista, actuació cooperativista, actuació política o legislativa, són actuacions que les masses treballadores no deuen bandejar si es vol arribar a un estat social millor que l'actual, a un règim socialista, on la producció de les riqueses s'intensifiqui i on llur distribució es faci seguint normes d'equitat i de justícia.

No negarem mai la nostra condició de catalans; mai postergarem el nostre idioma davant cap altre idioma nacional, però tampoc ens confondrem mai amb les forces de la reacció i del mal que corren desbordades per Europa, prenent arrastrar darrera d'elles les falanx humanes per a portar-les cap als camps de batalla on hi esperen la destrucció i la mort. Per Catalunya; per a Catalunya, sí; però també pel poble i per al poble. Fem tot lo necessari per a què un dia no llunyà les circumstàncies exteriors canviïn i la nostra acció pugui estar a l'alçada del nostre pensament." (935 bis).

Del cicle projectat, solament es podrien celebrar dues conferències a càrrec de Joaquin Escofet de la Federació Gràfica Espanyola de la UGT, el 7 de juliol de 1923, sobre "L'aspecte sindical del moviment obrer" (936), i de Delfi Dalmau, el 21 de juliol, sota el títol "Del federalisme per la democràcia al socialisme i de l'imperialisme pel nacionalisme a l'internacionalisme" (937)

Al costat de tota aquesta actuació descrita fins ara i d'altres manifestacions internes (938), cal esmentar la tasca organitzativa, les reformes estatutàries que d'alguna manera enregistraven la major complexitat de la Secció d'Organització i Treball (939), els serveis de la Borsa de Treball (940), el Consultori Jurídic (941), la Caixa

contra l'Atur forçós, creada en aquest període com hem indicat en un altre apartat (942), el servei esmentat també de consultes sobre disposicions i acords de la Comissió Mixta, i de presentació de denúncies, muntat pels gremis del Detall i Alimentació, Viatjants i Corredors, d'Escriptori i Major, i de les agrupacions de Banca i Borsa, Transports i Duanes, i Assegurances i Publicitat (943), la Comissió Permanent de Cens (944). Hauríem d'esmentar també la constitució - d'una "Comissió dedicada a estudis socials" el juliol de 1921 (945), les gestions per a participar el Centre a les eleccions de vocals de la Junta Local d'Emigració, el juliol de 1921 (946), a la Junta d'Aranzels i Valoracions el setembre de 1921 (947), i al Tribunal Industrial el 1922 (948), "seguint el criteri d'intervenir a tots els organismes de caràcter social" (949).

Amb la proposició esmentada de Ràfols i Camí, en nom d'Organització i Treball a l'Assemblea de Terrassa, del 6 de setembre de 1923, per tal que la Federació de Dependents de Catalunya ingressés a la Internacional Sindical d'Amsterdam, pocs dies abans del "pronunciamiento" de Primo de Rivera es cloïa una etapa de l'evolució del CADCI, la importància de la qual no pot escapar-se sols a la vista dels textos i de les dades fins ara exposades. Especialment des de la crisi de la tardor de 1920, el Centre havia experimentat un canvi real, primer al si d'Organització i Treball i després a la mateixa direcció del Centre a través de la personalitat de Francesc Xavier Calsals, "canvi d'orientació" que la Membria del Centre del curs 1921-1922, llegida al Consell general ordinari de socis del 25 de juny de 1922, subratllava explícitament (950).

Els comentaris i articles sense signatura del butlletí "Acció" enregistren perfectament aquest procés de penetració de la consciència i del sentiment de la solidaritat de classe a l'interior del CADCI i entre els dependents en general, fenomen que produïa l'alarma i la repulsa de Ramon Rucabado, ancorat a posicions d'un catolicisme integrista o ultra-tradicionalista en qüestions socials (951), les posicions del qual obtenien, ben segur, cada cop menys ressò al si del CADCI, àdhuc entre els mateixos socis de línia social conservadora.

Com una mostra d'aquest procés, i al marge d'altres textos citats al llarg d'aquest capítol, assenyallem aquí el publicat al butlletí del Centre el juny de 1922, fet a propòsit de la presència de representants dels centres de dependents de Catalunya al dinar de germanor de les festes de l'aniversari del CADCI de 1922 (952) i titulat - La compenetració germanívola: "La dependència de Catalunya es va situant -hi llegim- (...) al seu lloc en el món social d'una manera automàtica a mida que va afirmant la seva responsabilitat. S'ha d'acabar la nostra inhibició en les lluites socials per ésser l'obra més suïcida pel dependent i l'obra més pertorbadora en el moviment social del nostre poble. El dependent, per l'especialitat del seu treball ha d'ésser el factor ponderatiu en els conflictes obrers, però cal que aquesta acció vagi acompanyada del prestigi producte d'una conducta noble i lleial. El nostre estament ha de tenir interès en esborrar el falç prejudici segons el qual som un apèndix de l'element patró; la dependència catalana ha de tenir interès en no ésser altra cosa de la que és: una classe obrera. Acceptada aquesta condició prèvia, indispensable, aixequem la nostra personalitat social amb una classificació ben definida i clara. Obtingut aquest objectiu, haurem de conquerir un justíssim dret i el respecte i la consideració de tots. Avui ja no és possible viure al marge de la lluita social, ni col·locar-se, o més ben dit, interposar-se entre els dos elements en pugna, no. Les lluites socials a mida que es van aguditzant, es van simplificant els elements i els motius en pugna i, entre mig, no pot haver-hi altra cosa que el receptor de les violències dels bans en litigi; i aquesta trista misió no creiem pugui ésser aspiració del Dependent. El dependent ha de formar a les rengleres del proletariat aportant-hi la valor intel·lectual que posseeix i l'amor a la riquesa nostrada, perquè aquesta és de Catalunya i no d'una classe. (953).

En acabar aquesta etapa, el CADCI havia arreglerat darrera seu la major part de les entitats de dependents de Barcelona, en adoptar aquestes, la tàctica negociadora de la Comissió Mixta, i de Catalunya, a través de la Federació de Dependents de Catalunya. Entitats com l'Associació de la Dependència Mercantil o la Unió Ultramarina

adherida a la U.G.T., seguien la pauta marcada pel Centre en aquest sentit. La mateixa UGT que s'oposaria en un principi a què la Internacional d'Amsterdam acceptés l'ingrés de la Federació de Dependents de Catalunya, hauria de desistir del seu propòsit davant la realitat que la Federació de Dependents disposava de més cotitzants que no pas la Federació Española de Empleados y Técnicos de la U.G.T. - tota sencera (954). Pel que feia al Sindicat Lliure Professional Mercantil que es constituïria en aquest període, tenia una força escassa i anava a esdevenir l'enemic directe del CADCI durant la propera dictadura (955). A la pràctica el Sindicat Mercantil de la CNT s'havia quedat sol en la seva estratègia i val a dir que el seu futur demostraria també que era la branca menys anarcosindicalista de la Confederació Nacional del Treball (956). El Sindicat Mercantil del que veiérem els seus primers temptejos organitzatius a finals de 1917 i començaments de 1918 (957), assajaria de capitalitzar a favor de les seves tesis sindicalistes d'acció directa, el descontentament produït pels primers escalats de sous, aprovats per la Comissió Mixta, com ja ho veiérem més amunt (958), però aviat sofriria la repressió del tàndem Martínez Anido-Arlegui i la seva clausura legal i desorganització. A finals de novembre de 1922, iniciava la seva reorganització (959) i a començaments del mes de gener de 1923, canviava el seu nom pel de Sindicat Únic de la Distribució (960) i mostrava un notable activisme sindicalista, especialment de caire proselitista que adquiriria en algun moment un tó coactiu com ho denunciaria el butlletí "Acció" del mes de maig de 1923: "Des de fa un quan temps venim rebent queixes de diferents companys, socis nostres molts d'ells, respecte a què una entitat de dependents de Barcelona, - el Sindicat Únic de la Distribució-, vé fent la seva propaganda en una forma absolutament incorrecta. Els individus que integren la Junta d'aquest Sindicat, s'entretenen enviant comunicacions als treballadors del ram requerint-los a personar-se en el domicili del Sindicat, per a tractar d'un assumpte que els interessa, i al final d'aquestes comunicacions, sota del timbre, hi escriuen a mà expressions com les que segueixen:

Al no presentarse en la fecha que indica la presente, nos veremos obligados a hacerlo personalmente.

Es inexcusable la presencia, por no vernos obligados a comunicarlos por segunda vez.

Esperamos vuestra asistencia, de no ser así os invitaremos a vuestros domicilios particularmente.

Os rogamos no nos hagais gestas más tiempo en molestarnos a mandarnos convocatorias, de no acudir a esta sentiremos tenerlo que hacer particularmente y personalmente.

Aquest sistema i aquest llenguatge són senzillament odiosos i intolerables. Totes les entitats obreres a la formació de les quals ha presidit una realitat d'associació; totes les entitats obreres que no siguin filles d'una artificiositat ni d'un propòsit arterament premeditat per a suplantar la veritable voluntat proletària, han de menjar-se els respectes i consideracions de l'opinió obrera i ciutadana. Tot treballador ha de tenir completa llibertat per a associar-se a l'entitat que pels seus fins i per les seves tàctiques, millor s'ajusti amb la seva particular manera de pensar i sentir. La propaganda que cada associació obrera faci encaminada a augmentar el nombre dels seus adherits deu estar completament desprovista de tota expressió oral o gràfica, que faci suposar l'existència d'un propòsit d'amenaça o represàlia contra el treballador que no vulgui ingressar en aquella determinada entitat. El dependent que se senti identificat amb les doctrines i amb les tàctiques del Sindicat Únic mercantil farà molt bé en allistar-s'hi, i si és soci del Centre farà molt bé en allunyar-se dels nostres rengles, puix no és possible a un mateix temps, militar sota dues banderes diferents. Però el dependent que cregui que el millorament de les condicions de treball és un simple factor, però no causa única del millorament del tipus de la nostra existència; el treballador que cregui que les entitats obreres paral·lelament a llur actuació encaminada a millor el règim de treball deuen també de realitzar-ne d'altres de sentit cultural, mutualista, cooperativista, artístic, esportiva, el dependent que sigui partidari del sindicalisme a base múltiple l'esperit del qual és el que anima al nostre Centre, aquest dependent, aquest treballa

dor deu venir amb nosaltres i no deu anar-se'n amb aquells que neguen i combaten aquest ideari. El dependent que cregui que sota la bandera del nostre sindicalisme integral serveix millor els interessos de la transformació social que no seguint als qui creuen poder transformar radicalment en un moment donat, tot el règim social dels nostres països, aquell dependent no ha de sortir-se per a res del Centre. El dependent que tot i estant net d'egoïsmes xenofobs creu que ha de respectar-se l'esperit nacional de Catalunya, que sense que el proletariat català s'hagi de convertir en una força propulsora i activa del moviment renacionalitzador català del nostre poble, té el deure de respectar i seguir els avanços d'aquest moviment; tot el dependent, el treballador, que creient que la nostra feina no és discutir ni teoritzar sobre els problemes gramaticals del nostre idioma, cregui que tenim el deure, dintre de Catalunya, de servir-nos-en correntment, tant en el llenguatge parlat com en el llenguatge escrit; el dependent que tot i col·locant-se en el plànol d'un generós internacionalisme, sent revoltar-se profundament la seva ànima, en veure com se pretén anorrear les característiques nacionals de Catalunya, per a estendre sobre les llurs runes les fronteres espirituals d'un altre poble; el dependent i el treballador que no es donguin vergonya de ser catalans, perquè al fi i cap Catalunya és un poble de civilització mil·lenària que ha aportat i aportarà encara, precioses col·laboracions al progrés de la humanitat; aquest company si rep una convocatòria del sindicat expressat no n'ha de fer absolutament cap cas. Ha de guardar-se-la per a ell i no ha de fer-la circular entre els seus companys de treball; nosaltres no hem de ser els criats de ningú. I si la convocatòria conté expressions pinxesques ha d'estripar-la en quatre trosos i no ha de pensar-hi més. Si aquest company treballés en l'administració d'alguna indústria, convivint per tant, amb treballadors d'altres oficis, com a deferència particular envers aquest, pot dir-los-hi que ell està ja sindicat al Centre, la història, l'actuació i les doctrines del qual farà molt bé en propagar; com a justificatiu de la seva condició de soci nostre deurà sempre ensenyar el carnet del Centre, degudament legalitzat. Lo que no deu fer mai aquest company és anar al Sindicat Mercantil i allí donar explicacions del perquè no vol entrar-hi.

Se li ocorreria a algú, que professés unes determinades idees polítiques, i que rebés un convit per a allistar-se a un casino d'idees diferents, en molestar-se anant a aquell casino a explicar per què no vol ingressar-hi? Propugnem per l'esclavitud o lluitem per la llibertat?. Afortunadament les persones que es troben al davant dels organismes superiors de la col·lectivitat a què està adherit el Sindicat Únic Mercantil, demostren tenir un criteri àmpliament liberal, que els honora en absolut, han posat a rotllo l'excés de zel dels entusiastes minyons que porten la direcció d'aquella societat. En la Solidaritat Obrera, del dia 13 del passat mes d'abril, s'hi llegia l'article següent:

"Lo que no deu fer-se

Dia darrera dia venim propugnant des d'aquestes columnes perquè la nostra organització sigui feta a base dels principis que informen la CNT. Hem dit i repetit que violentar als individus per a què vinguin a l'organització està en pugna amb el criteri que ha informat tota l'actuació del sindicalisme revolucionari durant moltíssims anys. Però sens dubte no serveix de res que ho diguem i ho repetim cada dia sense parar. Sense saber a què obeeix ni per quina causa, cada dia s'obra en forma contrària de com deuria obrar-se. Se va dir, durant moltíssims anys, que nosaltres, els sindicalistes, apreciàvem més la qualitat que la quantitat. Se va dir, se diu encara; però s'actua en sentit contrari. Ahir mateix, sense anar més lluny, es presentaren a nostra Redacció uns individus i en unes convocatòries que ens varen ensenyar, i que havien sigut enviades per un Sindicat afecte a la Federació Local es llegia, escrit a mà i després del segell, lo següent: ... i que no tinguem de convidar-lo a vosté per segona vegada... I així per l'estil s'expressaven les demés. A nosaltres que no se'ns pot senyalar de parcials, ens va semblar, senzillament, intolerable aquesta manera de convocar als individus per a què acudeixin a l'organització. Els sindicats a base d'aquests procediments, ni són sindicats ni són res. Són aglomeracions d'individus que estan allí per por i que aprofitaran la primera ocasió que se'ls hi presenti per a anar-se'n o per traicionar aquesta matei

xa organització. Seria de desitjar que en lo successiu no tinguéssim que ocupar-nos més de fets anàlegs." (961)

El text publicat pel butlletí "Acció" probablement també volia sortir a tomb de les temptacions d'algun nucli minoritari de socis que se sentirie a prop dels plantejaments del Sindicat Mercantil o Sindicat Únic de la Distribució. No oblidem aquí que les posicions de Cardús cum hem vist abans, anaven en el sentit que el CADCI no adoptés una tàctica i una estratègia sindicals diferenciades de l'organització hegemònica dins del moviment obrer que era lògicament la CNT, si bé ho assenyalava el maig de 1920 després de la repressió del Comte de Salvatierra i quan s'encetava un nou i breu període de treva i de llibertat sindical si bé sense restablir-se les garanties constitucionals. Per una altra banda, quan Angel Pestaña havia pronunciat una conferència al CADCI, el 23 de gener de 1923, sobre "la dignitat professional", organitzada pel Sindicat Únic de la Distribució, l'acte havia estat presidit per "Xifort, president de dit Sindicat i alhorasoci del Centre", segons Ramon Rucabado. (962)

Com a punt final sobre el tema de les relacions difícils del CADCI amb la CNT, esmentem aquí un article de Joan Peiró, l'estiu de 1923 a la revista "Espanya" de Madrid, "a propòsit de Catalunya" i en el que, segons el periòdic "Lluita", hi havia "una carinyosa al·lusió a la dependència" (963): "Em dia i no tardarà, que el ejército del Centre Autonomista de Dependents -prolongación actual del filibusterismo- forme con el sindicalismo, de grado o por fuerza..." "Fa temps -comentava tot seguit- el portantveu citat de la Federació de Dependents de Catalunya- que l'organ sindicalista en la premsa va portant sovint al·lusions als dependents, que demostren a bastament que volen que anem amb ells. No sabem -ni ells saben encara amb certesa on ens enquibirán. Potser serà ressucitat aquell fantasmagòric Sindicato Único mercantil de trista memòria. Tal volta sigui en el de la distribución de flamant creació. Ço que no cal dubtar és, segons es veu, que cal que tots els dependents ens preparem per a formar al costat del senyor Peiró, de grado o por fuerza. Ni una paraula més. Que un dia o altre començarà una ofensiva contra nosaltres,

no ho dubtem ni ens sorprendrà. Però a ço que no creiem que hi hagi dret és a usar encara aquesta mena de literatura. Què significa això? No és, per cert, nostre propòsit comentar la desgraciada afirmació d'en Peiró, en ço que té de material i barroer sentit d'amenaça. Més greu ens sembla - i consti que sols exposem la nostra personal opinió- perquè significa una incapacitat inicial per a solucionar definitivament cap problema. Aquest esperit sectari, de creure's els millors i els únics, despreciant olímpicament a tots els altres; -- aquest escriure dogmatitzant sempre, sense raonar, no ens pot convèncer. Són segurament en gran majoria els dependents que veuen amb fervorosa simpatia l'organització obrera, en ço que significa, de dignificació col·lectiva i de baluard contra l'actual regisme, que no permet que regni la justícia entre els homes. Aquesta aspiració a una major justícia i llibertat, uneix en un suprem anhel a tots els homes de sensibilitat i esperit liberals, sigui quin sigui el camp on militin i els viaranys de la llur actuació. Cap al mateix cim lluminós van tots els afanys i totes les accions més o menys ràpides i més o menys encertades. Però dintre els diversos camins a seguir poden haver-hi discrepàncies de criteri, i aquestes han d'admetre's i respectar-se. Que un grup més o menys gros i més o menys respectable -ja que fóra discutible el fet de l'organització obrera en sí, i el sindicalisme limitant que el mena, compost d'una minoria activa, que obra tal volta més per omissió dels altres que per densitat de llurs components- vulgui imposar a dintre i a fora llur criteri amb esperit fanàtic, sense acceptar discussions ni donar explicacions, constituint-se per auto-declaració com a posseïdors de tota la veritat i tota la justícia, i exigint d'acord amb això, la sotmissió total, fins en l'ordre de les idees, no és acceptable." (964)

La realitat fóra que l'ofensiva contra el CADCI havia de produir-se d'hora però no de part de la CNT, sinó de l'expressió de les forces tradicionalment antinacionalistes i antisindicalistes que, ahora, havien de batre's també contra la central anarcosindicalista.

Hem assenyalat l'alternativa sindical del CADCI; també la penetració

progressiva de la ideologia socialista al seu si. Al llarg d'aquest període, aquest socialisme anava barrejat amb una forta mitificació del cooperativisme que era presentat, sovint, com la clau que havia de permetre de superar el sistema capitalista vigent. Alguns textos hem esmentat al llarg d'aquestes planes sobre el plantejament cooperativista del CADCI, el qual, a més a més, promovia en aquesta etapa la Secció Permanent de Cooperativisme que tenia cura de la Cooperativa de Consum i la Cooperativa de l'Estatge (1965). "La complicació progressiva de la vida -funesta herència d'un període de lluites que ha capgirat els principis econòmics del món enter- subratllava la Membria del Consell Directiu del CADCI del curs 1921-1922, havien de transcendir fatalment a la nostra classe amb caràcters tal volta més accentuats, car la inestabilitat econòmica vé ja de temps manifestant-se en el nostre estament. Una solució s'oferiria, no obstant, per atenuar els efectes de la crisi: la solució cooperativista (...)" (1966).

En un editorial, a la primera plana del butlletí "Acció" de desembre de 1922, sota el títol De cooperativisme, hom hi afirmaria: "L'aspecte cooperativista comença a sentar sòlida base en la nostra entitat i el seu ràpid desenrotllament acusa un interès creixent per part dels nostres consocis, interès que dóna estímul i major impuls, encara, a l'activa gestió de les nostres Seccions de Cooperativisme. (...) (1967) Amb tot, malgrat l'èxit dels nostres novells organismes, la doctrina cooperativista no és mesurada entre nosaltres en tota la seva alta valor, i, lluny d'ésser considerada com un valuós mitjà de fensiu de l'economia obrera, més aviat és esguardada amb certa indiferència, de tal manera que per a realitzar qualsevulla temptativa o esforç en aquest ordre, és necessari vèncer el general especticisme amb la valor exemplar i tangible de la realitat; tasca improba que, en la majoria dels casos, anul·la els millors esforços i resta -- energies per a més altes empreses. Certament que aquesta apatia envers les solucions cooperativistes té el seu origen en el fet d'haver estat arreu combatudes per elements capitalistes i economistes que, atribuint-els-hi un antagonisme amb l'ordre econòmic i jurídic ,

sembraven la inseguretats i la desconfiança impedit així que la idea cooperativista arribés a arrelar-se en l'ànim dels consumidors amb la necessària força del convenciment. El desequilibri econòmic aguditzat en els darrers anys ha posat, però, de relleu tota l'eficàcia d'aquest mitjà de defensa econòmica, i avui aquella actitud de combat dels enemics del cooperativisme esdevé pueril si es considera el desenrotll de que ha estat i és encara susceptible aquest sistema. A l'estranger, innumbrables cooperatives de consum, de producció, de crèdit i de construcció pregonen l'eficàcia dels petits esforços - units sota una destra i aciençada direcció. No fa gaire que la Banca neoyorquina ha vist obrir les portes de nous establiments nascuts de la cooperació obrera i no escapa pas a la clara visió de llurs col·legues la possibilitat d'un brillant avenir si, com és d'esperar de - llur especial constitució, estan en condicions de concedir al públic el màxim de facilitats bancàries. El Centre, que té en la vida obrera catalana una considerada jerarquia, té el deure de suscitar i fomentar tot l'interès envers els sistemes que pugin determinar un benefici per a la nostra classe, i en evocar l'exemple del cooperativisme nordamericà no ho fa tan solament guiat per l'afany de millorament material que representa, sinó també perquè aqueix exemple entraña una manifestació d'alta capacitat i una plenitud de sentit - civil que nosaltres anhelem per a Catalunya".

Les seccions entre 1918 i 1923.

Abans de completar aquest capítol, ens referirem a l'actuació de les tres seccions del Centre, Educació i Instrucció, Socors Mutus i Esports i Excursions, car a les altres tres ens hi hem referit, en apartats anteriors (968). Indubtablement aquestes tres no presenten l'espectacularitat i la conflictivitat de les de Propaganda Autonomista o d'Organització i Treball, però com ja hem pogut veure, al llarg de la història del CADCI, per sí soles ja haurien prestigiat una institució. L'eficàcia i la marxa progressiva i contínua eren els seus trets definidors.

Pel que fa a la Secció Permanent d'educació i instrucció, hem vist en un altre apartat l'evolució del nombre de matricules i d'assignatures de les Escoles, així com les seves millores materials i d'equipament (969).

Hem esmentat, igualment, com en començar aquest període, Ferran Boter, professor de les Escoles Mercantils Catalanes, era nomenat director de les mateixes (970). El curs 1918-1919, hom cursava per primera vegada l'assignatura de Dibuix Tèxtil, a cura de Joan Feu i Pañellas, la de Legislació Duanera, a cura de Ferran González i Boix que formava part del quart curs dels Estudis per a dependents venedors i viatjants; la de Pràctiques de tissatge, a cura de Rafael Pons i Farreras, hom introduïa també un nou grup d'Aritmètics i Nocions d'Algebra a càrrec de Domènec Vendrell i Priu, un altre curs de Francés I i d'Anglès I, en canvi, desapareixia, l'Esperanto (971). El Pla d'Estudis dividit en tres especialitats per a dependents administratius o comptables, per a venedors i viatjants, i dependents coresponsals, romanien bàsicament el mateix, si bé amb diverses modificacions parcials (972). Per primer cop hom introduïa en aquest curs classes de 2/4 de 8 a 2/4 de 9 dels vespres. (973). Igualment hom creava el càrrec de Conservador del Museu Comercial, tasca que estrenaria Narcís Rucabado (974).

Tanmateix, aquests curs les Escoles Mercantils Catalanes anaven a sofrir les anormalitats de la conjuntura. Per una banda, la passa de grip forçava el tancament de les classes pocs dies després de començades (el 10 d'octubre), fins el 11 de novembre de 1918 i l'ajornament de la festa d'inauguració del curs (975). Tanmateix, el curs es veuria novament estroncat en produir-se el tancament del local a finals de gener de 1919. Obert parcialment, el 14 de juliol de 1919, hom desenrotllaria un curs d'estiu per suplir en el possible els perjudicis causats per la clausura de la seu del CADCI (976).

El curs 1919-1920 reformava el curs elemental i el subdividia en --dues matèries, que esdevenien tres el curs següent (977). Per una --altra banda passava a cursar-se la Història de Catalunya, a cura d'Enric Cubas (978). El més remarcable durant aquest curs, eren els cursets complementaris com el d'Educació Cívica, a partir del 7 de febrer de 1920, per Francesc Culf i Verdguer (979), el d'Ampliació de Comptabilitat a cura de Ferran Boter, a partir de 23 de març de 1920 i que fóra l'antecedent immediat de l'Agrupació de Comptables com haurem de veure tot seguit (980); el d'Oratòria i Composició --Literària, a càrrec de l'escriptor Josep Granger a partir del 6 de maig de 1920 (981) i sobre tot la introducció del cinema com ins--trument pedagògic al CADCI, mitjançant unes sessions de "cinematò--graf instructiu", projectades ja per al curs anterior (982) i que es desenrotllarien el 12 de maig i el 18 de juny de 1920 (983). L'estiu de 1920, com els venidors, hom desenrotllava cursets entre el 15 de juliol i el 15 de setembre, dirigits bàsicament " a donar la deguda preparació a aquells alumnes que vulguin matricular-se el curs 1920-1921" (894). El 1920-1921, hom completava la reforma del curs elemental, com hem vist, s'introduïa l'assignatura de Física i Nocions de Química a cura de Francesc Salas i algunes modifica--cions dins del Pla d'Estudis, a la recerca sempre de la major uti--litat pràctica del mateix (985) El fet més important d'aquest curs però, era l'acord adoptat pel Claustre de l'Escola d'Alts Estudis Comercials de considerar "el certificat d'estudis expedit per les esmentades Escoles (del Centre) com a títol suficient per a habili--tar per a l'ingrés a l'Escola d'Alts Estudis Comercials" (986), -

acord que pres per unanimitat per aquell Claustre, era ratificat pel Consell de Pedagogia de la Mancomunitat el 25 de novembre de 1920 - (987). Aquest curs, també, com a conseqüència del cursel d'ampliació de comptabilitat esmentat, es creava l'Agrupació de Comptables, la qual era inaugurada el 10 de febrer de 1921 (988). Aquesta agrupació, la finalitat de la qual era d'"estudiar i discutir en comú temes científics i tècnics referents a la professió de comptables" (989), donaria llocs anys més tard a la formació de l'Associació de Comptables de Catalunya (990). El 1920-1921, es desenrotllaven igualment, cursets complementaris. Així, a partir del 15 de març de 1921, es desenvolupava el Curs d'Extensió d'Estudis Comercials d'iniciació als estudis comercials superiors, a cura de professors de l'Escola d'Als Estudis Comercials, sobre qüestions "afectades per la guerra o que eren conseqüència de la mateixa" i que resultà d'una remarcable actualitat i interès. El curs es composaria de cinc conferències de Rossend Serra i Pagés sobre "Les noves nacionalitats": 1. Pobles bàltics (Finlàndia, Estònia, Letònia, Lituània, i Polònia) 2. Pobles danubians (Txecoslovàquia, Àustria, Hongria i Romania). 3. Pobles balcànics (Iugoslàvia, Albània, Grècia, Bulgària i Turquia europea). 4. Pobles càucaso-ucranians (Azerbaidjan, Armènia, Geòrgia i Ucraïna) 5. Pobles turco-aràbics (Turquia, asiàtica, Hedjaz, Aràbia interior, Mesopotàmia, Síria i Líban).

Miquel Vidal i Guardiola, continuaria amb tres conferències sobre - "Els tres aspectes fonamentals de les crisis econòmiques" (Contractació del crèdit i suspensió del procés capitalista. Baixa de preus i atur forçós i destrucció de les causes de la crisi i renovació de les bases de la vida econòmica); i seguirien Manuel Raventós (L'augment del diner durant la guerra i algunes de les seves conseqüències), Pere Coromines, amb tres xerrades (La banca anglesa davant la declaració de guerra, Les reserves federals de la banca als Estats Units i El Sistema bancari de la Rússia dels Soviets), Pere Gual i Villalbi (Els transports marítims abans i després de la guerra), Manuel Carrasco (La clàusula de força major en la rescissió de contractes

mercantils), i Josep M. Tallada que parlaria sobre l'Organització -- Científica del Treball (991).

El 23 de maig i el 7 i 16 de juny de 1921, Joan Llongueras, desenrotllava un curset de cultura musical sobre "Couperin o la gràcia", - "Bach o el fervor", i "Beethoven o la passió", musicalment il·lustrades per Joan Massià (violinista), Baltasar Samper i Pere Vallribera (pianistes) i Emili Vendrell (tenor) (992).

Pel que fa al curs 1921-1922, no s'establiren noves matèries, si bé es procurava d'"intensificar l'eficàcia de les existents, augmentant, quan ha sigut precis, el nombre de classes" (993); també, per primer cop, hom establí dues classes matinals (Francesc de primer i de segon) de 3/4 de 8 a 3/4 de 9, a títol d'assaig, i, finalment, substituïa els premis de fi de curs en llibres per una bossa de viatge de cinc centes pessetes (994). Manuel Alcàntara i Gusart, president de l'Educació i Instrucció des de l'abril de 1921 (995), presentaria en nom de la Secció una Ponència sobre el tema "Necessitat de coordinar l'actuació cultural de tots els Centres o entitats de dependents de Catalunya" a l'Assemblea de la Federació de Dependents de Catalunya, celebrada a Reus el 24 i 25 de setembre de 1921 (996). El Centre participaria en una informació oberta per la facultat de Medicina a finals de 1921 (997), i a partir del 27 de gener de 1922, iniciaria una classe de sintaxi catalana (998). Alhora, l'Escola de Funcionaris de la Mancomunitat oferia una matrícula especial als socis del CADCI per assistir als cursets organitzats per aquesta institució (999). El 15 de març de 1922, l'Agrupació de Comptables --- s'adreçava al Ministre de Justícia davant l'anunci de la reforma del Codi de Comerç (1.000). Pel que fa al curs 1922-1923, el darrer celebrat en període de llibertat d'actuació per al CADCI (1001), aquest era de trets ben brillants. En primer lloc perquè hom estenia els primers certificats d'estudi que havien de permetre l'ingrés a l'Escola d'Alts Estudis Comercials (1002). En segon lloc, perquè el febrer de 1923 es feia un contracte amb l'Associació Protectora de l'Ensenyança Catalana per a l'edició de llibres de text en català, concretament una gramàtica catalano-anglesa, Teneduria de Llibres,

Càlcul Comercial, Economia comercial i Geografia Comercial (1003), fet que suposava una contribució important, pel seu significat, a la normalització de la cultura catalana. En tercer lloc, hom tirava - endavant una iniciativa ambiciosa: la creació d'una escola primària per a nens de 8 a 14 anys que havia d'iniciar-se, com ja hem assenyalat en un altre lloc, a partir dels curs 1923-1924 (1004), la neutralitat religiosa de les quals tornaria a provocar la desaprovació de Ramon Rucabado (1005), a part d'altres iniciatives com la del professor Enric Cubas i els seus alumnes d'Història de Catalunya, - que promovien una sepultura per a les despulles de Guifré el Pilós, a la que ja ens hem referit a l'apartat anterior (1006), o el cursset d'àrab marroquí a partir del 16 de maig de 1923 (1007).

Deixant a un costat altres actuacions al llarg d'aquesta etapa (1008) les Escoles Mercantils Catalanes del CADCI desplegaven les seves -- periodiques visites escolars (1009), les conferències fetes al CADCI (1010), les que alguns dels seus dirigents donaven fora (1011) o les de perfeccionament d'idiomes (1012) i, finalment, la Secció Especial de Fotografia amb les seves conferències sobre temes fotogràfics, exposicions i concursos (1013), completava aquest conjunt -- d'activitats de la Secció Permanent d'Educació i Instrucció.

Aquesta prosseguia dins de la seva línia habitual de perfeccionament en una tònica nacionalista com es veia en la queixa que expressava la Secció per que alguns alumnes no usaven el català en els seus treballs de traducció a les classes d'idiomes (1014) i, sobre tot, en el relleu que el butlletí del CADCI "Acció", de febrer de 1923, donava a les tasques de la Secció, especialment a l'edició de llibres de text en català i a la instauració de l'ensenyament primari per a fills o familiars dels socis:

"Es innegable que la cultura comercial a Catalunya es difon considerablement en aquests últims anys. L'augment de fonts de riquesa, l'avanç realitzat per la indústria, l'evolució en les diverses branques del comerç, són factors que han promogut un notable impuls en l'ordre tècnic i que, en el nostre camp professional, han fet imperativa la necessitat de fer-nos actes per a conduir el complicat -

mecanisme de l'activitat obrera. Les Escoles Mercantils Catalanes han contribuït ben eficaçment a aqueix procés de perfeccionament tècnic; elles, nascudes de l'esforç d'uns companys abnegats, en la penombra d'unes sales austeres, han devingut una de les institucions en l'ensenyament comercial és administrada amb més abundor de matèries. I això explica perfectament el prestigi adquirit per les nostres Escoles, prestigi ben justificat si hom té en compte que un gran nombre de dependents que avui mouen el comerç català o que ocupen llocs de direcció en la indústria i la banca del nostre país, s'ha instruït o s'ha perfeccionat en les nostres Escoles. Però la nostra tasca catalanitzadora en l'ensenyament comercial era incompleta; així succeïa fins ara, que si bé en les nostres aules es professava en llengua catalana, els nostres alumnes es veïen obligats a complementar l'estudi oral amb llibres forasters, per manca d'obres de text en català. I és que la reintegració nacional de Catalunya ha estat tan ràpida que molts caïres de la nostra cultura no han pogut rebre encara la influència ordenadora dels nostres organismes de govern. Considerem, per tant, que és un deure patriòtic l'ajudar a l'acció de govern, en la nostra modesta esfera, amb totes aquelles iniciatives que poden anticipar la solució de problemes que en els diversos ordres de la nostra vida nacional reclamen una ràpida atenció. En aquest sentit, l'acord adoptat recentment en la Junta convocada per la Secció P. d'Educació, d'emetre cèdules fins a 15.000 pessetes, per a editar textos catalans té una importància cabdal no tan solament per a la puresa catalana de les nostres Escoles, sinó perquè en l'ordre de l'ensenyament comercial representa el primer esforç realitzat per a vulgaritzar en el nostre idioma molts coneixements de tècnica comercial dels quals avui està orfe. Ultra d'aquest acord, l'assemblea s'ocupà també d'un altre aspecte que portarà a la realitat l'aspiració ja de temps manifestada pels nostres consocis; ens referim al projecte d'una Escola Primària per a la realització del qual s'acordà obrir una informació respecte a les bases generals i orientacions que haurien de regir en la fundació i actuació de l'esmentada escola. Heus aquí la tasca recent del Centre en l'ordre pedagògic. Amb l'esforç de tots el Centre acabarà de donar a les Escoles Mercantils

Catalanes un segell ben propi i característic, i amb la instauració d'una Escola Primària prepararà els nostres fills per a formar-se - una cultura catalana lliure de les influències que desfiguren el seu caràcter nacional." (1015)

La Secció de Socors Mutus, tot just començada aquesta etapa, es veia desafiada per la famosa passa de grip (1016). A part de les defuncions que provocava i a les que ja ens hem referit en un altre apartat (1017), la passa afectava a 292 socis (1018) i feia ajornar la junta general extraordinària del 21 de desembre de 1918, que havia de "prendre acord sobre l'articulat i creació de la reassegurança - mutual" (1019) La clausura del local del CADCI lògicament havia -- d'impedir els serveis que prestava la Secció així com tornar a ajornar la realització dels seus projectes. Obert parcialment el Centre a l'estiu, hom posava en marxa novament el Dispensari (1020) i es feia una crida als socis perquè hi acudissin a vacunar-se gratuïtament contra el tifus que es feia notar en aquells moments a Barcelona (1021). El 24 de gener de 1920, es feia finalment la junta general extraordinària que aprovava la reglamentació per a establir el "Reassegur Mutual" amb el qual el soci malalt cobrava subsidi superior a l'habitual, i el de "Llargues malalties" que li permetia de percebre'l més llarg temps, tot pagant una pesseta més de quota --- (1022). L'octubre de 1919 per una altra banda i com ho hem assenyalat en un altre lloc, eren admeses les dones com a socis del CADCI. A partir del primer d'agost de 1920 s'acceptaria la seva inscripció a la Secció Permanent de Socors Mutus (1023). En aquesta mateixa direcció, el consell general extraordinari de socis del Centre dels dies 2 i 12 d'abril de 1921, culminaria una altra iniciativa important en aprovar els estatuts, redactats per Socors Mutus que regulaven l'organització i funcionament de la Secció Mútua Femenal adscrita a l'anterior (1024), que oferia subsidis en casos de medicina i cirurgia major, cirurgia menor, maternitat i defunció i assistència mèdica gratuïta en malalties i parts, amb una quota de 2,50 pts. cada mes (1025), a les sòcies actives, o protectores de les Escoles Mercantils Catalanes, o parentes d'afiliades i afiliats

del Centre (1026). El setembre de 1921, Socors Mutus presentava també un tema a l'Assemblea de Dependents de Reus, sobre la "Conveniència d'infiltrar en el dependent l'esperit del mutualisme" (1027). A finals de 1921, hom projectava l'ampliació i millora del dispensari, si bé les obres no començaven fins el maig de 1922 (1028). El 15 de gener de 1922, la Secció de Socors Mutus prenia part a l'assemblea mutualista, celebrada al Teatre Goya, convocada per una Comissió organitzadora en la que hi figurava entre altres la Federació de Societats de Socors Mutus (1029). Aquesta Assemblea, manifestaria el seu temor i el seu recei davant les intencions del govern de crear un segur obligatori de malalties, aprehensió i oposició que la Secció Permanent de Socors Mutus compartia (1030). Igualment, aquesta Secció es pronunciaria a través del butlletí "Acció" respecte del projecte de l'Institut Català de Socors Mutus de la Mancomunitat de Catalunya que valorava de manera constructiva si bé també crítica, tot "formulant-hi consideracions i reserves desfavorables", i manifestant alhora l'esperança que la Mancomunitat defensés l'organització tradicional de les mútues catalanes enfront dels intents de l'estat de crear una previsió obligatòria (1031).

El 18 de setembre de 1922, s'inaugurava l'ampliació del Consultori "Mèdic-Quirúrgic" amb les obres realitzades d'eixample, renovació i ampliació del material i aparells" (1032). El novembre de 1922, Antoni Vallesjo, presentava una ponència, si bé amb caràcter particular, a l'Assemblea Nacional de Previsió de Barcelona, organitzada per l'Institut Nacional de Previsió i que anà acompanyada d'un clima d'espectació i desconfiança remarcable a la vista dels projectes governamentals sobre el tema de les assegurances obligatòries (1033). En aquest ambient, cal esmentar aquí la conferència de Ramon Noguera i Comet sobre l'assemblea estatal esmentada socials i "la seva importància per la Mutualitat Catalana" (1034). Socors Mutus es mostraria solidària de la campanya de la Federació de Societats de Socors Mutus davant dels projectes governamentals i satisfeta dels resultats obtinguts en la conferència citada d'assegurances com a conseqüència de l'actuació de la Federació (1035).

A l'ensem al llarg del curs 1922-1923, es desplegava una altra iniciativa valiosa amb la creació de la Secció Mútua Infantil (1036). El 18 d'abril de 1923, un consell general extraordinari de socis del CADCI n'aprova els estatuts i la seva creació formal (1037). La novella secció era destinada als fills dels socis o als infants lligats als mateixos per raons de parentesc, els quals rebien subsidis en casos de malaltia i cirurgia major i menor i en casos de defunció per a despeses d'enterrament (1038). La Secció de Socors Mutus el maig de 1923, es faria també ressò de la vaga de transports. Quan la tranquil·litat havia retornat a nosaltres -escriu el butlletí "Acció" de juny de 1923-, doncs que la desmesurada puja de malats experimentada en els mesos de gener, febrer i març, havia descendit per sota de la normalitat morbosa peculiar al nostre estament i urbs, un conflicte entre obrers i patrons vé a posar-nos la temença de remetre la ciutat a una més greu endèmia que la passatgera grip d'aquests últims temps, salvant doloroses excepcions". Hom descriu l'apilotament d'escombraries pels carrers, i davant d'aquesta situació la Secció de Socors Mutus considerava que les germandats havien de "vetllar sempre per la higiene de la ciutat", i "per tal de que no siguiés una veu isolada la que clariés per aquest estat d'immundícia, ens hem adreçat a la Federació de Societats de Socors Mutus", perquè si participava del parer de la Secció de la necessitat de fer sentir la veu "en un sentit o altre", "ho fes ella en nom de les entitats federades, que representen la quasi totalitat de les constituïdes. Cert que totes elles estan integrades per obrers, però és que l'element obrer no està també interessat en la salut pública, que és la pròpia i que com el que més no desitja la immunitat de l'individu?" (1039).

En arribar al 1923, doncs, la Secció de Socors Mutus oferia un remarkable nivell de serveis. Dirigida en tota aquesta etapa per Antoni Vallejo i Capdevila, un home ideològicament conservador, però apassionat i activista del mutualisme, assolí el març del 1923 els 5.000 socis (1040), o sigui pràcticament el 50% dels associats del CADCI. La Secció de Socors Mutus prestava subsidir en casos de malaltia, manca de treball, invalidesa, defunció i enterrament als socis

de la Secció (1041), amb les seccions especials Feminal, amb 500 as sociades que n'oferia també per a la maternitat, Infantil, Adherida a la Quinta de Salut l'Aliança i Mútua de subsidis en cas de defunció (1042), i el consultori Mèdic per a tots els socis del Centre i llurs famílies (1043) que oferia l'atenció mèdica en medicina general, cirurgia i vies urinàries, malalties de la pell, oftomologia, sistema nerviós, vies respiratòries, ginecologia, parts, pediatria, otorrinologia, odontologia i pedicura (1044). Aquests serveis juntament amb d'altres activitats com les conferències (1045), la complexa administració i gestió de la Secció, les juntes, els esforços per captar nous socis (1046), i el remarcable moviment econòmic que suposava el seu funcionament (1047), feien de Socors Mutus una de les primeres mútues catalanes (1048).

En un període d'agitació social com el comprès entre 1918 i 1923, la Secció Permanent de Socors Mutus, reivindicaria diversos cops el mutualisme i l'obra en aquest camp del Centre com un element vàlid i positiu davant la conjuntura del moment. D'aquesta manera el butlletí "Acció" dels mesos de desembre de 1919 a març de 1920, remarcava en un breu comentari titulat Cooperació que "en aquests temps de reivindicacions socials, de millorament en la vida individual, es fa precís que la nostra hermosa obra mutualista, per lo que té d'humana, per lo que té de social, es faci conèixer primordialment entre la nostra classe que, desconixedora o no considerant la valor que representa el mutualisme abandona aquest mitjà de defensa contra els perills que la vida en si, porta aparellats. No tot s'ha de deixar a l'obtenció exclusiva de millores; és obligació ineludible de que ens vaiguem també dels nostres propis valers per a què aquelles millores tinguin el màxim d'eficàcia en els ordres moral i material. És per un sa sentit pràctic de la vida i per un alt concepte d'humanitat que s'imposa el mutualisme (...)." (1049). El desembre de 1920, la mateixa Secció, davant de les crítiques que feien alguns socis del Centre a la manca d'actuació sindical d'aquest enfront de les acusacions de poca sensibilitat social, vindicava la preocupació social del CADCI, al llarg de la seva història i remarcava --

especialment l'activitat de Sorocs Mutus com un exemple de l'obra social de l'entitat (1050). El butlletí "Acció" tornaria diverses vegades sobre el tema del mutualisme tot valorant-ne les seves qualitats humanes i morals, amb l'esperó que suposava per al sentiment de solidaritat (1051).

Els esports, finalment, completaven la varietat de manifestacions - que caracteritzaven el Centre Autonomista de Dependents del Comerç i de la Indústria. El soci, en entrar-hi, trobava en la Secció Permanent d'Esports i Excursions un bon camp per a desenvolupar la cultura física: l'esport marítim amb l'edifici surant del club de Mar (1052) amb l'organització de regates de rem i de vela, especialment el Campionat de Catalunya de Rem, a part de la participació en proves de tot tipus en aquest camp (1053); la natació, el futbol amb el Club Barcino, inscrit a la Federació Catalana de Clubs de Futbol (1054), el tennis, amb el camp del carrer Alfons XII i inscrit també a la corresponent federació catalana, el tir al blanc amb l'organització de concursos anuals, l'atletisme, el pedestrisme, el patinatge amb la pista coberta i l'organització de festes i concursos, l'excursionisme, el ciclisme, i el gimnàs (1055). La història d'aquesta secció és lògicament la de les competicions que els diversos comitès organitzaven o acuel·laben en les que els equips del CADCI hi participaven.

Val a dir que les manifestacions esportives que es desenvolupaven fora del CADCI foren les úniques que varen escapar-se de la interrupció d'activitats que imposà la clausura del local a finals de gener de 1919, el que donaria lloc "als esportius de poder anar mantenint el contacte entre els socis" (1056)

També la Secció d'Esports i Excursions es proposava el millorament dels seus serveis, d'utilitatge i de les instal·lacions. En aquest sentit, la reforma del Gimnàs, fóra la més important. "La gent que ha dirigit la Secció d'Esports i Excursions veiem que no ha deixat passar el temps perquè sí, són elements que furguen per portar el Centre a una més gran perfecció i estan vivament interessats pel -

veritable millorament dels seus socis. Han passat ja alguns anys des de que el CADCI s'organitzà i cal anar modernitzant alguns detalls de la seva màquina que han esdevingut arcaics i hom comprén que el gimnàs no respon als sistemes racionals que han aportat els tècnics en el darrers temps i per fer les coses bé, són consultades reconegudes personalitats. El resultat d'aquestes preguntes es sintetitzen en un dictàmen en el qual se'ns aconsella la implantació del més - pur gimnàs suec amb l'absoluta exclusió dels mètodes emprats fins ara, i d'acord amb aquesta orientació és reorganitzat el nostre gimnàs, que assoleix tot seguit la xifra de 300 inscrits". (1057). Aquestes reformes es desplegaven l'estiu i la tardor de 1919 (1056). El febrer de 1920 hom començava a organitzar la Secció de Natació per a la qual es creava un Comité de Natació (1059). Mentre, el creixement de la ciutat de Barcelona, obligava la Secció a haver d'abandonar el camp de futbol del Carrer Muntaner, i a utilitzar provisionalment un espai al lloc de la futura Exposició, deixat per l'Ajuntament (1060).

El "cross-country", la instauració del Campionat de Catalunya de lluita a la corda, la participació en el Campionat de Catalunya de rem i els éxits obtinguts en el tennis eren les manifestacions destacades de la Secció l'any 1920, amb 300 socis inscrits al Gimnàs, 400 al Club de Mar, 100 al club Barcino de futbol i 100 al "Lawn-Tennis" (1061). "Aquestes dades -assenyalaríam anys després el butlletí -- "Acció" d'abril de 1932- que porten un continuat camí ascendent, ens animen a realitzar els projectes més ambiciosos i comença a guanyar ambient la idea de fer un edifici en terra ferma, on pugui amb tota amplitud desenrotllar-se la vida del Club de Mar " (1062). Era el projecte de construir un Casal de Mar que hom començà a plantejar-se des de finals de 1919, i que el Consell general extraordinari de socis del 27 d'abril de 1921 decidiria de tirar endavant. (1063)

El 1921, reprenia novament l'activitat ciclista al si de la Secció d'Esports (1064), participava una representació d'aquest, en nom de la Federació Espanyola de Societats de Rem, al Congrés de la "Fédération International de Sociétés d'Aviron" a la ciutat francesa de

Maçan, "començant així les relacions internacionals del rem català" (1065) a part de les manifestacions tradicionals esportives de curses excursionistes que organitzava o en les que participava, com la del trajecte Sant Boi- Torrelles-Molins de Rei (1066), i tot acabant l'any "amb una intensitat en la campanya pro casal de Mar, que és molt ben vista pels socis i per tota l'opinió esportiva de Catalunya, puix que es preveu que l'establiment d'un vast cercle on s'apleguin els esports de mar portat pel Centre ha d'influir d'una manera definitiva a la popularització d'aquests esports". (1067)

El 1922 havia de manifestar-se remarcablement brillant en el camp de rem, en guanyar el Centre totes les proves del Campionat d'Espanya de Rem, el 15 d'agost, i participar de manera decisiva a l'organització dels Campionats d'Europa de Rem a Barcelona el 8, 9, 10 i 11 de setembre (1068). En haver guanyat els remers del CADCI els darrers campionats d'Espanya, prenen part a la competició europea en categories de quatre, vuit i "skiff", però com ja era previst els nostres defensors sucumbeixen davant de l'extraordinària vàlua dels representants de les sis nacions que hi concorregueren, amb tot (...) l'èxit fou complet i aquelles dades quedaren per sempre com les més esplendoroses que l'esport hagi vista sota el cel de Catalunya" (1069). A finals d'aquest any la Secció d'Esports, havia de tornar a traslladar el seu camp per al futbol i l'atletisme, a un terreny de la barriada de Sants "que reuneix unes discretes condicions" (1070). "Aquests sovintejats desplaçaments i el malejament que el professionalisme ha produït en el futbol, ha minat ja l'existència del nostre Barcino i la seva vida s'esllangueix fins al punt que hom creu en la conveniència de donar-hi terme" (1071).

A finals de 1922, hom introduïa un nou esport, el rugbi, que comptava aviat amb una nodrida adhesió d'afezionats i amb la formació d'un equip que obtindria resultats brillants. El rugbi, l'atletisme, el gimnàs, la lluita a la corda, modalitat en la que guanyava el tercer Campionat de Catalunya d'aquesta manifestació el març de 1923, la natació "en un pla ascendent" i amb "actuacions brillantíssimes", destacaven entre les actuacions esportives de l'any 1923.(1072)

Aquesta activitat, juntament amb altres actes com la col.laboració a les festes de l'aniversari o les conferències (1073), ajudava a configurar la imatge del CADCI. La Secció d'Esports i Excursions, per un costat, formava part de la Lliga de Societats Excursionistes de Catalunya, "siendo uno de sus miembros más activos, al que se encomiendan las más varias tareas, entre ellas, recientemente, un aplec general del excursionismo catalán, que llevó enorme multitud a una de nuestras más pintorescas comarcas" (1074). Per l'altra banda estava afiliada a la Confederació Esportiva de Catalunya, Federació Catalana de Rem, en la que desenrotllava la tasca de secretaria i tresoreria, -Federació Espanyola de Rem en la que desenrotllava els mateixos càrrecs, Federació Catalana de Natació Amateur, Federació Catalana de Clubs de Futbol, Federació Catalana d'Atletisme i Associació Catalana de Lawn-Tennis. (1075). El catalanisme constituïa igualment el seu sentiment aglutinador especialment en el club de Mar i, en definitiva, el nexa d'unió de totes les múltiples activitats del Centre, com hem pogut veure al llarg de la seva història.

La Secció d'Esports i Excursions, havia de palesar, precisament ara, la solidaritat envers el CADCI i el que aquest significava. El butlletí "Acció" d'abril de 1932, ho remarca prou bé:

"I som ja en el mes de setembre, en el qual esclata el funest cop d'estat. El nostre estimat Centre, i els seus homes, comencen a patir les persecucions per tots viscudes, i en conseqüència l'organització dels esports entra en períodes difícilíssims. En aquestes circumstàncies és, però, quan l'educació de sentiments rebuda per contacte de l'obra del Centre es manifesta. Els companys de rugby continuen jugant i popularitzant el nom del CADCI i com si les dissorts els comunicessin entusiasmes més potents, arriben a aconseguir guanyar el Campionat de segons equips, lluitant amb clubs de veritable força; l'actuació dels jugadors de rugby esdevé en aquells temps d'una noblesa potser encara inconeguda; davant la impossibilitat de fer-ho d'altra forma, els partits són per cada un d'ells un homenatge al seu Centre perseguit i les actuacions en aquests encon

tres són cada dia més brillants, fins al punt de albirant-se que -
l'equip del CADCI va esdevenint una potència, la mesquinesa d'uns -
contrincants fa notar la nostra situació especial que era tolerada
per la majoria dels clubs, àdhuc pels de tendència més contraposa--
des, i no ens queda altre recurs que renunciar a aquella actuació
i facilitar el traspass dels nostres jugadors al F. C. Barcelona, on
la quasi majoria del primer equip nostre arriba a assolir la màxima
classificació en l'esport de rugby, que haurien sens dubte pogut -
ofrenar al Centre." (1076)

Conclusió

Si repetíssim aquí les xifres indicadores del creixement del Centre en socis o tornéssim a enumerar el nombre d'activitats i les noves iniciatives desplegades, caldria novament subratllar la maduresa, l'empenta, la vitalitat, etc., d'aquest nucli de dependents com ho hem fet als altres capítols, car la seva història és la d'una progressió continuada.

Tanmateix, aquests anys, compresos entre el 1918 i el 1923, havien estat els de més dramatisme de la seva existència. El seu local havia estat clausurat alguns mesos, a conseqüència de l'agitació nacionalista, el seu president detingut a conseqüència de l'agitació obrera; havia sofert el desoconcert davant de l'esclat sindicalista, havia topat amb el desencant dels catalanistes i la desmobilització nacionalista després de l'ebullició de finals de 1918 i començaments de 1919. I, per acabar, el CADCI s'havia trobat abocat a una renovació generacional al seu si, fenomen prou delicat en una entitat de més de 5.000 socis el 1918 i de prop de 10.000 el 1923, i de la importància cívica que la caracteritzava.

Sens dubte el que dóna més el to de la capacitat dels dependents del CADCI i el que resum els trets fonamentals d'aquesta etapa és precisament la manera com varen acarar-se a tot aquest front de problemes i com el van resoldre. En el camp del nacionalisme, havien de maldar per tal de superar aquell nou refredament ambiental -com havia passat després de la Setmana Tràgica- i havien de contribuir decisivament a la represa del 1922-1923. El "plebiscit nacionalista" i la conferència de Macià, el 1922, n'eren els millors exponents. En el camp de les lluites obreres, fóra on més vacil·lacions i dificultats experimentaria. Tanmateix, a partir de la continuïtat de la seva metodologia reformadora, i tot arrancant del consell general extraordinari celebrar la tardor de 1920, el CADCI assolía de dreçar una estratègia pròpia, diferent de la del Sindicat Mercantil de la CNT, però cada cop més imbuïda de consciència de classe. La penetra

ció del socialisme, palesada en un bon nombre de textos esmentats a les planes anteriors i en actuacions com la iniciativa de celebrar el primer de maig de 1923, en constitueix una bona prova. El protagonisme del Centre entre les altres entitats de dependents i la contribució a la formació de la Federació de Catalunya remarquen igualment aquesta realitat.

La radicalització nacionalista enfront de la incapacitat de la Monarquia de la Restauració per a satisfer els anhelos autonomistes catalans i la presa d'una consciència de classes cada cop més accentuada havien impulsat el Centre, per una altra banda, a abandonar la neutralitat absoluta respecte dels diversos agrupaments polítics i a adoptar posicions crítiques davant del que consideraven greus claudicacions de la Lliga Regionalista o, amb més precisió, dels seus dirigents. Tot i això la convivència dels socis, per damunt dels seus colors polítics respectius, seguia produint-se sense excessives tensions. Aquestes, de fet, solament s'havien produït pel que feia al terreny de l'actuació societària i el resultat havia estat l'accés de Francesc X. Casals a la presidència d'Organització i Treball, primer, i del CADCI després.

Amb Francesc Xavier Casals es produïa la renovació generacional de la direcció del Centre. Casals i els altres membres renovadors del CADCI que passaven a dirigir l'entitat, assolien precisament de conduir aquell procés nacional i social descrits, d'aprofundir la presència cívica del CADCI, sense bandejar però, les altres tendències ni la generació anterior, i sobre tot sense que es produïssin clivelles interiors profundes. D'aquesta manera, un Antoni Vallejo o un Josep M. Artigas podien col.laborar en un mateix Consell Directiu amb un Ricart i Sala i un Ràfols i Camí. El mateix Jaume Cardús no deixava de prestar la seva col.laboració a la Comissió Mixta al final, i les reaccions integristes, per l'altra banda, d'un Ramon Rubabado no trobaven gaire ressò. La renovació generacional es produïa satisfactòriament malgrat la crítica conjuntura exterior. Quelcom molt diferent passaria durant la Segona República.

La dictadura de Primo de Rivera anava a tancar sobtadament aquesta

evolució, difícil però progressiva, alhora que ajornava per a després la resolució dels greus problemes de la societat espanyola, en general, i catalana en particular. L'ajornament fóra funest per a tots.

CONCLUSIONS GENERALS

CONCLUSIONS GENERALS

Amb tot el material fins aquí exposat, hem assajat de fer palesa la importància de la història del CACCI. Tres realitats se'ns han fet evidents al posar punt final al nostre treball i que justifiquen la seva elaboració. En primer lloc el CACCI és una bona mostra de les actituds i de l'evolució del grup social de la dependència mercantil. Segon, el Centre és un exemple de presència popular del nacionalisme català. I, en tercer lloc, el CACCI, com a institució, per la seva vida interior, constitueix una manifestació de la vitalitat de la societat catalana dels trenta primers anys de segle que, potser, podríem relacionar amb l'"optimisme" de la generació catalana de 1901 al que un dia va referir-se Jaume Vicens i Vives.

A desgrat que, entre els dependents del comerç i de la indústria, sorgís l'Associació de la Dependència Mercantil, una de les entitats cofundadores de Solidaritat Obrera, o el Sindicat Mercantil de la CNT, el CACCI representaria no obstant el principal exponent organitzatiu d'aquest grup social. La creació d'altres centres de dependents per la geografia del Principat, d'acord amb el model de l'entitat autonomista barcelonina confirmaria la realitat que el CACCI era el millor traductor de les ambigüetats i contradiccions dels treballadors mercantils. Contradiccions i ambigüetats, si més no, respecte del moviment obrer general. Els dependents de comerç, efectivament, havien de seguir una evolució molt diferent en aquest sentit. Si el moviment obrer havia evolucionat del miratge lerrouxista a l'anarcosindicalisme, els dependents foren atrets pel nacionalisme català i durant molts anys persistiren en el reformisme social, tot movent-se entre el desclassament i la proletarització. Això els dugué a ésser vistos amb recel pels altres obrers, mentre els mateixos "treballadors

de coll i corbata" no acceptaven tampoc de massa bon grat que se'ls considerés iguals que llurs companys. Malgrat les seves condicions laborals, prou magres com hem pogut veure al llarg de les planes anteriors, els dependents giraven entorn d'una òrbita de valors culturals i socials molt diferent de la dels assalariats manuals. El seu contacte diari i proper amb el patró, la seva dispersió, feia difícil una presa de consciència de classe. L'aspiració dels dependents, a l'hora de plantejar-se el seu ascens social, residia en establir-se pel seu compte. La seva tendència, durant molts anys, doncs, fóra la de desclassar-se. Per això, durant una època, els dependents vegeren en l'educació mercantil un mitjà per a aquest progrés. Com que l'Estat no satisfedia aquesta necessitat, una institució particular com el CACCI s'apuntà un gran èxit en establir les seves Escoles Mercantils Catalanes. El nombre creixent de matrícules palesà la bona intuïció dels dependents fundadors d'aquella entitat.

Tot i això, els dependents de comerç s'acaraven amb problemes ben concrets i amb realitats que desmentien els seus somnis. Les condicions de treball, des de bona hora, havien donat lloc a campanyes com la del descans dominical, la jornada intensiva o el tancament de les botigues a les vuit. Sempre, però, les entitats que les promovien -i entre elles el mateix CACCI- havien de doldre's de la poca consciència solidària dels dependents, del seu escàs esperit combatiu, interromput a cops per "foguerades" que no experimentaven continuïtat. El panorama, tanmateix, començà a canviar a partir dels anys de la primera guerra mundial. Aquesta contesa, com per a altres grups socials, resultà també d'una gran transcendència per als treballadors mercantils. L'encariment de les subsistències, la disminució del poder adquisitiu dels seus salaris, l'evolució creixent cap a la concentració de capital i les societats anònimes, les crisis econòmiques, abocaren els dependents cap a la proletarització. I amb la proletarització aparegué una major radicalització en les seves actituds que s'atansaren a l'anarcosindicalisme o -i sobretot- al socialisme -i també al comunisme durant la segona república-.

El Centre Autonomista de Dependents del Comerç i de la Indústria de Barcelona, al llarg de la seva història reflectí aquest procés amb una gran exactitud. Entre 1903 i 1910 la seva actuació, deixant a un costat el nacionalisme, fou bàsicament educativa i

mutual. En aquest darrer sentit també s'entrelligava amb la tradició mutualista catalana i reflectia la manca d'assegurances socials que sofrien els dependents per part de l'Estat. En línies generals es mantingué al marge de les reivindicacions que encapçalava l'Associació de la Dependència Mercantil i que tenien el seu caire més conflictiu en la lluita pel descans dominical. El 1910, aquesta positura havia de modificar-se amb la creació de la Secció Permanent de Relació i Treball i l'inici de l'activitat social del Centre en una perspectiva estrictament reformadora, legal i negociadora que havia de portar-lo poc a poc a dirigir la tasca socialitària de bona part d'associacions mercantils barcelonines i a disposar de capacitat convocadora davant la resta del Principat, en una estratègia que es diferenciava clarament de la CNT. La primera assemblea de dependents de Catalunya de 1913 confirmaria plenament aquest protagonisme del CADCI. A partir dels anys de la primera guerra mundial, havia d'iniciar-se una nova etapa, plena de dramatisme. Un sector de la dependència mercantil es radicalitzaria i seguiria carrera de les posicions anarcosindicalistes -el Sindicat Mercantil de la CNT, per exemple-, mentre altres grups com la mateixa Associació de la Dependència Mercantil fluctuarien entre posicions reformistes i actituds més vigoroses de lluita de classes. El CADCI s'adaptaria en diverses fases a la gran crisi social catalana: el 1915 amb la reforma dels seus estatuts i la neteja de les seves llistes dels socis que s'havien establert pel seu compte; el novembre de 1917 amb l'impuls donat a l'organització gremial i la segona campanya per l'augment salarial, i sobretot la tardor de 1920 amb el procés que duria Francesc Xavier Casals a la presidència de la Secció Permanent d'Organització i Treball i, l'any següent, a la presidència del mateix Centre. Després d'un breu període de desconcert -el darrer trimestre de 1919 i el primer de 1920- el CADCI s'enfrontaria amb la crisi dels anys vint i l'enduriment de la lluita de classes tot accentuant la sindicalització dels dependents, a través de la Federació de Dependents de Catalunya, i tot adaptant la seva tàctica reformista de sempre a les noves condicions. La Comissió Mixta del Treball en el Comerç de Barcelona fóra l'instrument d'aquest plantejament sindical. La tàctica reformista, tanmateix, ara es completava amb una presència cada cop més forta de la ideologia socialista entre els animadors d'Organització i Treball del CADCI. Tot un llenguatge nou -consciència de :

classe, anticapitalisme, etc.- apareixia clarament. Creiem que en el darrer capítol això ha quedat prou clar. La solidaritat del CADCI amb la celebració del primer de maig de 1923 i la seva proposta que la Federació de Dependents de Catalunya s'adherís a la Internacional Sindical d'Amsterdam eren prou significatius. La dictadura de Primo de Rivera sols aconseguiria d'aturar aquesta evolució. Els anys de la segona república assistirien a una generalització d'actituds socialistes -i ja també comunistes- entre els dependents del Centre. En totes aquestes etapes, el CADCI no havia fet més que enregistrar una evolució al si dels dependents de comerç i de la indústria: del desclassament a la proletarització, del moderantisme social a la consciència de classe, de la il·lusió d'esdevenir "amo" al socialisme.

El CADCI, tanmateix, no havia d'enregistrar solament l'evolució dels dependents de comerç i de llur actitud de classe, ni havia de reflectir solament les etapes dels conflictes i lluites socials a Catalunya. La història política i cultural fóra també enregistrada fidelment per aquesta entitat. Si l'evolució social del CADCI fou conflictiva i anà a remolc del dramatisme dels esdeveniments, en el camp del nacionalisme català en canvi fou molt més lineal. El CADCI fou creat ja com una entitat que volia contribuir a la recuperació de la identitat i de l'autogovern nacionals. Explícitament, els seus fundadors li donaren el nom de "Centre Autonomista" i en aquesta actitud mai no hi hagueren ruptures ni retrocessos. Els dependents de comerç, en general, de fet, ben aviat s'integraren en el corrent catalanista. El que s'aplegues -sin molt més en el CADCI que no pas en una agrupació com l'Associació de la Dependència Mercantil que, en els primers temps, usava la llengua castellana com a forma d'expressió, confirma l'adscripció important dels treballadors mercantils al nacionalisme català. Els dependents havien d'ésser el nucli social més important del catalanisme radical que dirigia sobretot la Unió Catalanista. Aquest fenomen havia d'explicar la repugnància vers el lerrouxisme i, com a conseqüència, l'alèrgia vers l'obrerisme que, els primers anys de segle, fou atret per l'anterior. Més tard també els dependents del CADCI se sentirien lluny del l'apoliticisme llibertari. La situació concreta dels dependents en la societat catalana, a la que ens acabem de referir, explica en bona part aquest

procés; els dependents "llettraferits" -i els fundadors del Centre ho foren- se sentien molt més estimulats a atansar-se cap al nacionalisme que no pas a freqüentar els ateneus llibertaris o les "casas del pueblo".

Aquest procés no pot explicar-se simplement indicant que els dependents eren nacionalistes perquè els seus "amos" ho eren. La penetració del catalanisme entre els botiguers no fou pas anterior a la dels dependents, sinó paral·lela o posterior, i la seva amplitud molt discutible. Els enfrontaments del CADCI amb la "Unión Gremial" que aglutinava molts d'aquests botiguers i que no tenia res de catalanista és un exemple significatiu; el fracàs del CADCI per aconseguir que els establiments comercials tanquessin una hora l'onze de setembre a finals del període de la història del CADCI que hem estudiat, n'és un altre. Els dependents de comerç per una altra banda havien d'empènyer el catalanisme més intransigent. El CADCI, de fet, al llarg de la seva trajectòria, constituiria un testimoni de la realitat popular del nacionalisme català i del seu abast interclassista.

Una de les llegendes més fortes que ens arribà, en començar la nostra investigació, fou la de la inspiració lliguera del Centre Autonomista de Dependents. Creiem que hem pogut mostrar a bastament, al llarg dels capítols d'aquest treball, que la inspiració del CADCI era el nacionalisme que nodria la Lliga Regionalista, la Unió Catalanista i el Centre Nacionalista Republicà quan aquest s'escindí de la primera. El CADCI nasqué fruit de l'ambient de la represa del catalanisme polític, de la seva conversió en nacionalisme explícit, i lògicament en aquest sentit no podia pas sentir-se oposat a la Lliga Regionalista dels primers anys. Però, des del primer moment, el veritable "profeta", aplaudit i seguit al Centre, fou el doctor Domènec Martí i Julià. Ell va ésser el primer dirigent catalanista cridat a parlar a l'entitat, tot just creada, i sempre fou convidat i acollit amb entusiasme fins a la seva mort. De bona hora hi trobem animadors procedents de la Unió Catalanista i, en certa manera, l'evolució nacionalista del CADCI reflecteix l'evolució de la Unió, des d'un catalanisme, doctrinalment no gaire allunyat de la Lliga Regionalista, al nacionalisme socialista. De l'autonomisme a l'autodeterminació.

El CADCI es mostraria fonamentalment i primerament nacionalista, proper a la Unió Catalanista pel que feia a l'accent posat en aquesta prioritat, però sense decantar-se vers les crítiques agres que aquesta carrera feia respecte de la participació a la política general de l'Estat, i al costat d'allò que unia catalanistes lli-guers i nacionalistes republicans. De fet, repassant les llistes de socis trobem membres de tots aquests nuclis, amb avantatge per als de la Unió Catalanista. El neutralisme davant les diverses opcions catalanes de caire polític fóra, per un altre costat, escrupulós i el seu capteniment bàsicament unitari. D'aquí que convidés sin representants de tots els sectors nacionalistes als seus actes i que escollissin com assessors jurídics un home de la UFNR i un de la Lliga. La "Solidaritat Catalana" constituiria així la realització política concreta que més s'avenia amb la seva concepció del patriotisme. Tanmateix, si el CADCI es mantindria curosament unitari i neutral, des del començament animaria el nacionalisme popular, protestari, sense claudicacions ni discontinuïtats. Fóra el CADCI el qui reprendria la commemoració de l'onze de setembre el 1905, pocs anys després de les celebracions fetes per "Catalunya i Avant", i fóra el CADCI el qui protagonitzaria tota mena de campanyes contra els "atacs" del centralisme i de l'uniformisme madrilenys vers la llengua, la cultura i la personalitat catalanes -o hi participaria activament-. Ens hi hem referit extensament a les planes d'aquesta obra.

En certa manera, la biografia de Puig i Esteve, un dels animadors principals del Centre Autonomista de Dependents del Comerç i de la Indústria des dels seus primers anys d'existència fins el 1917, sintetitza força bé el nacionalisme del CADCI i la seva evolució. Procedent de la Unió Catalanista, fóra un dels membres de l'esquerra catalanista i figuraria al si de la UFNR. El Pacte de Sant Gervasi, tanmateix, el distanciaria d'aquesta formació i més quan els seus aliats lerrouxistes empaitessin a trets la bandera del CADCI, el 1915, durant la col·locació de la primera pedra del monument a Pi i Margall. El 1917 col·laboraria a l'organització de l'Assemblea de Parlamentaris i es presentaria a regidor a les eleccions municipals per la Lliga Regionalista. El 1922, però, formaria dins d'Acció Catalana. Molts dependents i animadors del CADCI, durant força anys, probablement experimentaren els mateixos senti -

ments que Puig i Esteve respecte de les diverses opcions catalanistes, d'acord amb la major o menor fidelitat nacionalista de les mateixes. Per això el líder que fruï de més popularitat fou sempre Martí i Julià per la seva integritat i constància en un comportament cívic sense defalliments, transigències ni compromisos.

La història del CADCI es caracteritza per l'evolució vers un nacionalisme cada cop més radical. En aquesta evolució probablement podríem distingir-hi dues etapes. A la primera, com hem escrit, la dinàmica es mogué una mica al ritme de l'evolució que hem assenyalat per a Puig i Esteve. Amb més precisió, podríem dir que es caracteritzà per l'unitarisme i l'"autonomisme", per la convivència de les diverses positures polítiques o d'un altre caire al seu si, i per constituir els seus socis un dels nuclis principals d'animació de les manifestacions, aldarulls i de la "protesta catalana"; especialment quan els dirigents oficials dels partits s'enredaven en picabaralles i es donaven èpoques de fredor, com passà després de la setmana tràgica de 1909. El CADCI es guanyà d'aquesta manera un ampli crèdit davant de tots els sectors catalanistes. En una segona etapa, a partir dels anys de la primera guerra mundial i, sobretot, de la campanya per l'estatut d'autonomia de finals de 1918 i començament de 1919 esdevindria "nacionalista" amb un contingut molt més radical, d'acord amb la conjuntura internacional de l'època. Macià esdevindria el seu guia, especialment després de la mort de Martí i Julià. El primer trobaria al Centre una de les seves bases principals. Aquest darrer, per un altre costat, experimentaria la repressió en ésser el seu local clausurat a finals de gener de 1919. Ja amb anterioritat Puig i Esteve havia estat processat pel seu discurs, el 11 de setembre de 1914, en lliurar una bandera catalana a l'Ajuntament de Barcelona, oferta pel Centre. El CADCI havia de protagonitzar la resistència contra la depressió del catalanisme durant els anys vint i encapçalar la seva represa el 1922-1923 amb el plebiscit nacionalista al que ja ens hem referit llargament al capítol darrer.

El nacionalisme de tipus irlandés desvetllaria les simpaties dels dependents del CADCI i a mesura que la Lliga Regionalista refredés el seu catalanisme, el Centre aniria marcant distàncies respecte d'aquest partit fins a criticar-lo explícitament, sobretot després de la segona col.laboració ministerial de Cambó el 1921-1922. La

personalitat de Francesc X. Casals podria ésser el testimoni d'aquesta segona etapa. Procedent també com Puig i Esteve de la Unió Catalanista -i aquesta procedència comuna ens sembla molt significativa-, havia fet costat a Martí i Julià en la seva trajectòria vers el socialisme. Dins del Centre representaria una de les tendències renovadores i, com a dirigent d'aquesta darrera entitat, mostraria una voluntat tenaç de lligar el nacionalisme i una presència sindical major. Amb ell el nacionalisme d'esquerra s'ensenyorejaria definitivament del CACCI. Francesc X. Casals, un dels homes de Macià també, presidiria el CACCI en arribar la dictadura de Primo de Rivera i hauria de sofrir els seus embats i fer surar novament l'entitat quan aquella caigués. Militant de l'Esquerra Republicana de Catalunya, com tants altres animadors del Centre, fóra nomenat per Macià Conseller de Treball de la Generalitat.

Amb la generació de Casals i Ràfols i Camí s'aparellava el nacionalisme radical amb un activisme social que apel·lava al socialisme com a objectiu final. Els nacionalistes d'Estat Català o de matisació socialista -que seguien Campalans i Serra i Moret- com l'esmentat Ràfols o Manuel Alcàntara, marcaven l'estratègia del Centre en arribar la dictadura de Primo de Rivera; sense trencar, però, amb la generació anterior, perquè el nacionalisme encara aconseguia d'aglutinar totes les generacions de socis que hi convivia. Començava, amb tot, a produir-se ja en aquesta etapa un debat entre els qui volien afirmar el catalanisme com a primera realitat reivindicativa ("catalans abans que dependents") i els qui probablement, tot i voler mantenir en un primer pla el nacionalisme, accentuaven el caràcter de classe del Centre i la necessitat d'una consciència en aquest sentit per part dels dependents. Aquest procés duia a fixar una clara separació del nacionalisme de les classes populars de l'autonomisme de la burgesia i a imbricar-lo amb l'alliberament social. Els dependents que feien aquest plantejament es trobaren insensiblement i progressivament units a una ideologia clarament independentista i socialment revolucionària. El partit d'Estat Català Proletari (després Partit Català Proletari) durant la segona república fóra un dels exponents d'aquestes positures. La Minoria d'Oposició Mercantil a la direcció del CACCI, la seva traducció pràctica a l'interior del Centre Autonomista de Depen-

dents. La mort de Jaume Compte durant els fets del sis d'octubre de 1934 al seu hostatge de la Rambla de Santa Mònica, bombardejat per les tropes governamentals, un símbol d'aquest aparellament entre socialisme i nacionalisme. L'agreujament de la lluita de classes a la segona república, duria però a accentuar encara més la sindicalització del CADCI. La presència comunista augmentaria i el 1936 el Centre es trobaria dins de l'òrbita del PSUC i l'any següent, en plena guerra, dins de la UGT.

No pretenem fer aquí cap judici de valor i molt menys sobre aquesta darrera etapa que no és objecte del nostre estudi. Simplement volem subratllar com tant en el nacionalisme català com en les lluites socials, el CADCI enregistra amb una gran exactitud tota la història social i nacional de Catalunya. Les diverses fases del nacionalisme català es projecten perfectament sobre el Centre. Aquí, d'un catalanisme sense opció de classes, s'evoluciona progressivament vers un nacionalisme d'alliberament i socialista. Els joves dependents de 1931 eren ja molt diferents dels joves fundadors del Centre el 1903.

Al costat d'aquest entrevalcament entre una entitat i el seu context social i polític, caldria també assenyalar la importància institucional del CADCI. Els 14 dependents fundadors del Centre Autonomista de Dependents del Comerç i de la Indústria a primers de març de 1903, havien esdevingut deu mil, vint anys després. Amb sis seccions permanents i nombroses subseccions, dedicades a l'ensenyament mercantil, al mutualisme, a l'esport, a les millores laborals, a la conscienciació i mobilització populars per les reivindicacions nacionals i, en el darrer període, al cooperativisme, resulta difícil de no mostrar admiració per l'obra d'uns dependents que desmentien les qualificacions d'esperits mediocres o rutinaris que alguns els hi retreien. Des del punt de vista de l'ensenyament professional, és remarcable la seva voluntat renovadora, barrejada en els primers temps amb somnis un tant romàntics -com la pretensió de contribuir al rellançament de l'antic passat medieval en el comerç per la Mediterrània-, i d'educació pràctica. Si pensem que noms com Joan Bardina, Eladi Homs i Alexandre Galí d'una manera o altra estigueren relacionats amb el Centre, comprendrem que les seves Escoles Mercantils Catalanes no poden tampoc separar-se del procés general de renovació pedagògica de Catalunya al llarg del

segle XX. La seva activitat mutual ens serveix per a remarcar la condició d'indefensió en què es trobaven els treballadors mercantils davant la malaltia o l'atur així com també la situació sanitària barcelonina al llarg del primer quart d'aquest segle. No és pas tampoc anecdòtic de destacar la contribució important del Centre a la popularització d'esports, reservats fins llavors a la burgesia, com els de mar o el tennis. L'atenció prestada a l'esperanto constitueix un altre aspecte de la seva actitud oberta. I, sobre tot, la tasca cultural, en especial la tribuna del Centre per on passaren tota una munió de personalitats de la vida cultural, política i social de Catalunya.

Martí i Julià, Cambó, Jaume Carner, Coromines, Macià, Serra i Morret, Andreu Nin, Rubió i Lluch, Ignasi Iglesias, Pau Vila, Eugeni d'Ors, Alexandre Galí -que era també soci del Centre-, Apel·les Mestres, Pompeu Fabra, Marcel·lí Domingo, i molts altres -a part dels oradors als que el CACCI cedia el local sense organitzar la conferència-, havien de fer del Centre Autonomista de Dependents una de les tribunes més importants de Barcelona, lloc on pronunciaven conferències de gran ressò tant Martí i Julià com Francesc Macià. Els concerts, les sardanes, els recitals de poesia, les sessions teatrals i les manifestacions periòdiques com la inauguració del curs o la commemoració de l'aniversari de la fundació del Centre, donaven igualment un bon relleu a aquesta entitat. Les seves iniciatives com la Diada de la Llengua Catalana i la Festa d'Infants i Flors, o la seva activitat principal en altres com l'Aplec de la Sardana, feien del Centre un veritable animador de la vida popular catalana. Les seves campanyes catalanistes, l'impuls a la Diada de l'Onze de setembre o a les mobilitzacions populars, l'aprofitament de totes les avinanteses per a reivindicar o sensibilitzar respecte del dret a l'autogovern nacional, com els homenatges als aliats, acabada la primera guerra mundial, i a Rizal, o la vetllada en honor de l'alcalde de Cork el 1920 el 1920, feien del Centre el punt de confluència de la joventut que havia abandonat les tímides posicions autonomistes i que apel·lava obertament a l'independentisme, sobretot a partir de 1918, i de les preses de posició en el mateix sentit de Macià. Les campanyes socials de Relació i Treball -el 1915 Organització i Treball- des de les mobilitzacions pel descans dominical fins a les campanyes pels augmentos salarials, la jornada de vuit hores i la demanda de vacan-

ces, juntament amb els serveis que mantenia com la Borsa de Treball o l'Assessoria Jurídica completaven la importància de l'obra del Centre. En el seu darrer període s'hi sumaven la cooperativa d'estatges i la cooperativa de consum. El cooperativisme, per un altre costat, com ja hem pogut veure en els textos citats al capítol anterior, es dregava com una alternativa enlluernadora per als animadors del Centre davant de l'organització capitalista, culpable de l'atur i de l'encariment de les subsistències i dels lloguers. Era també un símbol de la progressiva maduració social del CADCI i de la seva resposta a les sol·licituds que cada moment plantejava.

L'obra del Centre, exposada detalladament al llarg de les planes d'aquest treball, era prou diversificada i extensa com perquè criés la nostrastenció, al marge de tota valoració ideològica i de qualsevol altra consideració. Sens dubte, aquesta unió d'activitats era motivada també mercè a l'organització flexible i autònoma del Centre en seccions permanents i seccions especials. No totes les iniciatives indubtablement arribaren a bon port. A nivell d'actuació social, especialment, els dirigents de la secció sindical del Centre es queixaren durant bastants anys de la manca d'interès societatari dels socis i de la seva escassa militància "sindical" per a dir-ho d'alguna manera. No tots els actes culturals rebien el mateix acolliment i les juntes generals de l'entitat i de secció patien del mal de totes les reunions d'aquest caire, l'assistència escassa; fora dels grans moments, de les dates abans assenyalades de renovació de l'actuació social del CADCI o quan es plantejaren temes conflictius a les juntes generals. Socors Mutus també es queixà durant diversos anys que el nombre d'associats a la seva secció no guardava prou relació amb el nombre de socis del Centre. En contrapartida, la matrícula de les Escoles Mercantils Catalanes s'omplia fins els límits que oferien els locals i aquesta fou durant molt temps el principal esperó de l'augment de socis al Centre -per a matricular-se calia fer-s'hi soci-. També les festes de l'aniversari o les inauguracions de curs assolien un gran ressò. El Club de Mar constituïa un altre dels èxits del Centre. Les actuacions nacionalistes, no cal dir-ho, comptaven amb el màxim d'escalf popular i, a nivell sindical, el Centre anà comptant progressivament amb una unió de joves que arribaren a fer -sobretot a partir de 1920- d'Organització i Treball la principal secció del CADCI.

Probablement una de les tasques que més desvetllà l'entusiasme dels socis i que omplí a vessar les sales de reunió del Centre, fins a haver de cercar locals més amplis a fora, fou l'empresa d'aconseguir un casal propi, el de la Rambla de Santa Mònica, el trasllat al qual el 1914, i la inauguració oficial el 1915, constituïren un dels moments de més eufòria dels socis del Centre i de màxima satisfacció per a Puig i Esteve, el president que tossudament perseguí aquesta realització. La mobilització de tots els socis per a assolir un estatge definitiu fou entusiasta i els resultats els ompliren d'orgull. La solidaritat interior en aquells moments era remarkable. Les diferències i possibles conflictes interiors eren superats pel nacionalisme globalitzador, principal motor que empenyia totes les seccions i subseccions. El conflicte al que ens referírem de 1914, sobre el joc de cartes a la seu del Centre, havia estat superat força de pressa. L'agreujament de la crisi social no s'havia iniciat encara en fer el trasllat al nou estatge. Fou segurament un dels millors moments de la història del CADCI. L'esclat de la guerra mundial l'estiu del mateix any, havia de canviar el panorama, especialment els propers anys quan tot l'Estat fos somogut per la crisi militar, política i social.

A partir de 1916, començà a aparèixer a l'interior del CADCI una oposició, minoritària encara, a la línia social de l'entitat. Jaume Cardús n'era el principal exponent com veiérem al seu moment. Més endavant sorgiria el grup del "Soviet". Diversos socis -Casals, Casas Briz i particularment Manuel Juliachs, entre altres-, reivindicaven una presència molt més ferma del Centre en els problemes dels dependents. Dos obstacles entorpien aquest procés de major compromís sindical. Per un costat, la generació dels antics dirigents havia anat adquirint una posició econòmica favorable gràcies als càrrecs alts o intermitjos que molts ocupaven a les seves empreses -apoderats, gerents, etc.-. La seva actitud no era tancada respecte de les reivindicacions socials. Al cap i a la fi, havia estat un representant d'aquesta fornada, Puig i Esteve, el que havia promogut la creació de la Secció de Relació i Treball. Però, a mesura que s'agreujà la lluita de classes, es mostraren temorencs a incidir excessivament en el camp social, sobretot a arriscar-se i a radicalitzar-se sindicalment que és el que volien els joves. Alguns d'aquests demanaven que el Centre s'arreglerés al costat del moviment obrer organitzat, és a dir de la CNT i això per als antics dirigents era

massa. L'èxit tan brillant del nou casal constituïa la segona dificultat. Efectivament, la por a fer córrer aventures al CADCI per mor de no perdre el "patrimoni" era un obstacle que ben segur no experimentaven els sindicats d'obrers manuals que veien periòdicament clausurats els seus locals humils. El mateix tancament del local del Centre el 1919 confirmaria les aprehensions de la generació gran. Però, finalment, aquesta posició resultà impossible i la generació renovadora amb Francesc X. Casals, al davant, assumiria la direcció del Centre si bé sense trencar amb la generació anterior com ja ho hem assenyalat abans.

Els darrers tres anys del període que hem estudiat del CADCI, protagonitzaren aquest esforç singular de renovació generacional, com ho hem assenyalat a les conclusions del capítol darrer, sense trencament amb l'anterior. Els nuclis d'oposició a l'esquerra no desaparegueren completament del tot. La futura Minoria d'Oposició Mercantil s'insinuava ja. També a la dreta no manca alguna reacció encara que fos la testimonial de Ramon Rucabado. En tot cas el 1923, el tràns generacional era una realitat. La coexistència de l'antiga formada amb la nova de nacionalistes d'Estat Català -o d'esquerra en general- i de socialistes de la Unió Socialista de Catalunya -fundada el juliol de 1923- era possible pel nou clima de revigorització catalanista que continuava englobant els uns i els altres, perquè l'estratègia social del Centre no s'allunyava pas massa dels plantejaments primitius -els riscos en tot cas eren canalitzats a través de la Comissió Mixta i de la Federació de Dependents - i Francesc X. Casals i els seus companys saberen actuar amb prou habilitat i respecte perquè les clivelles no fossin excessives. El nacionalisme radical s'aglutinava principalment a la Secció Permanent de Propaganda Autonomista, que després d'assajar infructuosament de fer canviar la denominació del CADCI per la de Centre Nacionalista de Dependents del Comerç i de la Indústria, aconseguí de substituir la de la pròpia secció per la de Secció Nacionalista, encara que la dictadura no permeté d'enregistrar legalment el canvi. Els socialistes, per la seva banda, se situaven a Organització i Treball, a alguns dels comitès paritaris de la Comissió Mixta i a la Federació de Dependents de Catalunya.

La dictadura de Primo de Rivera amb la persecució de ~~la~~ que feu objecte el CADCI i amb el lliurament d'aquest als sindicats lliures,

aglutinà tots els socis en defensa de l'entitat, fora d'un petit nombre que col.laborà amb els ocupants com Caus o Nadal del Gremi de Viatjants i Corredors, de manera més "possibilista" -els "filipinos" com foren motejats per la majoria de socis-. Però, al mateix temps, la dictadura estroncà -com ja ho hem assenyalat en un altre lloc- l'evolució natural del Centre i feu més difícil el traspàs a una nova generació -la de Cardús, Compte, etc.-. Les condicions de la segona república feren dramàtic aquest nou traspàsament. Les noves opcions i els seus protagonistes -independentistes, comunistes, etc.- trencaren frontalment amb les generacions anteriors, la de Manuel Juliachs i la dels fundadors, que en la lluita electoral per la direcció del Centre apareixerien units en una aliança que faria semblar Juliachs -el successor de Casals- molt més conservador del que realment era. Segurament Juliachs no actuà amb prou habilitat en aquells moments i els joves oposicionistes no tenien el respecte de Casals per les generacions antigues; el moment i l'ambient no ajudaven tampoc. Per a alguns es tractava de fer del CACCI el bastió de la independència catalana, per a d'altres de capitalitzar una valuosa clientela política i sindical per a una estratègia social revolucionària, tot subordinant les altres seccions del Centre a la d'Organització i Treball i convertint l'entitat bàsicament en un sindicat de treballadors mercantils.

El triomf de Jaume Cardús al consell general del 17 d'agost de 1934, per a la presidència del CACCI, fou l'eclosió d'aquest procés; i la participació del Centre i la mort de Jaume Compte als fets del sis d'octubre, la projecció pràctica -i tràgica- dels ideals nacionalistes dels nous animadors. El nou tancament del Centre i el context exterior no permeteren tampoc que els dirigents recent elegits de l'entitat poguessin dur a terme els seus projectes i estabilitzessin la seva vida interior, desballestada per les tensions passades. El Centre romandria tancat fins després de les eleccions de febrer de 1936. Pere Aznar, diputat al Parlament de la República, membre de l'antiga Minoria d'Oposició Mercantil i militant del Partit Català Proletari, fóra elegit president del CACCI, en detriment de la candidatura de Jaume Cardús, en un clima i circumstàncies difícils, i de poca participació electoral (Aznar fou elegit per 412 vots). En crear-se el PSUC, la majoria dels dirigents del Centre pertanyien als nuclis originaris d'aquesta formació. No havia de resultar estrany que, en el transcurs

de la guerra civil, i amb la UGT sota la influència d'aquest partit, el Centre Autonomista de Dependents del Comerç i de la Indústria de Barcelona esdevingués una secció més d'aquella central sindical.

Com pot veure's fàcilment, l'any 1923 representa un tall substancial en la història del CADCI i explica perquè hem triat aquesta data per a separar el període objecte del nostre estudi del que investiga l'historiador Joaquim Ferrer. Entre 1903 i 1923 es dona l'etapa "clàssica" del CADCI, el desplegament d'una institució d'acord amb la configuració i els trets que li volgueren empremtar els fundadors. Després de 1923, aquesta identitat sofrí remarcables atacs, els de Primo de Rivera que lliurà el Centre al sindicalisme lliure, i el del moviment d'aquells joves radicalitzats durant la segona república -encapçalat per militants del Partit Català Proletari i del Partit Comunista de Catalunya-, en una direcció absolutament oposada. El CADCI afermà molt més la seva tasca sindical i participà en l'alçament nacionalista del sis d'octubre. Però el procés històric que conduïa a la guerra civil portà l'evolució del CADCI més enllà del que havien previst Jaume Cardús i molts dels joves d'oposició al Consell Directiu. El CADCI se sindicalitzà plenament, però perdé la identitat originària en bona part i, àdhuc sindicalment, esdevingué un simple apèndix de la UGT, ja en plena guerra, com abans hem escrit. Si el nomenament de Francesc X. Casals com a Conseller de la Generalitat semblava confirmar l'hegemonia dels socis d'Esquerra Republicana de Catalunya al Centre -mentre Juliachs, afiliat al mateix partit, el succeïa a la direcció del CADCI-, la presidència de Pere Aznar personificaria la del PSUC. El juliol de 1937, significativament, Aznar entrava a formar part del Comité Executiu d'aquest partit. Cal remarcar tanmateix que la normalitat i la constinuitat institucionals del Centre s'estroncaren a partir de la clausura del Centre, com a conseqüència dels fets del sis d'octubre de 1934. La inestabilitat exterior durant la segona república feu impossible l'estabilitat interior i un clima millor per a resoldre les diferències generacionals i ideològiques així com la convivència entre les diverses opcions polítiques dels socis. La guerra i la derrota de la república no representaren sinó el cop de gràcia.

A la vista de l'evolució posterior del CADCI, apareix doncs amb major força la unitat del període 1903-1923 i la justificació dels

límits cronològics que ens hem imposat i que ja hem explicat a la introducció. En resum, hem volgut destacar el rol del CACCI en la història social i nacional catalanes, i l'obra de l'entitat, com un testimoni de la vitalitat de les generacions catalanes durant el primer quart de segle, paral·lela a l'actuació de tants ateneus i grups populars de caire cultural, educatiu, esportiu, social o polític. Una entitat que no era el fruit del treball d'una personalitat aïllada o excepcional, sinó de la contribució d'un nombre important de dependents, de la tasca col·lectiva d'uns socis, amb problemes i dificultats, amb diverses generacions que se succeïren i s'entrelligaren -la dels primers fundadors, la de Puig i Esteve, la de transició de Torrens, Feliu i Codina i Marià Vendrell, la de Francesc X. Casals i Ràfols i Camí, i la de transició també de Jaume Cardús-, generacions que malgrat tots els problemes, aconseguiren de conviure i de col·laborar en un treball comú.

Una parcel·la de la nostra història que mereixia l'atenció de l'investigador o de l'estudiós. Una altra cosa haurà estat que els resultats de la nostra recerca hagin estat els justos i els que exigien la importància del tema. El lector jutjarà.

Lleida, 27 de març de 1979

FFONTS

1. OBRES GENERALS

ABAD DE SANTILLAN, D.- Contribución a la historia del movimiento obrero español. Desde 1905 a la proclamación de la segunda república.- Puebla, Ed. Cajica, 1965.

AINAUD, J.M.- JARDÍ, E.- Prat de la Riba: Home de govern.- Barcelona, Ariel, 1973.

ALBERTÍ, S.- El republicanisme català i la restauració monàrquica (1875-1923).- Barcelona, Albertí Editor, 1973.

ALBERTÍ, S.- Diccionari biogràfic, 4 Vols.- Barcelona, Albertí Editor, 1966-1970.

ALOMAR, G.- Negacions i afirmacions del catalanisme.- Barcelona, "La Campana de Gràcia", 1910.

AMETLLA, C.- Memòries polítiques (1890-1917).- Barcelona, Pòrtic, 1963.

CÍRCULO DE LOS DEPENDIENTES DEL COMERCIO DE BARCELONA.- Discurso leído en el acto de la inauguración del..., celebrado el día 16 de Febrero de 1862.- Barcelona, Est. Tip. de Narciso Ramírez, 1862.

CÍRCULO DE LOS DEPENDIENTES DEL COMERCIO DE BARCELONA.- Reglamento.- Barcelona, Est. Tip. de Narciso Ramírez, 1861.

BALCELLS, A.- El arraigo del anarquismo en Cataluña.- "Revista de Trabajo", N. 34, Madrid, Ministerio de Trabajo, 1971, p. 69 - 180.

BALCELLS, A.- Cataluña Contemporánea, II (1900-1936).- Madrid, Siglo XXI, 1974.

BALCELLS, A.- La figura de Francesc Layret dins la història contemporània de Catalunya.- "Serra d'Or", Barcelona, març de 1971, p. 13-16.

- BALCELLS, A.- Ideari de Rafael Campalans.- Barcelona, Pòrtic, 1973.
- BALCELLS, A.- Trabajo industrial y organización obrera en la Cataluña contemporánea (1900-1936).- Barcelona, Laia, 1974.
- BARATECH ALFARO, F.- Los sindicatos libres de España. Su origen. Su actuación. Su ideario.- Barcelona, Talleres Gráficos Costel, 1927.
- BENET, J.- Maragall i la setmana trágica.- Barcelona, Edicions 62, 1968.
- BERNIS, F.- Consecuencias económicas de la guerra.- Madrid, Junta para la ampliación de estudios, 1923.
- BONAMUSA, F.- Andreu Nin y el movimiento comunista en España (1930-1937).- Barcelona, Anagrama, 1977.
- BONAMUSA, F.- El Bloc Obrer i Camperol (1930-1932).- Barcelona, Curial, 1974.
- BORJA DE RIQUER.- Les eleccions de la Solidaritat Catalana a Barcelona.- "Recerques", 2, Barcelona, Ariel, 1972, p. 93-141.
- BORJA DE RIQUER.- Lliga Regionalista: La burgesia catalana i el nacionalisme (1898-1904).- Barcelona, Edicions 62, 1977.
- BRENAN, G.- El laberinto español.- París, Ruedo Ibérico, 1962.
- BUENACASA, M.- El movimiento obrero español (1886-1926).- París, Familia y amigos del autor, 1966.
- BUESO, A.- Como fundamos la CNT.- Barcelona, Avance, 1976.
- BUESO, A.- Recuerdos de un cenetista.- Barcelona, Ariel, 1976.
- CABANA, F.- La banca a Catalunya.- Barcelona, Edicions 62, 1965.
- CABANA, F.- Bancs i banquers a Catalunya.- Barcelona, Edicions 62, 1972.
- CAMPALANS, R.- El socialisme i el problema de Catalunya.- Barcelona, A. López Llauràs, 1923.
- CASTELLET, J. M.- MOLAS, J.- Poesia catalana del segle XX.- Barcelona, Edicions 62, 1978.
- CAMPS I ARBOIX, J.- La Mancomunitat de Catalunya.- Barcelona, Bruguera, 1968.

- CAMPS I ARBCIX, J.- El pressupost de cultura de 1908. Problema d'actualitat.- Barcelona, R. Dalmau, 1974.
- CAMPS I ARBCIX, J.- La Solidaritat Catalana.- Barcelona, Destino, 1970.
- Col.loqui d'historiadors.- Barcelona, Centre d'Estudis Històrics Internacionals-Universitat de Barcelona, 1974.
- COMITE DE LA CONFEDERACION NACIONAL DEL TRABAJO.- La Confederación Nacional del Trabajo a la opinión pública de España. A toda conciencia honrada. Manifestaciones y origen del terrorismo en las luchas sociales. Quienes somos y a donde vamos.- Alacant, Impremta Espanyola, s. d.
- CONFEDERACION PATRONAL ESPAÑOLA.- Memoria general del II Congreso Patronal de la...- Barcelona, Imp. Elzeviriana, 1919.
- CONFEDERACION REGIONAL DEL TRABAJO DE CATALUÑA.- Memoria del Congreso celebrado en Barcelona los días 28, 29, 30 de junio y 1º de julio del año 1918.- Barcelona, Imp. Germinal, 1918.
- Congreso de constitución de la Confederación Nacional del Trabajo.- Barcelona, Anagrama, 1976.
- CONNELLY ULLMAN, J.- La semana trágica.- Barcelona, Ariel, 1972.
- COROMINES, P.- Diaris i records de Pere Coromines. Els anys de joventut i el procés de Montjuic.- Barcelona, Curial, 1974.
- COROMINES, P.- Diaris i records de Pere Coromines. De la Solidaritat al catorze d'abril.- Barcelona, Curial, 1974.
- COROMINES, P.- Obres Completes.- Barcelona, Selecta, 1972.
- CRUELLS, M.- Francesc Macià.- Barcelona, Bruguera, 1971
- CRUELLS, M.- Salvador Seguí.- El Noi del Sucre.- Barcelona, Ariel, 1974.
- CUADRAT, X.- El debate sobre socialismo y nacionalismo de agosto-diciembre de 1915.- "Revista de Estudios Sociales", N. 12-13, Madrid, setembre 1974-abril 1975, p. 59-90.
- CUADRAT, X.- Salvador Seguí. Anarquisme i catalanisme.- "Serra d'Or", Barcelona, setembre 1975, p. 25-27.
- CUADRAT, X.- Socialismo y anarquismo en Cataluña. Los orígenes de la CNT.- Madrid, Ed. de la "Revista del Trabajo", 1976.

- CUADRAT, X.- Socialismo y nacionalismo en Cataluña: 1899-1918.- Tesi doctoral llegida el novembre de 1974 a la Facultat de Ciències Polítiques i Sociologia de la Universitat Complutense de Madrid.
- CUCURULL, F.- El Doctor Martí i Julià i la teoria socialista de l'alliberament nacional.- "Serra d'Or", Barcelona, novembre 1976, p. 9-12.
- CUCURULL, F.- Orígens i evolució del federalisme català.- Barcelona, Arts Gràfiques Rafael Salvà, 1970.
- Deliberacions de la Assemblea general de delegats, VII de la Unió Catalanista tinguda a Barcelona en lo mes de maig de 1904. Tema de discussió: El catalanisme i l'problema social.- Barcelona, Imp. "La Renaixença, 1904.
- DÍAZ DEL MORAL, J.- Historia de las agitaciones campesinas andaluzas.- Madrid, Alianza Universidad, 1973.
- DOMÍNGUEZ RAMOS, B.- El sindicalismo en la banca y la futura revolución social.- Barcelona, Talleres Gráficos "Unión Obrera", 1923.
- ELORZA, A.- Artículos madrileños de Salvador Seguí.- Madrid, EDICUSA, 1976.
- FEDERACIÓ DEMOCRÀTICA NACIONALISTA.- Bases d'organització. Manifest. Programa.- Barcelona, s. 1., 1919.
- FERRER, J.- Layret (1880-1920).- Barcelona, Nova Terra, 1971.
- FERRER, J.- Simó Piera: perfil d'un sindicalista.- Barcelona, Pòrtic, 1978.
- FITE, E.- Política republicana. La obra de un partido. El problema de Marruecos. Las huelgas. Las mancomunidades. La autonomía. El poder civil. Sindicalismo. El problema de la tierra. Las responsabilidades. La política, los políticos y el golpe de estado.- Barcelona, Imp. Salvat, Duch i Ferré, 1924.
- FOIX, P.- Apòstols i mercaders: 40 anys de lluita social a Catalunya.- Mèxic, Edicions de la Fundació Sara Llorens de la Serra, 1957.
- FOIX, P.- Los archivos del terrorismo blanco. El fichero Lasarte. 1910-1930.- Madrid, Las Ediciones de la Piqueta, 1978.
- GABRIEL, P.- Confederació Nacional del Treball.- Gran Enciclopèdia Catalana, V. 5, Barcelona, 1973.

- GARCIA VENERO, M.- Historia de las Internacionales en España, II, 1914-1936.- Madrid, Ediciones del Movimiento, 1957.
- GARCIA VENERO, M.- Historia de los movimientos sindicalistas españoles. 1840-1933.- Madrid, Ediciones del Movimiento, 1961.
- GAZIEL.- Obres Completes.- Barcelona, Selecta, 1970.
- GIRALT-BALCELLS-TERMES.- Bibliografia dels moviments socials a Catalunya, País Valencià i les Illes.- Barcelona, Lavínia, 1972.
- GIRALT-BALCELLS-TERMES.- Els moviments socials a Catalunya, País Valencià i les Illes. Cronologia (1800-1939).- Barcelona, Lavínia, 1967.
- GONZÁLEZ CASANOVA, J. A.- Federalisme i autonomia a Catalunya (1868 - 1938).- Barcelona, Curial, 1974.
- GUAL VILLALBÍ, P.- Memorias de un industrial de nuestro tiempo.- Barcelona, Sociedad General de Publicaciones, s. d.
- HARRISON, J.- El món de la gran indústria: el fracàs del nacionalisme català de dreta (1901-1923).- "Recerques", 7, Barcelona, Curial, 1978, p. 83-98.
- HERREROS, T.- Lerroux tal cual es.- Barcelona, Tipografia El Anuario de la Exportación, 1907.
- HUERTAS, J.M.- Salvador Seguí: el Noi del Sucre. Material per a una biografia.- Barcelona, Laia, 1974.
- IZARD, M.- El procés industrialitzador, dins de Col.loqui d'historiadors.- Barcelona, maig de 1974, Centre d'Estudis Històrics Internacionals-Universitat de Barcelona, p. 91-104.
- JARDÍ, E.- La ciutat de les bombes (El terrorisme anarquista a Barcelona).- Barcelona, R. Dalmau, 1964.
- JARDÍ, E.- El doctor Robert i el seu temps.- Barcelona, Aedos, 1969.
- LACOMBA, J. A.- La crisis española de 1917.- Madrid, Edit. Ciencia Nueva, 1970.
- LERROUX, A.- Mis memorias.- Madrid, Ed. Afrodisio Aguado, 1963.
- LORENZO, C. M.- Les anarchistes espagnols et le pouvoir (1868-1969).- París, Ed. de Seuil, 1969.
- LLADONOSA, M.- El Congrés de Sants.- Barcelona, Nova Terra, 1975.

- LLIGA CATALANA.- Història d'una política. Actuacions i documents de la Lliga Regionalista. 1901-1933.- Barcelona, Imp. Clarasó, 1933.
- LLIGA REGIONALISTA.- El pensament català davant del conflicte europeu.- Barcelona, Fidel Giró Impressors, 1915.
- MADRID, F.- Ccho meses y un dia en el Gobierno civil de Barcelona.- Barcelona-Madrid, Las Ediciones de la Flecha, 1932.
- MARTIN I RAMOS, J. Ll.- La Unió Socialista de Catalunya (1923-1936). "Recerques", 4, Barcelona, Ariel, 1974, p. 155-191.
- MARTIN I RAMOS, J.Ll.- Els orígens del Partit Socialista Unificat de Catalunya.- Barcelona, Curial, 1977.
- MEAKER, G. H.- La izquierda revolucionaria en España (1914-1923).- Barcelona, Ariel, 1978.
- MOLAS, I.- Federació Democràtica Nacionalista (1919-1923).- "Recerques", 4, Barcelona, Ariel, 1974, p. 137-154.
- MOLAS, I.- Salvador Seguí: Escrits.- Barcelona, Edicions 62, 1975.
- NAVARRO, E.- Historia crítica de los hombres del republicanismo catalán en la última década (1905-1914).- Barcelona, Ortega & Artís, 1915.
- NEGRE, J.- Recuerdos de un viejo militante.- s.i., s.d.
- OLIVAR BERTRAND, R.- Prat de la Riba.- Barcelona, Aedos, 1964.
- OLIVAR BETRAN, R.- Repercusiones en España de la primera guerra mundial.- "Arbor", Madrid, 1953.
- OLLER I RABASSA, J.- Quan mataven pels carrers.- Barcelona, Selecta, 1955.
- PABON, J.- Cambó, I.- Barcelona, Alpha, 1952.
- PABON, J.- Cambó, II.- Barcelona, Alpha, 1969.
- PAGÈS, P.- Andreu Nin: su evolución política (1911-1937).- Madrid, ZYX, 1975.
- PEIRÓ, J.- Escrits (1917-1939).- Barcelona, Edicions 62, 1975.
- PELACHA ZCZAYA, F.- La crisis industrial española y el arancel de 1922.- Barcelona, Universidad de Barcelona. Facultad de Geografía e Historia. Publicaciones de la Cátedra de Historia General de España, 1975.

- PEREZ BARO, A.- Els "feliços" anys vint. Memòries d'un militant obrer (1918-1928).- Ciutat de Mallorca, Moll, 1974.
- PEREZ BARO, A.- Historia de la Cooperación Catalana.- Barcelona, Nova Terra, 1974.
- PESTAÑA, A.- Lo que aprendí en la vida.- Madrid, ZYX, 1971.
- PESTAÑA, A.- El terrorismo en Barcelona, seguido de Principios, medios y fines del sindicalismo comunista. El sindicalismo en Cataluña.- Barcelona, Pequeña Biblioteca Calamus Suscriptorius, 1978.
- PESTAÑA, A.- Trayectoria sindicalista.- Madrid, Tebas, 1974.
- PI SUNYER, C.- El comerç de Catalunya amb la resta d'Espanya.- Barcelona, Pòrtic, 1974.
- PLA, J.- Cambó. Material per a una història d'aquests últims anys.- Barcelona, Edicions de la Nova Revista, 1928-1930. Darrera edició amb el títol Francesc Cambó a l'Editorial Destino el 1973.
- PLA, J.- Homenots, primera sèrie.- Obres Completes, V. XI.- Barcelona, Destino, 1969.
- PLA, J.- Homenots, quarta sèrie.- Obres Completes, V. XXI.- Barcelona, Destino, 1970.
- POBLET, J. M.- Aquell any 1917.- Barcelona, Pòrtic, 1971.
- POBLET, J. M.- Història bàsica del catalanisme.- Barcelona, Pòrtic, 1975.
- POUS I PAGÈS, J.- Pere Coromines i el seu temps.- Barcelona, Edicions 62, 1969.
- PRAT DE LA RIBA, E.- La nacionalitat catalana.- Barcelona, Barcino, 1934.
- PUIG I FERRATER, J.- Servitud.- Barcelona, Nova Terra, 1973.
- RIBERA ROVIRA, I.- Nacionalisme.- Folletó de Foment.- Reus, 1917.
- ROMERO MAURA.- La Rosa de Fuego. El obrerismo barcelonés de 1899 a 1909.- Barcelona, Grijalbo, 1975.
- RODÉS, J.- Socialdemocràcia catalana i qüestió nacional (1910-1934).- "Recerques", 7, Barcelona, Curial, 1978, p. 125-143.
- ROMEU, F.- Las clases trabajadoras en España.- Madrid, Taurus, 1970.

- ROSELL I MONTANE, F.- L'obra i la personalitat del doctor Martí i Julià.- Barcelona, 1918.
- ROVIRA I VIRGILI, A.- El nacionalismo catalán. Su aspecto político, los hechos, las ideas y los hombres.- Barcelona, Minerva, s.d.
- ROVIRA I VIRGILI, A.- Prat de la Riba.- Barcelona, Edicions 62, 1968.
- ROVIRA I VIRGILI, A.- Resum d'història del catalanisme.- Barcelona, Barcino, 1935.
- ROYO VILANOVA, A.- Cuestiones obreras.- Valladolid, Imp. Castellana, 1910.
- RUIZ MANJON, O.- El Partido Republicano Radical (1908-1936).- Madrid, Tebas, 1976.
- SAGARRA, J. M. de.- Memòries.- Barcelona, Noguer, 1954.
- SALADRIGAS, R.- L'Escola de Mar i la renovació pedagògica a Catalunya.- Barcelona, Edicions 62, 1973.
- SASTRE, M.- Las huelgas en Barcelona durante los años 1910 al 1914 ambos inclusive.- Barcelona, Edit. Barcelonesa, 1915.
- SASTRE SANNA, M.- La esclavitud moderna. Martirilogio social.- Barcelona, Librería Ribó, 1921.
- SOLANO, E. G.- El sindicalismo en la teoría y en la práctica.- Barcelona, Casa Editorial de B. Bauzá, 1919.
- SOLDEVILA, F.- Història dels catalans, V. V.- Barcelona, Ariel, 1974.
- TERMES, J.- El federalisme català en el període revolucionari de 1868-1873.- "Recerques", 2, Barcelona, Ariel, 1972, p. 33-69.
- TUÑÓN DE LARA, M.- El movimiento obrero en la historia de España.- Madrid, Taurus, 1972.
- TUÑÓN DE LARA, M.- Introducció a la història del moviment obrer.- Barcelona, Nova Terra, 1966.
- TUÑÓN DE LARA, M.- Variaciones del nivel de vida en España.- Madrid, Península, 1965.
- TUÑÓN DE LARA, M.- La España del siglo XX.- París, Llibreria Espanyola, 1966.
- VENTALLÓ, J.- Les escoles populars ahir i avui.- Barcelona, Nova

Terra, 1968.

VENTURA, J.- La personalitat veritable del Baró de Koenig.-
"Serra d'Or", Barcelona, desembre de 1970, p. 81-85.

VICENS VIVES, J.- Historia de España y América, V (Burguesía, industrialización y obrerismo).- Barcelona, Teide, 1959.

VILAR, P.- Catalunya dins l'Espanya moderna, I.- Barcelona, Edicions 62, 1964.

XAMMAR, E.- Seixanta anys d'anar pel món.- Barcelona, Pòrtic, 1974.

2. OBRES ESPECIFIQUES PER A LA HISTORIA DEL CADCI I FONTS
MANUSCRITES

Actes de l'Ajuntament de Barcelona, V. III, any 1914.

ALBÓ Y MARTI, R.- Barcelona caritativa, benéfica y social, II.-
Barcelona, La Hormiga de Oro, 1914.

BALCELLS, A.- El sindicalisme a Barcelona (1916-1923).- Barcelona,
Nova Terra, 1966.

ASOCIACIÓN DE LA DEPENDENCIA MERCANTIL DE BARCELONA.- El descanso
dominical y la reglamentación del trabajo.- Barcelona, Tip. Valls
i Borràs, 1911.

AYUNTAMIENTO DE BARCELONA, COMISION DE HACIENDA, INSTITUTO DE ES -
TADISTICA.- Estadísticas sociales. Monografía estadística de la
clase obrera.- Barcelona, Henrich i Cia, 1921.

BAS, J.- Organització de centres de dependents, dins de El llibre
del primer curs d'estudis comercials de Terrassa.- Terrassa, s. 1.
1913, p. 90-106.

CAMBÓ, F.- La crisi social de Catalunya. Conferència d'en Fran-
cesc Cambó, donada el 31 d'octubre de 1919 en el Palau de la Músi-
ca catalana.- Santiago de Xile, Folletó de Germanor, 1920.

CARNER I RIBALTA, J.- De Balaguer a Nova York, passant per Moscou
i Prats de Molló.- París, Edicions Catalanes de París, 1972.

CARRERAS I PALET, J.- Un troç de la història de Catalunya. La vida
i l'obra del que fou el CADCI.- Text mecanografiat inèdit.

CUADRAT, X.- La cuestión catalana y el PSOE: algunas consideracio-
nes.- "Perspectiva Social", 5, Barcelona, 1975, p. 129-157, p.
129-157.

CUCURULL, F.- Panoràmica del nacionalisme català, III (1875-1914).
París, Edicions Catalanes de París, 1975.

- CUCURULL, F.- Panoràmica del nacionalisme català, IV (1914-1931).- París, Edicions Catalanes de París, 1975.
- CURET, F.- Història del teatre català.- Barcelona, Aedos, 1967.
- Estatuts de la Federació de Dependents de Catalunya.- Barcelona, Imp. de M. Galve, 1921.
- FERRER, J.- LLADONOSA, M.- Nacionalisme català i reformisme social en els treballadors mercantils a Barcelona entre 1903 i 1939, dins de Teoría y práctica del movimiento obrero en España (1900-1936).- València, Fernando Torres Editor, 1977, p. 281-330.
- GALI, A.- Institucions de cultura i moviment científic, artístic i literari de Catalunya del 1900 al 1936.- Llibre seté, capítol quart Acció privada.- Obra inèdita, mecanografiada.
- GASSOL, V.- Les tombes flamejants.- Barcelona, Atenes A.G., 1923.
- HURTADO, A.- Conferència al Centre Autonomista de Dependents del Comerç i de la Indústria, sobre el tema: L'actual depressió de l'esperit patriòtic i civil de Catalunya, dins de Pensament polític i social (1875-1950).- Barcelona, Ariel, 1977, p. 334-347.
- HURTADO, A.- Història del meu temps (1894-1930). Quaranta anys d'advocat, I.- Barcelona, Ariel, 1969.
- JARDÍ, E.- Eugeni d'Ors.- Barcelona, Aymà, 1967.
- Llibre de deliberacions i acords de la primera assemblea de la Federació de Dependents de Catalunya.- Reus, 1921.
- LLIGA REGIONALISTA.- Llista de socis.- Barcelona, Impremta Fills Domingo Casanovas, 1911.
- MAINAR, J.- Joventut nacionalista La Falç.- Gran Enciclopèdia Catalana, VIII, Barcelona, 1975, p. 787.
- MOLAS, I.- La Lliga Catalana.- Barcelona, Edicions 62, 1972.
- NOGUER I COMET, R.- Al llarg de la meua vida.- Membres inèdites, mecanografiades.
- NOGUER I COMET, R.- Centre Autonomista de Dependents del Comerç i de la Indústria.- "Anuari de Catalunya", 1917, p. 187-200.- Barcelona, Minerva, 1918.
- NOGUER I COMET, R.- L'ensenyança professional.- Barcelona, Unió Industrial, 1911.

- PI DE CABANYES, O.- Octubre 1920, dol per la mort del batlle de Cork.- "Serra d'Or", Barcelona, octubre de 1970, p. 45-47.
- POBLET, J.M.- El moviment autonomista a Catalunya dels anys 1918-1919.- Barcelona, Pòrtic, 1970.
- PONT LLADRA, A.- El descans dominical. Estudi ètic.- Palma, F. Soler Prats, 1904.
- Puig i Esteve, J.- Diccionari Enciclopèdic de la Llengua Catalana.- V. IV, Barcelona, Salvat, 1935.
- RUCABADO, R.- Entorn del sindicalisme.- Barcelona, Editorial Políglota, 1925.
- RUCABADO, R.- L'ingrés de la Federació de Dependents de Catalunya a la Internacional Sindical d'Amsterdam.- Separata de "Catalunya Social" del 16 de maig de 1925, p. 3.
- RUCABADO, R.- El sindicat i el casino.- Barcelona, Publicacions de "Acción Popular", 1923.
- SANS CRENGA, M.- Els treballadors mercantils dins el moviment obrer català.- Barcelona, Pòrtic, 1975.
- SASTRE Y SANNA, M.- El trabajo intensivo.- Barcelona, Unión Profesional de Dependientes y Empleados del Comercio, 1911.
- SOLA CAÑIZARES, F.D.- Luchas sociales en Cataluña (1812-1934).- Madrid, ZYX, 1970.
- SOLDEVILA, F.- Un segle de vida catalana, II.- Obra col·lectiva sota la direcció de ...- Barcelona, Alcides, 1961.
- UDINA, J.- Josep Tarradellas. L'aventura d'una fidelitat.- Barcelona, Edicions 62, 1978.
- UNIO FEDERAL NACIONALISTA REPUBLICANA.- Bases constitucionals de la UFNR. Reglament de l'Assemblea Nacional. Conclusions aprovades de les ponències. Acció de la joventut. Bases d'Organització de la Junta Municipal de Barcelona. Assemblea Municipal de Barcelona. Reglament de la mateixa.- Barcelona, Tip. l'Aveng, Massó, Casas i Cia., 1912.
- VILA, J.M.- La ciutat malalta.- Barcelona, Tallers Gràfics Vicents, 1956.
- VILA, J.M.- El poder feia vacances.- Barcelona, Selecta, 1964.
- VILASECA, E.- Notes sobre els orígens del Partit Català Proletari.- "Nous Horitzons", 4, Mèxic, 1964.